

קובץ גליונות

פרשת נח

ממרתן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי המד
- שיעור חומש
- תורת רבותינו
- מימ חיים
- שאל אביך ויגדך
- אוצרות פרי חיים
- דובב שפתים
- גאון יעקב
- דברי אמת
- נפשו גהלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יהי ראובן
- מסביב לשולחן

הגאון הגדול רבי דן ב"ר ירחמיאל אונגרישר זצוק"ל
ראש ישיבת בית מדרש עליון
נלב"ע ג' חשון תשע"ב תנצב"ה

מערכת "קובץ גליונות"
שולחת ברכת הצלחה
לכל אברכי הכוללים ובחורי הישיבות
לרגל שובם אל אוהלי התורה
בברכת הורף בריא וזמן מוצלח!

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם

ובכל עניני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

שהשמחה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו היקרים
המסייעים רבות בהפצת הקובץ גליונות
במקומות מגוריהם ברחבי הארץ
הר"ר משה שעיו - בית וגן - להולדת הבת
הרה"ג רבי יעקב בן ציון קרמר שליט"א
מרבני העיר כפר סבא לרגל הולדת הנכדה
יהי רצון שהשמחה תשרה בביתכם תמיד
ותזכו לרוות מכולם רב נחת ושמחה עד בלי די
בברכה מרובה
מערכת 'קובץ גליונות'

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחזרת ערכי היהדות ע.ר.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, או בטלפון:
נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-486 קהילות 073-2757000 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק מרכנתיל-17 סניף: 745 מס' חשבון: 71262 ע"ש קובץ גליונות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת תחילת השנה החדשה

הקדישו ע"ג הקבצים את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

שלא	י"ט סיון	תצוה	י"א אדר א'	י"ח אדר א'	י"א חשוון
קרח	כ"ו סיון	כי תשא	י"ח אדר א'	לך לך	י"ח חשוון
חוקת	ג' תמוז	ויקהל	כ"ה אדר א'	וירא	כ"ה חשוון
בלק	י' תמוז	פקודי	ב' אדר ב'	חיי שרה	ב' חשוון
פינחס	י"ז תמוז	ויקרא-זכור	ט' אדר ב'	תולדות	ט' חשוון
מטות	כ"ד תמוז	צו	ט"ז אדר ב'	ויצא	ט"ז חשוון
מסעי	ב' אב	שמיני - פרה	כ"ג אדר ב'	וישלח	כ"ג חשוון
דברים	ט' אב	תזריע	א' ניסן	וישב	כ"ג חשוון
ואתחנן	ט"ז אב	מצורע-שבת הגדול	ח' ניסן	מקץ - חנוכה	ל' חשוון
עקב	כ"ג אב	חג הפסח	ט"ו ניסן	ויגש	ז' טבת
ראה	ל' אב	קדושים	כ"ט ניסן	ויחי	י"ד טבת
שופטים	ז' אלול	אמור	ו' אייר	שמות	כ"א טבת
כי תצא	י"ד אלול	בהר	י"ג אייר	וארא	כ"ח טבת
כי תבוא	כ"א אלול	בחוקותי	כ' אייר	בא	ו' שבט
נצבים - ראש השנה	כ"ח אלול	במדבר	כ"ז אייר	בשלח	י"ג שבט
וילך - שבת שובה - יו"כ	ו' תשרי	נשא - חג השבועות	ה' סיון	יתרו	כ' שבט
האזינו - חג הסוכות	י"ג תשרי	בהעלותך	י"ב בסיון	משפטים	כ"ז שבט
				תרומה	ד' אדר א'

גיליון מס' 302 פרשת נח
תשע"ט שנה שישית

גליון זה יוצא
לזכות ידידינו החשוב
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

דברי שי"ה

ממרוך רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל" (ובא)

תיבות אשר יאכל לכאן מיותר. והנה גבי טו"א כתיב ג"כ מכל האוכל אשר יאכל ודרשו בגמ' יומא פ' א' אוכל שאתה אוכלו בב"א זו כביצה שאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה וברכות מ"ט ב' אמרו דכביצה הוא כדי שביעה והנה נח הכניס בתיבה אוכל בשביל כל הבע"ח ובודאי לא הכניס כמה שיכולין לאכול כי מאה תיבות לא הי' מספיק רק הכניס כדי שביעה לכל בע"ח (שידע מספר הבע"ח) ויתכן שידע ג"כ שמשפט דור המבול י"ב חודש [ואע"ג שאמרו במדרש שהתפלל שהקב"ה יוציאו כבר מהתיבה היינו משום שלא ידע ממש באיזה יום] וזהו מכל מאכל אשר יאכל דהיינו כביצה מכל מאכל. ואע"ג שיש בע"ח גדולים ויש קטנים כבר הקשו כעין זה ביומא פ' ב' כל העולם כולו בככותבת ועוג מלך הבשן בככותבת ות' קים להו לרבנן דבהכי מייבא דעתו מיהו עוג מלך הבשן פורתא וכ"ע טובא וה"נ לענין שביעה.

"קח לך מכל מאכל אשר יאכל וגו' והי' לך ולהם לאכלה"

ראיתי שהעירו הא קי"ל בגיטין ס"ב א' דמאכל בהמה קודם לאדם והול"ל והי' להם ולך לאכלה. ונראה דכשהאדם מכין מאכל ודאי צריך להכין של אדם קודם שאם לא יהי' לו לשניהם ודאי אדם קודם ורק אח"כ כשיש לו לשניהם ובא לאכל יש להקדים הבהמה. ועו"ל דדין זה דמאכל בהמה קודם לאדם אי"ז אלא בבהמה שלו, אבל כאן לא היו הבהמות של נח רק שעליו היה מוטל ליתן להם אוכל ובכה"ג אין דין להקדים אכילת הבהמה לפני אכילתו שלו עצמו.

"מכל מאכל אשר יאכל"

משמע דמאכל שאינו נאכל לא הכניס לתיבה וקשה א"כ מהיכן יש היום מיני צמחים שאינם ראויין לאכילה והרי נשמדו כולם והאיך זרעום. ונראה דבכלל כל מאכל נכלל גם רפואות כמו דמצינו גבי אשה דרפואות בכלל מזונות (כתובות נ"א א') וכתיב מכל מאכל וכל הצמחים יש בהם סגולות ורפואות כדאי' במדרש (אוצר מדרשים עמוד ת' ועוד מדרשים).

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"מקומו המיוחד של רבינו שליט"א"

בחודש תשרי - ירח האיתנים התפלל רבינו רוב החודש בבית הכנסת 'לדרמן'. אלא שהפעם השתנה דבר. עד לחודש זה קבע רבינו את מקומו (בקומה ב') בצד בית המדרש, בצד צפון סמוך לכניסה ולפני הקיר (כדין המובא בשו"ע שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר). ובחודש זה עבר רבינו להתפלל בקידמת בית המדרש, בצד מזרח צפון, סמוך לכניסה הישירה שמביתו ואל הגשר. במקום בו נערכים הבריתות מידי יום.

אחד המתפללים רצה מאוד לשבת על מקומו הקודם של רבינו, הוא פנה בבקשה אל גבאי בית הכנסת שמעונין לקנות מקום לכל השנה, את המקום הזה בדווקא. הגבאים נטו להסכים אלא שאז החל ויכוח תורני בין המתפללים התלמידי חכמים.

בשו"ע יו"ד סימן רמ"ב נפסק כי יש איסור לשבת במקומו של רבו, ויש נדון בפוסקים מה הדין אם יש לרבו כמה מקומות או יש לרבו מקום שאינו קבוע, וכן בגדר מקום קבוע' של רבו.

והנה זה בודאי שאם רבו היה לו מקום קבוע ועבר למקום קבוע אחר, אין על המקום הראשון שום דין ובודאי אפשר לשבת שם, אבל בנדוננו המקרה שונה, כי המקום שרבינו שליט"א ישב בו שנים רבות הוא מוכר וקבוע, וגם מקום שאינו רגיל בבית הכנסת, כי הוא בצד ואינו מקום ישיבה, ורק לכבודו של רבינו הפכו אותו למקום ישיבה, מעתה, אפילו אם עובר לשבת במקום אחר, המקום שייחדו עבורו נשאר, ויתכן שאין זה כבוד לשבת במקומו, ומאידך, יש לצדד להתיר, כי כיון שהוא שליט"א יושב במקום אחר אין שום סיבה להחמיר על מקומו הראשון (והביאו ראיות לכאן ולכאן, ואין מקומו כאן).

שני גבאי בית הכנסת עלו אל מעונו של רבינו שליט"א לשאול אותו כדת מה לעשות. תשובת רבינו היתה: איני רב, וכל אחד יכול לשבת במקום שלי....

לא היתה ברירה, ושלחו ת"ח אחר לשאול, מה עושים במקרה של ת"ח שהיה לו מקום קבוע ועבר מקום וכו' וכנ"ל, כאן השיב רבינו: מעיקר הדין אין שום שאלה, בודאי מותר, אבל מכל מקום לא ראוי לשבת שם. (נדגיש כי כמובן אין ללמוד מעובדא זו - הלכה למעשה).

מברכת עבת 808
יחזק 8167812

פגשה היומית

"בדין הגשה במנחה"

מנחות ס' א' מתני' ר"ש אומר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן הגשה לפי שאין בהן קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה. ולכא' צ"ב מה טעם הוא זה אדרבא אם אין בהן קמיצה וכולו לשמים הרי הוא חמור יותר ולמה נפקע מהגשה, וי"ל דענין הגשה משום דכל הקרבנות כהנים משלחן גבוה קזכו דנותנין להקב"ה והוא נותן פרס משלחנו לכהנים ובזבחים שיש בהן סמיכה ושחיטה וכו' ניכר שנותן הכל לגבוה ואחרי הזריקה והקטרה זוכה הכהן משלחן גבוה אבל במנחה אין עושה בה כלום ובמה ניכר שנותן הכל לגבוה שנראה שרק הקומץ נותן לגבוה ולכן אמרה תורה להגיש כל המנחה ובזה ניכר שנותן הכל לגבוה ואח"כ מקבל הכהן חלק השירים משלחן גבוה אבל במנחת כהנים ומנחת כהן משיח כיון שבלא"ה כולה נקטרת לגבוה אין כאן ענין להגשה ואין צורך להגיש זו דעת ר"ש ולכן ממעט לה.

(טעמא דקרא פר' צו ד"ה והכהן)

יסורים משמעותם וקבלתם והמסתעף

וישאר אך נח. - לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה היה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר (משלי יא לא) הן צדיק בארץ ישולם (רש"י).

מבואר, דנח היה צריך משהו כפרה, וכיון שהיה צדיק תמים, קיבל זאת כאן בעולם הזה - בכאבים הללו ו"הן צדיק בארץ ישולם". יש חולים שמחברים להם בקנה צינור לנשימה, שהוא מכביד מאד על החולה ומצער עד שקושרים ידיו כדי שלא ימשוך אותו מצווארו. לפני כמה ימים חיברו את הרבנית... ע"ה לצינור הזה שהסב לה צער רב. האחות בבית חולים היתה צריכה להעבירה מהמיטה לכסא ופרקה את קשירת ידיה, ולפני שהעבירה אותה, הלכה האחות למעט זמן, ואז הרבנית בהכרה מעורפלת שחררה את הצינור, וכאשר בעלה הגיע היה זה בליל שבת מצאה ללא רוח חיים כיון שצינור ההנשמה נותק. **אין אנו יודעים חשבונות שמים.** למחרת הגיב רבנו עוד: **כל דעביד רחמנא לטב עביד, היא חסכה את היסורין.**

אמרת. החפץ חיים מדבר כמה יסורין טובים למרק. וכן רבי אליהו לופיאן זצ"ל מדגים עד כמה בעולם הבא הייתה הנשמה חפצה למפרע ומצטערת מדוע לא היו לה יסורין נוספים שהיו מטים את הכף לזכות.

זה הכל נכון כאשר יש צורך ביסורים, ולא כאשר לא צריך את היסורים [והיא הייתה רבנית חשובה וצדקנית] אבא היה אומר לענין מה שאמרו רבי חייא בר אבא ור' אלעזר לא הן ולא שכרן [בכרות ה' ע"ב], קודם היסורים "לא הם" לא רוצים שיבואו, אבל אחר שכבר באו "לא שכרם" - אי אפשר להעריך ולשקול שכרם.

בת ט"ז סובלת מאד לסירוגין, כל פעם מענין אחר, וההורים שואלים על מה סובלת צעירה כזו?

העניין קשור לגלגול הקודם. ה"חפץ חיים" כותב [ע"י מחנה ישראל ה"ב פ"א] כי יש בעלי מומים שיש להם צער וטענות - מדוע ולמה מגיע להם כך, ואינם יודעים שלפני ירידתם לכאן כאשר היו בעולם האמת, הם בעצמם התחננו שכך יהיה להם. כגון שרצו להענישם בעונשים כבדים נוראים, והם ביקשו שתינתן להם אפשרות לרדת שוב לעולם הזה לתקן את מה שקלקלו, אבל לא הסכימו שם למעלה לבקשתם, ושוב הם התחננו על כך והתקבלה הסכמה, אבל כיון שהם חששו שמא יקלקלו שוב, וישונו לעולם האמת עם מטען לא טוב ויענשו, הם עצמם התחננו שירדו באופן שלא יוכלו לקלקל, היינו שיבואו עם מום כזה שימנע מהם את העבירה. אמרתי לפני רבנו מה שמעתי בשם החזון איש: "יש בני אדם שבאים לעולם כדי לסבול" לא שמעתי את הלשון הזה, אבל זה נכון **שיש שבאים לסבול - על גלגול קודם.**

ספרתי על יהודי שסובל עגמת נפש נוראה במשך כמה שנים בעקבות הלשנה מאוסה עליו. רבנו פתח ואמר: **זו כפרה לו, וככל שיש לו יותר עגמת נפש, כפרתו מרובה. ואמרו במדרש [ילקוט עקב תה"נ] על הפסוק "אשרי האיש אשר תייסרנו קה ומתורתך תלמדנו" - לכל אדם יש ייסורים, ואשרי למי שיוצא ידי חובת יסורין - בתורה, ולא עוד אלא שמקבל שכר עליו. כמו כן, הרבנו יונה אבות פ"ב מ"ז מבאר את דברי המשנה "מרבית תורה מרבה חיים" - כי בדרך הטבע אדם שעמל ויגע בתורה היה צריך למות בקיצור ימים ושנים ח"ו, כי אין מה שמקצר את ימיו יותר מן הדאגה, ואין דאגה יותר מן התורה, רק שיש מתנה מיוחדת שהתורה נותנת חיים [והדאגה של התורה היא תחליף ליסורים, אבל אינו מת אלא מרבה חיים].**

בעקבות היסורין בני אדם מתפללים לה' בקשות שונות וחריגות, ומעשה שהיה

אלמנה רבנית זקנה (שרבנו מכירה) בקשה שאספר כי באמצע הלילה היה לה יסורים גדולים וחשבה שמוכנה לוותר על חלק מעולם הבא שלה כדי שכבר תפסיק לסבול, ואכן מיד פסקו הכאבים, ועכשיו מתחרטת על זה. והתפללה שה' יעזור שלא ירד מעולם הבא. וכעת שואלת כיצד להתייחס לדבר? **אפשר שיש בזה ממש, ושאכן תתפלל לה' שלא ירד מעולם הבא.**

היא אלמנה. ואם יגידו לה שאולי יש בזה ממש, יגרם לה צער רב, ומה לעשות? חשב רבנו והשיב (לה ובשילה): **בכך שהתפללה והצטערה על הדבר די גם כן בכך, ואינך צריך לומר לה כלום.**

נכנס ובא לחדר רבנו יהודי למשפחת גדולים ששנה ופירש, ויש לו צרות גדולות בענייני כספים והתאונן בצער על מצבו. שאלו רבנו **האם שומר מצוות,** הוא השיב "אני לא יכול לשמור את כל התורה מצוות לכן אינני שומר מצוות" אמר לו: **זה לא תירוץ. הגיב הנ"ל: זה תירוץ רק לא נכון. אמר לו רבנו: זה לא תירוץ. אתה רואה שמלקים אותך מן השמים זה סימן טוב, כי רוצים שתחזור. ענהו היהודי: אבל זה יותר מד. אמר רבנו לעומתו: כל עוד שלא תחזור זה לא יותר מד.**

אנשים נתקפים פחד וחששות ממקרים חריגים. לא כל פעם יש בחששותיהם ממש. פעמים הדמיון מטעה. ולכך יש את גדולי ישראל שבכל דור.

בקשו לשאול, אשה היתה בחתונה והורידה את הטבעות ליטול ידיים לסעודה, והניחם בצלחת וכאשר שבה למקומה הם נעלמו, ובו ביום למחרת הגיעה לביתה מבית הספר והנה יצא אדם אחד מביתה, והתברר שרוקן את כל התכשיטים, והמשפחה שבורה מצירוף הדברים מן השמים, וזה בית של יראים ושלמים ובעלי חסד. **נגזר עליהם הוצאה כספית זו והשם לקח מהם באופן כזה של גניבה כפולה ובצורה זו. יותר טוב מלהוציא את הממונות על רופאים.**

עש"ק וישלח י"ז סלו תשס"ד. בתוך שבוע שבועיים קיבל ג' מכות בכסף - שנאבד כמה דברים, והוא נזהר במעשר ובדיני ממונות. **זה שום דבר, נגזר עליו הפסד של סכום הנ"ל, ומה לי ב' שבועות מה לי בשנה.**

(כל משאלותיך)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

וזהו הזמן המיוחד של שמחת תורה, שהמלך מתייחד עם בנו לסעודה קטנה, שמחה משפחתית בין האב והבן, שמחה בין עם ישראל ואבינו שבשמים, זוהי הקרבת אלוקים המיוחדת שיש בשמיני עצרת, ולכן זה שמחת תורה, וכדאיתא בהמשך הילקוט שם: כיון ששמעו ישראל כך התחילו מקלסין להקב"ה ואומרים זה היום עשה השם נגילה ושמחה בו, אמר רבי אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ושמחה כך, כך בתורתך, כך בישועתך, אמר רבי יצחק כך בעשרים ושתים אותיות שכתבת לנו בתורתך.

ועכשיו לאחר כל הימים הקדושים, שזכינו לדרגה גדולה מאד, צריכים להמשיך הלאה את הדרגה, על ידי חיזוק בשלושת העמודים שעליהם העולם עומד: תורה, עבודה, וגמילות חסדים.

תורה – ניצול הזמן בלי בטלה

הדבר הראשון הוא תורה. ויש לדעת כי דבקות בתורה תלויה לא רק בכמות הזמן כמה שלומדים, אלא בעיקר כמה מתבטלים, כמה זמן של בטלה יש, ויכול להיות שאחד לומד רק שעה ביום, אבל בלי בטלה, אם בשאר הזמן יש דברים שהוא מוכרח וחיוב לעסוק בהם, כגון אם צריך לעסוק בפרנסת ביתו, שצרכיהם מוטלים עליו, וזו גם כן מצוה, או שעוסק בצרכי בריאות הגוף, אבל כל זמנו הפנוי מנוצל לתורה, וכלשון הרא"ש (בי"ב פ"א סימן כו) "בכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה", ואין אצלו בטלה.

ומאידך יכול להיות אדם שלומד יותר שעות, אבל יש בטלה, ואם יש זמן שיכול ללמוד ואינו לומד הרי הוא בטלן! וצריך להיות דבוק בתורה כמה שאפשר, בכל הכוחות ובכל האפשרויות שיש לו.

יש ספר קטן "תורת הבית" שחיברו החפץ חיים, ובו מאריך לבאר ונותן עצות איך אדם יכול לנצל את כל היום שלו לתורה. וזהו הדבר הראשון, תורה שאדם לומד בעצמו, ומלמד למשפחה.

עבודה – אמונה שהכל בידי שמים

ועבודה זה תפילה, תפילה בכוונה, כמו שאמרו (תענית ב, א) איזוהי עבודה שהיא בלב הוא אומר זו תפילה, וזה שייך לאמונה.

האמונה היא חיוב, והיא הדיברה הראשונה בעשרת הדיברות, "אנכי השם אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", מצוה להאמין שהכל בידי שמים, ואין שום כוח אחר בעולם, רק בידי שמים!

ובספר חובות הלבבות מאריך בענייני האמונה, אמונה בלב, ושמעתי שמרן הגר"ח מבריסק צ"ל התבטא ואמר כי הוא "שולחן ערוך של אידישקייט", החובות הלבבות הוא שולחן ערוך של יהדות, שולחן ערוך של הלכות הלב, איך הלב צריך להיות על פי התורה.

ומחויבי הלבבות הוא להאמין שהכל בידי שמים, ומה שבידי שמים הרי זה לטובת האדם כמו שאמרו (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד. אדם צריך לדעת שכל מה שקורה איתו זה לטובתו, וגם אם אינו מבין מדוע, הרי זה לטובתו, גם קשיים הבאים על האדם הם לטובתו, ומה היא הטובה והמטרה בה? יש ספרי מוסר, שמסבירים בכל דבר מה המטרה לטובת האדם. וזהו האמונה.

מידות טובות – ללא כעס וקפידא

והדבר השלישי הוא גמילות חסדים, מידות טובות. אדם שחי עם מידות טובות הוא מאושר, ולמשל אם משהו מפריע לו וגורם לו צער, בדרך הטבע הוא כועס על המצער, אבל מי שהוא בעל מידות טובות אינו כועס ואינו מקפיד, וכפי שכבר דיברנו הרבה פעמים שאם חיים באמונה אין שום מקום לכעס ולקפידא, שהרי הצער נגזר מן השמים,

תקופת ההתעלות מראש השנה

אנחנו עומדים באסרו חג של אחרי סוכות, ועברנו כעת תקופה של התעלות, מראש השנה, ועשרת ימי תשובה, שהם זמן שעליו אמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, היינו שימים אלו הם זמן שהאדם מוכשר לתשובה, שמן השמים נותנים לו כוחות לחזור בתשובה, ויש קרבת אלוקים גדולה בימים אלו, וזה זמן המסוגל, שמשפיע על כל אחד ואחד להתקדם ולהתעלות בכל מה שחייבים, בתורה, ובעבודה – בתפילה, ובמידות טובות וגמילות חסדים.

אם כן זכינו כעת להתעלות בכל הדברים האלה, מראש השנה, ואחר כך ביום כיפור עוד יותר, שזכינו לכפרה, כפרת עוונות וטהרה, כמו שכתוב (ויקרא טז, ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, ביום כיפור נטהרים ויוצאים זכאים בדין, יוצאים מושלמים ובעלי מדרגה, ואחרי יום כיפור מתחיל חג הסוכות, שעליו אמרו חז"ל (תנחומא אמור כב) על הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון" – ראשון הוא לחשבון עוונות, שכל הימים שבין יום כיפור לסוכות טרודים במצוות, בארבע מינים ובסוכה, ואין פנאי לעשות עבירות.

סוכות – התעלות בשמחה של מצוה

ואחר כך מתחיל חג הסוכות, שיש בו שמחת יום טוב, ונקרא "זמן שמחתנו", אף שגם בכל הימים טובים יש שמחת יום טוב, מכל מקום רק חג הסוכות נקרא זמן שמחתנו, שבו כתוב בתורה שלוש פעמים שמחה (כדאיתא בילקוט אמור תרנד): ושמחת בחגך, והיית אך שמח, ושמחתם לפני השם אלוקיכם שבעת ימים, אבל בפסח לא כתוב כלל שמחה, והוא זמן חירותנו ולא זמן שמחתנו.

וזמן שמחתנו פירושו שהוא זמן שמשפיע שמחה, ולא סתם שמחה אלא שמחה של מצוה, שהיא השמחה המחויבת, לשמוח במצוות! שהמצוה עצמה משמחת, ושמחים בקיום המצוות.

כמו שכתב הרמב"ם בהלכות יום טוב (ו, כ) "לא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל" [וראה עוד ברמב"ם סוף הלכות לולב], היינו שאין מצוה סתם לשמוח, אלא רק שמחה שיש בה עבודת השם, שמחה בתורה ובמצוות, והזמן של סוכות מוכשר לשמחה של מצוה, לדרגה של שמחה, יותר מפסח שהוא זמן חירותנו, ויותר משבועות שהוא זמן מתן תורתנו, ורק סוכות הוא "זמן שמחתנו" המסוגל ביותר לזכות לשמחה של מצוה.

שמחת תורה – קרבת אלוקים מיוחדת

ולכן מיד אחרי סוכות בא שמחת תורה, ומדוע נקבע שמחת תורה ביום שמיני עצרת, מה שייך שמחת תורה לשמיני עצרת? – מפני שהוא זמן של קרבת אלוקים מיוחדת, לאחר כל המועדים, ואמרו חז"ל (סוכה נה, ב) שבכל חג הסוכות מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים האומות, ובשמיני עצרת מביאים רק פר אחד ואיל אחד, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך.

ובילקוט פרשת פינחס איתא: משל למלך שבאת לו שמחה, כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טורח עם האורחים, וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה אמר המלך לבנו יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טורח עם האורחים, עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד ואיני מטריח עליך הרבה אלא טול תרנגול אחד וכו', כך כל שבעת ימי החג ישראל עסוקין בקרבנותיהן של אומות העולם וכו' וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקב"ה לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד. ע"כ.

ואם אותו אדם לא היה מצער, היה מישוהו אחר מצער, והצער בין כך היה מגיע, כי מן השמים נגזר עליו שיצטער, ואמנם המצער עשה שלא כהוגן, וכבר אמרו (שבת לב, א) שמגולגלין זכות על ידי זכאי – וחובה על ידי חייב, אבל הצער הוא מן השמים.

ומדוע נגזר עליו צער מן השמים? כנראה שיש סיבה לזה, ובשמים רומזים לו שצריך משהו לתקן, ויתכן כי הצער הזה הוא כפרה על חטא, שיש איזה חטא וצריך כפרה, והייסורים בעולם הזה מכפרים במקום גיהינום בעולם הבא, שהגיהינום הוא אש פי ששים מהאש שלנו (ברכות נו, ב) והוא צער איום, ובמקום זה סובלים קצת צער בעולם הזה וחוסכים את הגיהינום, אם כן הרי זה טוב מאד, וצריך לשמוח בצער הזה שמצילו מאש הגיהינום.

ובנוגע למצער, באמת הוא מסכן שיש לו מידות רעות, וצריך לרחם עליו ולבקש עליו רחמים שיחזור בתשובה, החזירנו בתשובה שלמה – שיזכה לחזור בתשובה, אבל אין סיבה להקפיד ולכעוס עליו.

ההפסד בקפידה על אחרים

ויש בזה עוד ענין שכבר דיברנו לאחרונה, שאם אדם מקפיד על חברו ורוצה שיענש, אם חברו נענש על ידו זה דבר איום, ואמרו (שבת קמט, ב) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, כמו שכתוב בנבות היזרעאלי "צא ממחיצתי", ויש על זה תפילה בסידורים לפני קריאת שמע של המיטה "שלא יענש שום אדם בסיבתי", חס ושלוש שלא יענש אדם אחר בגללו.

ומי שמקפיד והולך עם אחרים במידת הדין, אזי מידה כנגד מידה גם אותו דנים בשמים במידת הדין, ומי יכול לעמוד במידת הדין, מי יצדק לפניך בדין! בלי מידת הרחמים אדם לא יכול להתקיים, וכל אחד זקוק לרחמים, וכבר אמרו (שם קנא, ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. זוהי ההנהגה ודרכי שמים במידה כנגד מידה. לכן לא כדאי להקפיד, והקפידה היא טעות, מפני שהצער מן השמים.

החוב לפייס את מי שמקפיד עליו

ואם אדם אחר מקפיד עליו, הנה אם הקפידה היא כדן, שגרם לו איזה צער ומחמת זה הוא מקפיד, ודאי שצריך לפייס אותו ולבקש מחילה ממנו, כי הוא עשה שלא כהוגן בזה שציער אותו, ומוטל עליו לפייסו ולבקש מחילה, בעצמו או על ידי שליחים, יש עצות כיצד לפייס

שלא תהיה קפידה, ולפעמים הפיוס עולה כסף, וגם זה כדאי, כדאי להוציא הוצאות ולפייס שלא תהיה קפידה.

ואחי הגאון רבי יעקב זצ"ל תמיד היה אומר, כשהיו באים אליו ושואלים עצות על שידוכים, שרוצים שידוכים והשידוך מתעכב, היה אומר אולי יש איזה קפידה, וצריכים לחפש אולי יש מישוהו שמקפיד וזה מונע את השידוך, שאם יש קפידה אין זכות לשידוך, וצריך לחפש אם יש מי שמקפיד עליו ולפייס אותו.

[ובשיחה בישיבת בית מדרש עליון, עש"ת תשע"ט, הוסיף בזה רבינו שליט"א:]
אם הקפידה היא כדן, שציער אותו ולכן הוא מקפיד, ודאי צריך לפייס אותו, שהרי הוא אשם בקפידה שלו, וצריך לתקן את החטא שחטא כנגדו, אבל גם אם מקפיד שלא כדן, נמצא שיש לו חטא בזה שהוא מקפיד, והוא מסכן שיש לו חטא, וצריך לפייס אותו שלא יקפיד, שלא יהיה לו חטא, ואף על פי שהוא מקפיד שלא כדן, מכל מקום צריך לרחם עליו, שיחזור בתשובה, ולפייס אותו.

וגם כשאינו צודק כדאי לומר לו אתה צודק, אתה צודק... ולפייסו בכך, ומעשה שהיה בסכסוך בין שני אנשים, שהיה שם אדם חשוב שלקח את האשמה על עצמו ואמר: אני אשם, טעיתי, היה לי טעות, כדי שלא יהיה סכסוך ביניהם [ע"כ משיבת בית מדרש עליון].

ומי שהוא בעל מידות טובות כזה שמתנהג עם מידות טובות ואינו מקפיד על שום אדם, אזי גם אחרים לא מקפידים עליו, מידה כנגד מידה, והוא מאושר, וחי חיים מאושרים.

*

אלו הם העניינים של תורה ואמונה ומידות טובות הצריכים חיזוק תמיד, והעצה הפשוטה היא לימוד בספרי המוסר, כמו שמפורש גם במשנה ברורה (סימן א' וסימן תר"ג) שצריך ללמוד כל יום קצת מוסר, ואפילו אם לומדים רק כמה דקות, בדוק ומנוסה שזה משפיע. והרבה אמרו לי, אנשים מבוגרים, שהתחילו ללמוד מוסר, ועל ידי זה הבית השתנה, ונהיה בית מלא שמחה, בית מאושר, עם חיים אחרים לגמרי, וכל האווירה בבית היא אווירה נעימה מאד.

ועכשיו אחרי כל הימים הנוראים, ימים טובים וסוכות, זהו זמן המסוגל להתקדם הלאה לזכות בהרבה זכויות, יהי רצון שנוזכה לסייעתא דשמיא כל אחד ואחד בכל מה שצריך.

מדברי רבינו שליט"א בדרשת החג בשמחת תורה

שנינו באבות פ"ו כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, זו המציאות, שאפילו כשיש לאדם כל כך הרבה קשיים, אם הוא עמל בתורה הוא המאושר ביותר בעולם הזה.

והנה בפשטות היה אפשר לפרש שמה שאמרו "אשריך", היינו רק אחר כך, בשעה שהוא עמל בתורה, אבל כשהוא אוכל פת במלח ושותה מים במשורה וכו' במה יהיה מאושר, רק בשעה שהוא לומד אז יש אושר, אבל באמת המציאות היא שאדם שעמל בתורה, גם כשהוא אוכל פת במלח ושותה מים במשורה, באותו הזמן הוא גם כן מאושר, ואף אם אינו לומד אז, מכל מקום הוא מאושר במה שלמד ובמה שיכול ללמוד.

כמו שסיפר אאמו"ר זצ"ל שהוא זוכר מילדותו, שבתחילה למד אצל המלמד, וכשהגיע לגיל שכבר היה יכול ללמוד ולהבין לבד, שמח שמחה גדולה, שעכשיו הוא יכול ללמוד את כל הש"ס! זהו השמחה והאושר במה שיכול ללמוד, ואם למד כבר ודאי שיש לו לשמוח, במה שלמד, ובמה שיוכל אחר כך ללמוד עוד.

הרה"ג רבי זלמן אסטולין זצ"ל היה תלמיד של אאמו"ר זצ"ל ברוסיה, כשהיו אז גזירות שמד שלא ללמד תורה, ולא היו שם ישיבות, ופגש אותו אאמו"ר זצ"ל כשהיה בחור כבן שלוש עשרה, ושאל אותו, אולי תרצה ללמוד יחד, והשיב בחיוב, ואמר לו אאמו"ר, אם כן תבוא אלי הביתה ונלמד, והתחיל ללמוד איתו בחברותא, ולאחר נישואיו עבר רבי זלמן לגור במוסקבה, והוצרך לעבוד לפרנסתו בעבודה קשה, עבודת כפיים, ובסוף היום היה עייף מאד, אבל הוא רצה ללמוד, והיה עומד על רגליו ולומד בעמידה, שלא יירדם מרוב עייפות. האושר של עמל התורה משכיח את כל הקשיים, כך המציאות. אשרינו מה טוב חלקנו שזכינו לתורה הקדושה.

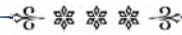
לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **גיטה לורבר** ע"ה
בת הר"ר **יצחק שוואב** ז"ל
נלב"ע כ"ח תשרי תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **ישראל מיכאל**
ב"ר **אברהם לוקסנברג** הי"ד
נרצח בידי הנאצים ימ"ש כ"ד תשרי
תנצב"ה

לעילוי נשמת איש החסד
הרב ד"ר **משה רוטשילד** זצ"ל
בן החבר ר' **יוסף** זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי תשע"ט - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

לקנות בית שגר בה יהודי הנשוי לנכריה

וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ (ו-יב).
שאלה: קבלנו מכתב וכדלהלן:

שמעתי סיפור שאחד נכנס לחפץ חיים, וביקש ברכה שהוא רוצה לנסוע לארדה"ב, כי כאן באירופה אין לו פרנסה, כידוע החפץ חיים התנגד בדרך כלל לנסיעות אלו, כי הרבה יהודים התקלקלו שם רוחנית, אבל לו החפץ חיים התיר, ואמר לו בתנאי שתקבל על עצמך, כל ימי חיך לגור רק ליד ישיבה חרדית. ואכן הוא קיבל על עצמו, וגר ליד ישיבה חרדית, חכה הוא וכל משפחתו להנצל מהסכנות הרוחניות שהיו טמונות באותם השנים לשומרי תורה.

גם אני בצוק העתים צריך לגור באחת ממדינות של ארדה"ב מקום שרחוק מרוחניות, וכששמעתי את העצה של החפץ חיים, קבלתי על עצמי לגור סמוך לבית הכנסת חרדי, וכבר כמה שנים שאנו מחפשים לקנות בית כזה, במקום הקרוב לבית הכנסת חרדי, שמכהן בו רב תלמיד חכם וירא ה'. עד שלאחרונה מצאנו סוף סוף בית שמצא חן בעינינו, במרחק הליכה של חמש דקות מבית הכנסת.

אלא שדא עקא, גילינו כי בעל הבית, הינו יהודי שנשא נכריה לאשה רח"ל, וחי עמה בבית זה שנים רבות. והיו שהציעו לי שלא לעבור לגור בבית זה, כי זה בית שהטומאה שורה בו, האם יש חשש שהבית נדבק מטומאת השורים בו, ואין לגור בבית?

תשובה: ידוע ש'מקום גורם' קדושה או טומאה, דהיינו, שלמקום עצמו ישנה השפעה, מחמת המעשים שנעשו בו. וכפי שמובא בילקוט הגרשוני על המשנה (אבות פ"ג מ"א): שניים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה, הרי זה מושב לצים שנאמר "ובמושב לצים לא ישב". ולכאורה קשה, שהיה לו לומר הרי הם לצים, ומה זה מושב לצים.

ותירץ שאם תראה שני תלמידי חכמים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה, ותתפלל על זה - איך יתכן ששני תלמידי חכמים לא ידברו דברי תורה?! - על זה אמר שהסיבה לזה היא - 'הרי זה מושב לצים' - המקום שימש בעבר ללצים, ולכן זה גורם שיהיה קשה לדבר שם בדברי תורה, ועל זה מביא ראייה שדוד המלך ע"ה משבח את מי שלא ישב ב'מושב' לצים, ולא אמר עם לצים, כי עצם הישיבה במקום שישבו שם לצים מזיקה! כמו כן כתב בבית הלוי (פרשת נח) שאיתא במדרש שדור המבול גם הבהמות קלקלו, הכלב הולך אצל זאב, התרגול אצל הטווס, כדכתיב "כי השחית כל בשר את דרכו". ולכאורה קשה הלא לבהמות אין בחירה ואין לה יצר הרע, ואיך תעשה דברים כאלה? ותירץ שאם האדם חוטא הרי הוא פועל במעשיו להשחית את העולם התחתון, ולא רק בבעלי חיים, אלא גם בדומם נעשה טבע חדשה הגורמים לשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה, וכמו שאמר הכתוב "ותבואו ותטמאו את ארצו", שעל ידי המעשים מטמאים את גוף הארץ.

וענין זה כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש, בבואו

לאיזה מדינה אחרת חדשה, שהיא פרוצה באיזה פרט מהפרטים, ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט, יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת וזהו שאמר הכתוב "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה", ודרשו בגמרא תענית (דף י"א ע"א) שקורות ביתו של אדם מעידים בו. והיינו שממעשיו נעשה שינוי בעצי הבית, ולעתיד לבא יראו זאת בחוש, וכולם יראו על קורות הבתים את חטאיו.

וזהו מה שכתבה המשנה שאדם עתיד ליתן דין וחשבון, מה צריך לחשבון לאחר הדין, אלא שדין, יענש על מעשיו, וחשבון שיעשו לו חשבון, כמה טימא את המקום שבו עשה את העבירה, ועל ידי זה נכשלו אחרים בעבירות כתוצאה מהעבירות שעשה, עכת"ד.

אם כן במקום כזה שהיה מדור לחטא גדול כל כך, שיהודי חי עם בת אל נכר, ש'קנאים פוגעים בו', בוודאי ששורה בו טומאה נוראה.

ומכל מקום נראה שבכל זאת יקנה את הבית, ולא ינוק מכך, כיון שכוונתו לצורך מצוה לגור ליד בית הכנסת, וזה המקום היחיד שמצא, וכיון שכוונתו לצורך מצוה, לא ינוק, ואדרבה זה מעלה את הבית לקדושה, גם מו"ר הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל ראש ישיבת סלבודקא הורה לנוסעים לחו"ל לגור ליד בית הכנסת, כי זה גורם חיבור לבית הכנסת.

ומכל מקום בכל זאת, קודם שנכנס לגור בבית באופן קבוע, יעשו כמה דברים לתיקון הבית:

א. יסייד את הבית, שהנה כתב במשנ"ב (סימן קנ"ד ס"ק מזה) לענין לעשות מבית תיפלה של עכו"ם בית הכנסת, שהמג"א בשם הרא"ם הקל, והטעם כי לא נעבד הבית עצמו מעולם, ודעת הא"ר נוטה להחמיר לעשות ביהכ"נ קבוע ע"ש, וכמדומה שהעולם נהגין להקל.

וכתב באגרות משה (א"ח ח"א סימן מט) אע"פ שהמנהג להקל, אין דעתו נוחה מזה, דמאוס זה למצוה. אולם במעשה שהיה לפניו שהבית תפלה נשרף, ועתה בנו אותו מחדש לצורך בית כנסת, מתיר לכתחילה, מפני שיהיה לבנין פנים חדשות. דהא איתא בשו"ע (א"ח סימן י"א ס"ח) חילוק בין המשתחוה לבהמה שצמרה פסול לציצית, למשתחוה לפשתן נטוע שכשר לציצית, מפני שנשתנה. והוא שיטת הרמב"ם מהא דאיפשיטא בעיא דרמי בר חמא לפירושו בע"ז (דף מז) שהמשתחוה לקמת חטים מותר למנחות, וא"כ גם הכא יש לדמות שיהיה מותר לעשות ביהכ"נ אחר שישתנה כשיתקנהו שלא יהיה ניכר כלל מה שנשאר מהבית תיפלה, יעו"ש.

ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס ע"ז (דף מז ע"א) שאמר לי מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאפשר להקל, ומותר לעשות מבית תיפלה בית הכנסת, וכפשוטו דברי המג"א והמשנ"ב, אמנם צריך לסייד את הבנין, כדי שיהיה לו פנים חדשות.

ואם כן כל שכן בעניינו, שאם יסייד את הבית, שיהיה לבית פנים חדשות, ויוכל להכנס לבית ללא חשש.

ב. יעשה חנוכת הבית בדברי תורה, וכמו שכתב במגן אברהם (סי' תקס"ח סק"ה, בשם הבאר שבע), שסעודת חנוכת הבית בארץ ישראל היא סעודת מצוה, משום ששם יש מצוה

לחנכו, אבל בחוץ לארץ היא אינה סעודת מצוה. אולם הוסיף בשם הים של שלמה (ב"ק פ"ג), שכל מי שרוצה לחנוך את ביתו בתורה ובמצוות, [גם בחו"ל], ונמנע מתחילת ישיבתו בבית מלשנות בו ומלנהוג בו שחוק וקלות ראש, ועושה סעודה לחנוך את הבית בדברי תורה, ולדרוש בו מעין המאורע, הרי זו סעודת מצוה. ובספר 'דברים נחמדים' מהרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע (ע"ז אות לו) כתב: "כל אחד מישראל, כאשר קונה בית בחו"ל, וקובע בתוכו מקום לתורה ולתפילה, ועושה בתוכו צדקה ומצוות, הנה נתקדש המקום ההוא, ועתיד שיוקבע בארץ ישראל. הנה הקונה הזה שכוונתו לשם שמים, מוסיף על ארץ ישראל, ומצוה קעבדו!".

וכן מובא בספר תולדות אדם, להרה"ק רבי יהושע מאוסטרובצא זי"ע, ששאלו את אביו אם לקנות בית מעכו"ם, והשיב: "כשישראל מקדש את הבית בתורה ותפילה - נתהווה ממילא מבחינת ארץ ישראל".

ג. יקצה בביתו מקום מיוחד לענין שבקדושה, ויניח שם ספרים, ויקפיד שבפינה זו לא ידברו דברים אסורים, וק"ו שלא ידברו שם לשון הרע ורכילות, גם כשנמצא להם היתר. וכמו שכתב הש"ה הקדוש (פרשת ויגש): "כל פעולה שאדם עושה, ראשית דבר יראה בפעולה זו להזכין עניין לצורך גבוה. כמו מי שזוכה לבנות בית [או להיכנס לדור בבית שקנה], יצייר במחשבתו בתחילה איזהו חדר בבית, שיהיה מוכן לו להיות סגור שם לתורה ולתפילה ולהתבודדות, ומקום מוכן בית ועד לחכמים. וכן יעקב שלח מתחילה את יהודה לתקן לו בית תלמוד".

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער הכולל פ"ג) כתב: "מי שבונה בית חדש, צריך להזכיר שבונה אותו לעבודת הקב"ה, ואז שורה על ביתו סייעתא דשמיא, והקב"ה משרה עליו קדושה. וצריך לייחד איזה חדר לעבודתו יתברך שמו, ולבטא בשפתיים: אני מייחד חדר זה ללמוד בתוכו שיעור קביעות הן ביום והן בלילה". וראה עוד ב'שפע חיים' (מכתבי תורה ח"ה סי' תח), שהציע לשואל שראשית כל יכניס לבית ארון ספרים, ויקבע מקום ללימוד.

ולכן כדי להכנס לבית יש לעשות ג' דברים, א. לסייד את הבית, על מנת לעשות בו 'שינוי' ולחדשו. ב. לערוך סדר 'חנוכת הבית'. ג. לקבוע מתחילת הישיבה בבית, מקום מיוחד שישמש לתורה ולתפילה, ולהכריז בפני כל בני הבית: כוונתנו לקדש את הבית בתורה בצדקה ובמצוות! (חשי"ח קידושין ע"א ע"א).

האייפונים שעמדו לשריפה נגנבו,

והגנב טוען שזכה בהם מן ההפקר

וְאַתָּה קַח לָךְ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאַסַּפְתָּ אֵלַיךְ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֵכָלָהּ (ו-בא).

שאלה: מעשה בתלמיד חכם צעיר ונמרץ, שפועל רבות בקירוב בני נוער באחת הערים בארצנו. התלמיד חכם הצליח לאסוף כשלושים נערים מתקרבים, ללימוד בליל הושענא רבא, ובמהלך הלילה הרבה לשוחח עמם אודות הקלקול הנורא שבמכשיר המתועב, האיפון. הנערים האזינו לדבריו הסוחפים, ובשעת רצון פנה אליהם בתחינה, כשדמעות זולגות מעיניו: "אנא, אנו עומדים לפני רגע חיתום הדין, ה'הוצאה לפועל' של הדין שנכתב בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים, בואו ונקדש שם שמים, ונקבל עלינו כולנו כאיש אחד בלב

אחד, לקיים את ציווי הבורא של 'ובערת הרע מקרבך', ונשרוף את המכשירים הטמאים שבכיסנו... אחיי ורעיי, הבה נאסוף את כל המכשירים לקופסה אחת, ולאחר התפילה וחבטת הערבה, נשליך למדורה את הקופסה, ובוודאי שבשמים יעשה הדבר רושם עצום וזוכה לפתקה טובה".

הדברים היוצאים מליבו הטהור, נכנסו לליבם של אותם אחים תועים, וכמעט כולם ניגשו להניח את המכשיר הטמא בקופסה.

אלא, שלפני התפילה, לאחר ששבו הלומדים מטבילה במקווה, הופתעו לגלות שקופסת המכשירים נעלמה. החיפושים אחר הקופסה העלו חרס, אך לאחר כמה ימים התברר שנגנבה על ידי אחד הנערים, שמיהר עוד באותו היום לפנות אל סוחר, ולמכור לו את כל המכשירים תמורת סכום רב של כסף.

אותו נער הודה במעשיו, והנערים תבעו שימסור ליד כל אחד את דמי המכשיר. למרבה הפלא, הגנב לא התרגש במיוחד מהתביעה נגדו: "לא גנבתי מאומה, שהרי המכשירים שעמדו לשריפה, היו הפקר גמור, ולא מן הנערים זכיתי בהם אלא מן ההפקר".

באים הנערים עם הגנב ושואלים: האם אכן מתקבלת הטענה שהמכשירים שיועדו לשריפה נחשבים כהפקר, וממילא הגנב פטור מלשלם את דמיהם?

תשובה: הגנב צריך להשיב לכל הנערים את דמי המכשירים שלהם, משלוש סיבות:

א. ברור הדבר, שכוונת הנערים, לא היתה אלא לבער את האיפונים הטמאים מן העולם, שאם לא כן מדוע לא החליטו למכרם בעצמם ולהרוויח את תמורתם הכספית, אלא, שבוודאי כוונתם היתה לקיים במכשירים "מצוות ובערת הרע מקרבך" כדי שלא יזיקו גם לאחרים, [וכעין מה שמצינו ברמ"א (א"ח סימן תל"ד ס"ב), שאין לבטל ולהפקיר את החמץ אלא לאחר ששרפו אותו, כדי לקיים מצוות שריפה בחמץ שלון], ומשכך, כל עוד לא נשרפו, הם עדיין נשארו הבעלים על המכשירים, ולכן שלם ישלם להם הגנב את דמיהם.

ב. לפני המכור, צוה ה' יתברך את נח (בראשית ו' כא): **וְאַתָּה קַח לָךְ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, וְאַסַּפְתָּ אֵלַיךְ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֵכָלָהּ.** ודקדק הכלי יקר: "לך" משמע משלך, לא משל אחרים, כדרך "משלכם" הנאמר בארבעת המינים. ומדוע היה צריך הקב"ה להדגיש שיקח נח מזון דוקא משלו?

ומסביר הכלי יקר, שאין זה אלא כדי שלא יחשוב נח, הרי היום או מחר ימותו כולם, כך שממונם עומד להיות כלה, ואם כן, אולי יהא מותר ליקח משלהם... תלמוד לומר קח "לך", משלך דווקא. הרי שגם רגע אחד לפני מבול או שריפה, אסור לגזול, הגם שבין כך הממון הולך לאיבוד.

ג. נראה שאפילו אילו היו מפקירים ממש את מכשיריהם, ובא הנער וגנבם, יכולים הם לטעון שעל דעת אותו נוכל הם לא הפקירו, כעין מה שמצינו במסכת גיטין (דף נ"ג ע"א) 'נהי דמפקרי [את הלקט שכחה ופאה] אדעתא דישאל, אדעתא דנכרי מי מפקרי, וביארו התוספות, שמאחר והפקרו על דעת שיטלום עניי ישראל, הרי שאם נטלם נכרי, הפקר בטעות הוא ואינו הפקר. וכך גם בענייננו, על דעת שיקח את זה הנער הגנב, וימכרנו לחוטא ומחטיא, על דעת כן לא הפקירו, והרי זה הפקר בטעות. ולכן צריך הגנב להחזיר לנגנבים את הכסף שקיבל מהסוחר. (חשי"ח נדרים מד ע"א ע"ש

(ע"ה).

י"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"
ניתן לשלוח חידושי תורה מגדולי ישראל ל:
k.gilyonot@gmail.com

גליון תורת הבריתנו

ליקוטים מתורת מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א

נח השע"ט

הכל היה בבריא

**אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים
התהלך נח. (נח ו, א)**

ופרש"י איש צדיק וגו בדורותיו י"א לשבח וי"א לגנאי אילו היה בימי אברהם לא היה נחשב כו'.

בעת ביקור מרן החזון איש בקיבוץ חפץ חיים נעתר לבקשתם ואמר בפניהם הסבר אחד והוא נח איש צדיק תמים היה בדורותיו פירש רש"י יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק לותר ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו' היה צדיק ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום במהותו של נח אין כאן כלל מחלוקת ולא שתי דיעות וכל המחלוקת בין הדורשים לשבח והדורשים לגנאי היא רק בפרשנות המלה בדורותיו כי כל אדם מושפע במהותו גם מהסביבה בה הוא חי ועל כן אילו היה נח כמות שהיה למעשה חי בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום אבל אילו היה נח בדור צדיק הרי וודאי היה צדיק יותר כי דור הצדיקים היה משפיע עליו ומגדיל את צדקתו. (האיש וחזיונו עמ' נה וראה בטעמא דקרא כאן)

השחתה של דור המבול

**ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ
חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ. (נח ו, יג)**

שח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל באנשי דור המבול אמרו רבותינו זכרונם לברכה על הפסוק כי מלאה הארץ חמס איזה חמס ואיזה הוא גזל אר"ח חמס אינו שוה פרוטה וגזל שוה פרוטה וכך היו אנשי המבול עושים היה אחד מהם מוציא קופתו מליאה תורמוסים והיה זה בא ונוטל פחות משוה פרוטה וזה בא ונוטל פחות משוה פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציא ממנו בדן.

והענין בזה הוא כי בסנהדרין ק"ח אמרו רבותינו זכרונם לברכה דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה עליהם נאמר בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוך עליהם יבלו ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים היו זורעין פעם אחת למ' שנה והיה מספיק להם ובכן לפעמים אחד גונב כי ירעב נפשו לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב (משלי ו') אחד גונב בשביל תאות הממון לא מסתפק במה שיש לו זאת לא זאת אלא חמסו לשם חמס עשו את החמס שיהיה כחוק שאי אפשר להתלונן עליו.

אגב בכלל לא מובן הלא אצל בני נח אין הבדל בין פרוטה לפחות משוה פרוטה בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה אבל על מי יש להקשות על אנשי דור המבול בתמיה הם אשר קבעו לעצמם כך ואם הגיעו הדברים לידי כך כי מלאה הארץ חמס מפניהם פני הדור החשובים שבהם שלחו ידיהם במעל ולכן יאמר ד' לנח צריכים לבנות תיבה לעצמך כי אי אפשר לא שייך להמשיך הלאה והנני משחיתם את הארץ ולכאורה הדבר צריך בירור קצת בנין התיבה לקח ק"כ שנה היה נוטע עצי ארזים וקצצן עצם הישיבה בתיבה היה ניסי ניסים כי במדרש רבה אמרו אף איצטרובולין של ריחיים נמחה ברותחין קלקלו ברותחין נדונו ומקשה הגמרא ותיבה היכי סגיא נס נעשה. ופירש רש"י הלא זפותו היה מבית ומבחוץ וכיון דרותחין הן האיך מהלכת שאין זפתה נפשר נס נעשה שנצטננו בצדי התיבה והלא דרך פשוט היאך להציל את נח ר"א אמר בזבחים קי"ג לא ירד מבול בארץ ישראל וזהו מה שאמר ביחזקאל כ"ב בן אדם אמור לה את ארץ לא מטהרה היא ולא גושמה ביום זעם כלום ירדו עליך גשמים ביום זעם איתיביה ר"ל לר"י מכל אשר בחרבה מתו לדידך אמאי מתו ותירצו מהבלא ואמנם הקשה המהרש"א שם אם כן לפי הסלקא דעתא כל טורח התיבה למה לי הוי ליה לנח לארוז את חפציו ואם כי המהרש"א מקשה לפי הסלקא דעתא לכאורה גם לפי המסקנא קשה כי בארץ ישראל באמת היה חרבה ורק הבלא הלא בין כך ובין כך היה צורך לנס שנצטננו. אך בנח לפני שנכנס לתיבה היה עליו טענות יש דורשים אותו לגנאי כי ניחמתי כי עשיתים ונח גם נח בכלל אך במשך זמן ישיבתו בתיבה כתיב ומכור אלוקים את נח וכמו שכתוב וגם את נח באהבה זכרתי ואמרו רבותינו זכרונם לברכה מה זכירה נזכר לו שזן ופירנס את כל אשר בתיבה כל י"ב חודש, הוא דאג שלא יחסר דבר בתיבה אמרו רבותינו ז"ל י"ב חודש בתיבה לא ראה שינה לא ביום ולא בלילה יש בהמות שצריכים להאכילם בשלש שעות ביום ויש בלילה דאג שיהיה הכל בסדר עשה כל זה במסירות נפש בכל כתו על ידי התיבה נתעלה במדרגה הכי גבוהה. (קובץ תשובות)

מקטני אמנה

ויבא נח וגו' מפני מי המבול. (נח ז' ז')

וברש"י אף נח מקמני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים. **אמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל** אדם כל כך גדול באמונה אבל גם כל כך קטן הנה מאה ועשרים שנה בונה נח את התיבה כבר היה לעת זיקנה וכולם לעגו עליו וצחקו ממנו והיה עומד באיתנו כל כך הרבה שנים

ומאיך גיסא מקטני אמנה היה.

האם אדני השדה נכנסו לתיבה

ואני הנני מקים את בריתי וכו' מכל יוצאי התבה וגו' (בראשית ט ט)

הנה בתיבה לא היו רק מי שנוולד ופרה ורבה וכמו שנאמר לחיות זרע וגו' (בראשית ז, ג) אבל הנולדים מן העיפוש ומהאשפות לא היה צריך להכניסם לתיבה ועם אלו המינים לא הקים את בריתו ולפי זה נמצא שאדני השדה לדעת התפארת ישראל **ומרן הגר"ח** שהוא נוצר מן האדמה לא הכניסו נח לתיבה וכן מצאתי בספר דרושים ולקחי מוסר' מכת"י רב אחד תלמיד הגאון ר' מרדכי בנט זצ"ל פרשת נח אות י' שהקשה איך הכניס נח לתיבה את אדני השדה והרי הוא מחובר לארץ וכשנפסק מן הארץ מיד מת ותירץ שבאמת לא הכניסו נח לתיבה ומשום שלא היה נצרך לקיום המין שהרי אינו נולד מנקבה כדרך שאר הבע"ח אלא גדל וצומח מן הארץ כמו אילנות ועשבים וא"כ גם לאחר המבול שוב גדל מן הארץ כמקדם אמנם עיין בפירושי הרוקח עה"ת עה"פ גם מעוף השמים שבעה שבעה וגו' (בראשית ז, ג) שכתב גם' מעוף השמים לרבות עופות הגדלים באילן והוא מין עוף הגדל באילן ותלוי באילן בחרטומו ומוזכר בטור ושו"ע יו"ד סימן פג סעיף טו ולכאורה מבואר שלדעת הרוקח אף בעלי חיים שנוצרים וגדלים מהאילן ואינם נולדים הכניסם נח לתיבה וא"כ הוא הדין הנוצרים וגדלים מן האדמה הכניס נח לתיבה וא"כ נמצא שאף את אדני השדה הכניס נח לתיבה וכן כתב בטעמא דקרא הוצאה חדשה בראשית ו יט שנח הכניס לתיבה את אדני השדה.

ושאלתי את **מרן הגר"ח קניבסקי** והרי במסכת ע"ז דף ו דרשינן לחיות זרע וגו' למעוטי זקן וסריס שאינם מולידים שאינם מולידים שנח לא הכניסם לתיבה וא"כ הוא הדין אדני השדה שאינו מוליד גם כן לא הכניסו נח לתיבה **והשיב לי** זה מין כזה ואין קפידא' והיינו שדוקא במינים המולידים נתמעטו אלו שאינם מולידים שלא נכנסו לתיבה אבל אדני השדה שהוא מין שאינו מוליד הכניסו נח לתיבה ושאלתי שוב מה הטעם להכניסו לתיבה והרי בלא"ה יחזור ויצמח שוב לאחר המבול כמקודם והשיב לי שהמין לא יאבד מהעולם אפילו רגע' וחזרתי לשאול והרי בתורה נאמר לחיות זרע על פני כל הארץ ומבואר שהטעם להכנסת הבעלי חיים לתיבה הוא בשביל המשך קיום המין לאחר המבול והשיב לי לחיות זרע וגם על פני כל הארץ' והיינו שישנם שני טעמים להכנסת הבע"ח לתיבה א לחיות זרע שיהיה המשך קיום לכל הבע"ח לאחר המבול ולכן נתמעטו זקן וסריס שאינם מולידים ב' על פני כל הארץ שכל הבע"ח יהיו קיימים כל הזמן ולא יאבדו מן העולם אפילו רגע ולכן אף אדני השדה נכנס לתיבה ועיין בטעמא דקרא שם שכתב ונראה שאין צריך ממנה שנים שהרי אינה מתעברת אלא גדלה מן הארץ והיינו שכל מה שנצטווה נח להכניס לתיבה זכר ונקבה הוא רק לצורך המשך קיום המין וא"כ אדני השדה שלא הכניסו בשביל המשך קיום המין ולא בשביל שיהיה קיים אף בזמן המבול אין צריך להכניס ממנו רק אחד ולא שנים כח ועיין עוד שם שכתב שלדעת ר' יוסי שמתמא באהל כאדם ומשום שס"ל שמין אדם הוא נראה שלא נכנס כלל לתיבה ומת ככל האדם שמתו במבול ולכאורה היינו משום שרק על הבעלי חיים נצטווה נח להכניסם לתיבה אבל על מין אדם' לא נצטווה אמנם יש להעיר דבשלמא אדני השדה חזר וגדל שוב לאחר המבול כמקודם אבל דמות אדם שביער' שנתבאר לעיל סימן א' אות ג' שאינו נוצר וגדל מן הארץ ונתבאר בסימן ג' אות א' שלכו"ע מין אדם הוא א"כ איך קיים הוא לאחר

המבול ואשר על כן נראה לומר שאף על ברואים אלו נצטווה נח להכניסם לתיבה ואע"פ שמין אדם הם וצ"ע. (קונטרס בענין אדני השדה)

תיקון המחשבה

וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ד' אל לכו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם וגו'.

ואמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל בשיעור בישיבה שהנה חז"ל דרשו כי מי נח זאת לי שהמבול נקרא ע"ש נח כי לא התפלל דיו והיינו חסרון מחשבה וכעת בהקרבתו הקרבן הרי"ז תיקון המחשבה, שד' לא אמר לו אלא לבדו הכין אמאי צריך שבע מהטהורים וא"כ לא אוסיף לקלל וסיים במתק לשונו האדם במחשבתו מקיים את העולם ובמחשבתו מחריב את העולם עכ"ד

יצר הרע מגיל צעיר

"כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (נח ח, כא).

שח מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א דהנה פירש רש"י משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע, וכן רואים במציאות שאפילו ילדים קטנים מאד יש להם מידות רעות של גאווה קנאה וחמדה, וכשיש במשפחה ילד קטן, ונולד לו אח תינוק, צריכים לשמור על התינוק מפני האח הגדול, שלא יכה אותו, כי הטבע הוא שמקנא בו, וזהו "משננער לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע".

ומצינו שאמרו חז"ל (אבות דרבי נתן טז, ב) "שלוש עשרה שנה גדול יצר הרע מיצר הטוב ממעי אמו של אדם היה גדל ובא עמו וכו' לאחר י"ג שנה נולד יצר טוב", היינו שבילדותו של אדם יש לו רק יצר הרע, ויצר הטוב ניתן בו רק מגיל בר מצוה ואילך.

ויתכן הטעם בזה מפני שקודם בר מצוה עדיין אינו חייב במצוות, וכל מה שהוא עושה אינו חטא, מפני שפטור מן המצוות, ולכן אינו זקוק ליצר טוב, אבל בגיל בר מצוה שהתורה מחייבתו במצוות, וכבר נעשה מצווה ועושה, אז מן השמים נותנים לו יצר טוב, כדי שיוכל להתגבר על היצר הרע, ולקיים את כל חיובי התורה. (דרכי החיזוק פרקי הדרכה עמ' ב')

פחיתותה של הגאווה

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם.

שח מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל: הנה אותם אנשים, ביקשו לשלוט גם הם בעליונים. כאילו יכולת השליטה בעליונים, יש לה מקום, כמו איזה משרד - וזה בשמים !

והלא מה הם הכחות העליונים ?

הלא המה עצם - השגחת ה' עמנו. "המשפילי לראות בשמים ובארץ". והיא נמצאת על כל נשימה ונשימה, ועל כל צעד ותנועה בחיינו. ואף היא איננה מוגבלת ומצויה במקום מסוים, כאילו רק שם, גבוה מאד, בשמים.

הבחינה האלוקית, היא לא גבוהה. אלא (תהילים קיג, ו) המגביה לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ. בד בבד עם היות הקב"ה בעצמו בבחינה רמה של, מגביהי לשבת. אבל הנהגתו היא, המשפילי לראות. וכן האדם שהוא בעל מעלה יותר גבוהה מכל גבוה, הוא עניו. כי הענווה, היא סיבת הגדלות, ולא הגאווה המתועבה ומרחיקה כל כך. (כך ביאר כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל בהספדו על מרן הגאב"ד מפוניבז' זצוק"ל).

'אנו חשובים'. ואינם שמים לב, אל סירחון גיעולם הפורץ מבעד לעטיפת בגדיהם.

זה למדנו מכאן. האיך דור ההפלגה חישובו איך להתרומם, וביקשו מקום ראוי. ומה הם מצאו? פחיתות, בקעה. אשר ממנה קשה יותר ויותר להתרומם, מפחיתות שפלותם.

כך הוא אותו הבעל-גאווה, הוא מנסה להתרומם, בדבר שאין בו כל רוממות. אלא מתוך 'פחיתות', ומתוך גאווה מדומה שלהם, הם נופלים במוקדם או במאוחר, (תלוי איזה עונש הם קיבלו מהשמים...) לידי שפלות נוראה, עוד יותר ממה שהם חיו בה לפי גאוותם.

כנאמר (משלי כט, כג) גאוות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמוך כבוד.

והנה אדם הראשון, אשר בתחילת יצירתו, טעו בו המלאכים וביקשו לומר לפניו שירה (סנהדרין לט:). ועוד מובא אודותיו בפרקי דרבי אליעזר (פרק יא) ... עמד על רגליו, והיה מתואר בדמות אלוקים, ראו אותו הבריות ונתייראו, כסבורין שהוא בוראן, ובאו להשתחוות לו. אמר להם באתם להשתחוות לי? ובאו אני ואתם נלך, ונלביש גאות ועוז, ונמליך עלינו מי שבראנו...

ואותו אדם הראשון 'נכשל' במה שאכל מעץ הדעת בחטא, וחז"ל יחסו את החטא הזה אל הגאווה. כמובא בילקוט שמעוני (שמואל קמו קיא) גאוות אדם תשפילנו, - זה אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת. ושפל רוח יתמוך כבוד, - זה אברהם אבינו שהשפיל עצמו, ואמר, ואנכי עפר ואפר. כלומר, שאמנם החטא הוא 'חטא' בעצם הדבר שלא נשמע לה' ועבר על דבריו. אבל ההתחלה של החטא, במה זה התחיל, מדוע האדם הלך לחטוא, והאיך לא פחד מה', - זהו כבר גאווה...

ויתכן שביאור דברי הילקוט האלו יתאמו גם עם פירושו של רבי אשר קלמן בארון הי"ד ראש ישיבת פוניבז' בליטא, שהביא כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל את דבריו, שאדם הראשון רצה להשיג... יותר השגה ברוחניות... בתורה...! והיות שחטא ועבר על ציווי-ה', הפסיד הכל. וגם זהו נעוץ בגאות, בכך שסבר שהוא... יכול להשיג.

עוד יעוין במדרש תדשא (פרק ז): ... ולמה ציוה הקב"ה לאדם הראשון שיאכל מכל עץ הגן, ומנע לו אחד מהן? כדי שיהא רואה אותו תמיד, וזוכר את בוראו, ומכיר שעול יוצרו עליו, ולא תהא רוחו גסה עליו.

ואף הוא כאשר אכל וחטא, וראה כי עירום הוא, וביקש למצוא כיסוי לעורו, לא מצא שום עלה של עץ בו הוא יוכל להיתכסות. כי שום עלה לא הסכים להינתן לידי אדם הראשון. כמובא במדרש (בראשית רבה טו, ח) באותה שעה קראו האילנות כלפיו את הפסוק (תהילים לו, יב): "אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים את תנידני". ואל תקח ממני עלה. עד-כדי-כך, 'הבריאה' עצמה, סירבה להישמע לו. (מרשימות תלמידו הרה"ג ר' יוסף צבי רינהולד שליט"א)

שמחת חתן וכלה

ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה. (נח ט, ז)

דברים שאמר מרן הגרש"ז איערבאך זצ"ל לשמחת חתן וכלה אמר: חז"ל הפליגו מאד בגודל החיוב לשמח חתן וכלה כדאייתא בברכות ו' ע"ב וא"ר חלבו אמר רב הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות. ופרש"י מזלזל

אבל זו היה דעתם המשובשת, שה' שולט רק מן-העליונים, והוא בשמים. ולשם כך, הם חפצו לבנות מגדל, ולהגיע באמצעותו גם-הם, עד לשמים. ולשלוט, גם הם, משם על כל העולם.

לכן הם בקשו לבנות 'לעצמם', עיר. ובכך הם יסורו מן הטבע שהטביע ה' בבריאה, שיש מקום ראוי לכל נברא ונברא. אלא, הם ידאגו לעצמם. הם אינם צריכים עזר שמים, כביכול. אלא הם ידאגו לעצמם, ויבנו לעצמם מקום הראוי להם וראוי לדעתם המשובשת לשלוט על הכל.

כפי שתיאר כבוד מו"ר מרן רבי דוד פוברסקי זצוק"ל, שעד אז חיו כולם על פני הקרקע. זה בנה אוהל לביתו, וכן זה וכן זה. ובעת הגשמים, היו נמצאים בנקיקי הסלעים או בתוך מערות טבעיות. כך חיו, עם הנהגת ה' בעולמו. ולא ביקשו בני-אנוש לבנות 'לעצמם' איזשהו מקום 'משלהם'.

וכך גם לאחר ענישתם של בני דור הפלגה, שוב חזרו בני האדם לחיות באוהלים. כפי שמצינו בהמשך הפרשות אצל אברהם ושרה. לוט האהיל עד סדום. רבקה באוהל שרה. אוהל האמהות אצל לבן אביהן בהיותן עוד בארץ חרן. ואחר כך, הקמת אהלי יעקב כשחזר לארץ כנען.

ואילו - הם היו הראשונים שסרו מההנהגה הטבעית שברא ה' את עולמו. והיו ראשונים לבקש 'לעצמם' איזשהו מקום עצמי 'משלהם'. וזה היה - תחילת היפלגותם מעם ה'. בכך, שהחלו 'לבנות' ו'לייצר' לעצמם' לבינים. כפי שתיאר הכתוב בפסוק שלם, האיך הם חשבו על המצאת הדבר, והם עשו כמחשבתם. הם לקחו עפר ויצרו ממנו לבינים.

ועל ידי המבנה שהם יבנו לעצמם, הם יגביהו אותו ויגיעו במגדל עד לרקיע, ומשם הם יוכלו לשלוט בכחות-העליונים.

והנה אם נתבונן, כאשר רוצים להגיע - לעננים, למשל. הלא בודאי לשם כך מחפשים איזשהו הר גבוה עד מאד, אשר משם תהא הדרך נקלה להגיע עד לעננים.

ואילו הם שהלכו מהקירבה אל ה'. הם עזבו את מזרחו-של-עולם, כש"כ רש"י על הנאמר, בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה ויהי מושבם וגו' הר הקדם. ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כולם. ולא מצאו אלא, את שנער. שם, ישבו הקדמונים לצד פתחו של גן עדן, מאז סולק משם אדם הראשון, כדי להיותם לפחות קרובים אל פתח הגינה. ושם הם מצאו 'לעצמם' מקום הראוי, לפי דעתם, להגיע ממנו לשמים.

ואת מה הם מצאו?

בקעה, ובארץ שנער, היא ארץ בבל הנמוכה עד מאד!

האם מסוגל אי מי להבין את קצה דעתם? היתכן להגיע אל תכלית מחשבתם, לבניית מגדל עד השמים, דוקא בבקעה נמוכה, ולא ברום הרי הטיפאט, או הרים גבוהים ואימתניים אחרים...

(ואכן, כתוב בגמ' (סנהדרין קט.) שהם נתחלקו בדבר-הזה, ונפרדו לשלש קבוצות החלוקות בדעת ההפלגה מעם-ה'. ולבסוף, כל קבוצה וקבוצה קיבלה עונש שונה מזולתה).

ענין זה מלמד גם אותנו, לפעמים נכשלים בתועבת הגאווה ח"ו, וכפי שרואים על בעלי הגאווה, האיך הם פשוט עושים דברים שהינם 'מגעילים' כל נפש זכה, - הכל בשביל להתנשא, כביכול. אנשים מלובשים בהנהגות מגעילות, עוטפים את גיעולם בחלוקה דרבנן, וזועקים עד שמי רום 'אנו חשובים'

סיבה להתעצב כלל ואעפ"כ הוצרכו שהקב"ה ישמחם ועוד צריך להבין הטעם שכל המשמחו זוכה לתורה, ובפשוטו י"ל שהוא מדה כנגד מדה דהואיל והוא משמח את זולתו זוכה הוא לתורה המשמחת כל לב שנאמר פקודי ד' ישרים משמחי לב אך נראה לבאר יותר יסודן של דברים.

ידוע כי דרכה של תורה והשקפתה על החיים הגשמיים נעלה ומרוממת לאין ערוך מהבנתם של אומות העולם ובעוד שאצל אוה"ע כל הרוצה להתעלות ולהיות יותר רוחני צריך הוא לשבר גופו בתעניות וסיגופים ולפרוש מתענוגי החיים בכלל ומן האשה בפרט כי לדעתם חוש המישוש חרפה הוא למין האנושי וזוהי דרך נזיריהם הרי שלא כן היא דרך האמת דרך תורתנו הקדושה וכמו שאמרו רבותינו ז"ל לפי שציער הנזיר את עצמו מן היין נקרא חוטא ואף כשניתנה מצוה מן התורה לצום ולהתענות פעם אחת בשנה ביום הכיפורים יש גם מצוה מן התורה לאכול ביום שלפניו וכן מצות פריה ורבייה אף שהשכל מחייבו כי לא תהו בראה באמת אצלנו היא מצוה רבה כדאיתא בגמ' לענין כמה דברים כגון למכור ס"ת או לצאת לחו"ל לשם כך ולענין שחרור חצי עבד וחצי בן חורין עד שעבודת הכהן הגדול ביום הכפורים בקדש הקדשים שהיא עבודת האדם המקודש ביותר ביום הקדוש ביותר ובמקום המקודש ביותר אינה כשרה ורצויה אלא כשיש לו אשה וכל זה הוא ההיפך הגמור מהבנתם של אומות העולם וכל זה הוא משום שתורתנו תורת חיים היא ולא ניתנה תורה למלאכי השרת אלא לקיימה בחיי העולם ולכן כל הדברים המביאים ומקיימים את החיים בעוה"ז מתקדשים הם ע"י התורה הקדושה אשר היא תכלית החיים ולכן בעוד שאוה"ע מרגישים בנשואין פחיתות וירידה הרי אנו העם הנבחר והמקודש אומרים ומברכים ברוך אתה ד' מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין כי עם ישראל אדרבה מתקדש ע"י החופה והקידושין ודוקא ע"י החיתון זוכה האדם לתורה כמבואר ביבמות ס"ב ע"ב דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וזוכים האיש ואשה להשראת השכינה בביתם כמו שאחז"ל בסוטה י"ז ע"א איש ואשה זכו שכינה ביניהם ועל דבר זה היה בלעם הרשע תמה עד שקרא מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל ומצפה אימתי יהיה הצדיק הנולד מהם ואמר בלעם הרשע בלבו מי שהוא קודש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל זה נסמית עינו של אותו רשע (פירש"י בלק כ"ד ג' ע"פ הגמ' בנדה ל"א ע"א) ואמרו בנדה ט' ע"א עה"פ מי יתן טהור מטמא לא אחד א"ר יוחנן ש"ז שהוא טמא ואדם הנוצר ממנו טהור ואף תנוקות שאצל אוה"ע אין להם כל חשיבות כי הם רק הכשר לקיום בעתיד אצלנו הם קדושים וטהורים וכל העולם מתקים בזכות הבל פיהם של תנוקות של בית רבן ולכן כשם שבכמה מצוות מצינו שעשו חז"ל תקנות וקבעו הלכות שטעמם הוא כדי להוציא מלבם של צדוקים כגון בשמחת בית השואבה ובעשית אפר פרה אדומה כך גם זרזונו והלהיבונו להרבות את השמחה בנשואין כדי להוציא מלב הטועים וככל שמרבים את השמחה מראים אנו עד כמה ענין האירוסין והנישואין קדוש ונשגב בעינינו ולכן נקראים האירוסין בלשון חז"ל קידושין להורות לנו כי הם מוסיפים קדושה וגדר האישות הוא כהקדש ומאיך אשה שבגדה בבעלה נקראת בתורה בלשון מעילה כדכתיב בפ' נשא (ה' יב) איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל כמי שמועל בהקדש.

ולכן כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה כי בכך הוא מרומם את ערך החיים ע"פ התורה שזהו עיקר רצון השי"ת ותכלית הבריאה וזהו מעיקרי קיום תורתנו הקדושה.

בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל שנאמר קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ד' צבאות ואם משמחו מה שכרו אריב"ל זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות וכו' רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה כו' רנב"י אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים וכו' ע"כ.

עוד איתא שם בגמ' אמר רב אשי אגרא דבי הלולי מילי ופרש"י לשמח החתן בדברים והיינו דעיקר קיבול השכר הוא על מה שמשמח את החתן בדברים וכבר תמהו רבים מהו טעם גודל חיוב זה אמנם מצינו שצטוינו להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים אבל חתן וכלה הרי בלא"ה שמחים מעצמם על יום חתונתם ויום שמחת לבם החתן ודאי שמח הוא שהרי השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו וכדאיתא ביבמות ס"ב ע"ב ואין זה לא טוב גרידא אלא כוונת התורה לומר שזהו רע אלא שדיברה תורה בלשון נקיה כדחזינו בגמ' שבת קמ"ט ע"ב שאמרו עה"פ גם ענוש לצדיק לא טוב אין טוב אלא רע וא"כ ה"ה הכא ומאיך עכשיו שמצא אשה כתיב מצא אשה מצא טוב וא"כ בוראי שהחתן כעת שמח וטוב לב וכן הכלה שמחה שהרי אמרו בגמ' כתובות פ"ו ע"א דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ובקדושין ד ע"א אמרין דטב למיתב טן דו וכו' וא"כ ודאי שגם הכלה שמחה. וא"כ מהו גודל החיוב להוסיף ולשמחם עוד מוצאים אנו בזה דבר חידוש ותקנה מיוחדת שלא מצינו דוגמתה בכל דיני התורה והיא הברכה הבקשה שתקנו חז"ל לומר על החתן והכלה שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצריך בגן עדן מקדם ואין זו רק תפלה לד' אלא גם ברכה שברכה זו מכוונת אליהם כמבואר בפוסקים שהמברך ברכה זו צריך להחזיר פניו כלפי החתן והכלה והטעם הוא מפני שברכה היא לנוכח ולא מצינו כן בשאר מקומות שטבעו חכמים מטבע של ברכה מיוחדת עבור אנשים פרטיים ומלבד בקשות האדם על עצמו וגם דבר זה מלמדנו גודל החיוב לשמח את החתן והכלה והא מילתא טעמא בעי גם מצינו שכל כך חשובה היא מצוה זו עד שאצל אדם וחיה הקב"ה בכבודו ובעצמו שימח אותם אע"פ שהמלאכים נבראו כבר ביום השני והיה יכול לעשות זאת על ידם וגם תקנו לנו חז"ל ברכה מיוחדת לזכר חסד זה שעשה השי"ת עם אדה"ר וכמו שפירש"י בכתובות ח' ע"א ד"ה שמח תשמח דברכת שהכל ברא לכבודו אינה מסדר ברכות הנשואין בדוקא אלא נתקנה לכבוד העם הנאספים לגמול חסד ואסיפה זו היא כבוד המקום והיא זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו.

ולגודל התמיהה היו רבים וטובים שבקשו למצוא טעמים וסיבות שיש בהם כדי להעציב את החתן והכלה ויש שאמרו דכיון שענין החיתון הוא לקיום המין ממילא נזכרים הם ע"ז ביום המיתה ולכן מצוה עלינו לשמחם אבל לענ"ד הדברים תמוהים ואינם נכונים שהרי האמת היא שהנם שמחים בימי חתונתם ועוד שהרי מקור מצוה זו הוא ממה שמצינו שהקב"ה ופמליא של מעלה שמחו את אדה"ר וחיה ביום חופתם וכנוסח הברכה כשמחך יצריך בגן עדן מקדם והרי כשאדם וחיה היו בגן עדן היה זה קודם החטא וקודם שנקנסה מיתה עליהם גם אין לומר שלחתן ולכלה יש סיבה להתעצב מפני הספיקות בנוגע להצלחתם בעתיד או משום הספק שמא אין הם הזיווג האמיתי וכדו' שהרי אדם וחיה בודאי היו הזיווג האמיתי וחיה היתה עצם מעצמיו ממש ואדה"ר היו המלאכים צולים לו בשר ומשקים אותו יין כדאיתא בסנהדרין נ"ט ע"ב והיה צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ואין חקר לחכמתו ובינתו וא"כ לא היתה להם

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת נח תשע"ט

הראהו הקשת

ויאמר אלוקים אל נח זאת אות הברית אשר הקימותי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ. (ט', י"ז).

וכתב ברש"י, הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרתי. הא הדוצרך להראות לנח את מראה הקשת, ולא הספיק במה שאמר לו שהקשת היא אות ברית, יש לומר בזה, על פי מה שאמר אאמור"ר הגאון זצ"ל ששמע מאא"י מרן הגר"ז זצ"ל שאמר בשם אביו רבנו הגר"ח זצ"ל על דברי הגמ' במנחות דף כ"ט ע"א, תנא דברי רבי ישמעאל, שלושה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן, מנורה, וראש חודש, ושרצים, ואמר הגר"ח דהטעם שדברים אלו נמסרו למשה בראיה, הוא משום דינם של דברים אלו חלוק משאר דיני התורה, דכל דיני התורה, יש להם פרטים איך שהדבר צריך להיות, וכמו בהדס, שצריך להיות ענף עץ עבות, שיש בזה פרטי דינים, אבל אין דין של צורה מסויימת, והצורה היא דבר דממילא, אבל דברים אלו, דינם חלוק הוא משאר דיני התורה, שיש בהם דין של צורה, וכגון מנורה, שבמנורה יש דין מיוחד ומסויים של 'תבנית', ויש בה דין של 'תבנית', ליעשות כתבנית של מנורה, ואמנם יש לה מידות ושיעורי וגובה, ושבעת קנים, וכל פרטי הדינים, אבל דינה הוא ליעשות ב'תבנית' של מנורה, [וכבר האריך בזה בחידושי מרן רי"ז הלוי פר' תצוה], ועל כן גם היה צריך שיהא נמסר למשה 'תבנית' המנורה, ומסירת התבנית היא על ידי מראה, שמראין לו התבנית, וכך הוא בכל שאר הדינים שנמסרו למשה בראיה, שמטעם זה שדינם תלוי הוא בצורה מסויימת, על כן היו צריכין לימסר ולינתן למשה בראיה, שמסירת הצורה היא על ידי מראה, שמראין את הצורה, ועל כן מסירתם צריכה ליעשות ע"י שמראין אותן, משא"כ שאר דיני התורה, אין בהם דין של צורה מסויימת, אלא רק את פרטי הדינים, והצורה הוא דבר דממילא, לכן אין צריך להראות אותם, אלא ליתן את פרטי הדינים.

ועל דרך זה יש לומר גם כאן בענין הברית על המבול, דהנה זכירת הברית שלא יהיה עוד מבול על הארץ תלוי בראיית הקשת וכמו שכתוב לעיל (פס' י"ד, ט"ו), 'והיה בענני ענן ונראתה הקשת בענן, וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם וגו' ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר', הרי זכירת הברית תלוי הוא במראה הקשת בענן, וכיון דהוא דבר התלוי בראיה, על כן גם מסירתו היה על ידי ראייה, ולכן הוא שהראה הקב"ה לנח את הקשת.

ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. (ט', כ"ה).

הא דנענש וקיבל קללה על מעשיו, יש לומר שהוא מכלל הדין של 'ארור מקלה אביו ואמו', דכתיב בפרשת כי תבא, וכיון דהוא ביזה את אביו, ממילא הוא בכלל ארור, ולכן נתקלל כאן על מעשיו.

ויגוע כל בשר הרמש על הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל השרץ השרץ על הארץ וכל האדם. כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו. (ז', כ"א כ"ב).

הנה הור הכתוב וכפל ואמר, ד'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, וצריך ביאור למה כפל הכתוב שכולם מתו, והרי כבר אמר שכל בשר הרומש והעוף והבהמה והשרצים והאדם מתו.

ויש לומר בזה, דהנה בגמ' בזבחים דף קי"ג ע"א נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, אם ירד מבול בארץ ישראל, ובגמ' שם בע"ב איתא, איתביה ריש לקיש לרבי יוחנן, לדידך דאמרת דלא ירד מבול בארץ ישראל, איך מתו בארץ ישראל, ומשני, דמתו משום הבלא. ומבואר דאמנם כל הבעלי חיים והאדם מתו במבול, אבל אין מיתת כולם שוה, דאלו שבארץ ישראל לא מתו ע"י המים עצמם, אלא רק ע"י הבלא הוא שמתו.

אשר לפי זה יש לומר, דזהו שכל הכתוב שתי פעמים, דבפסוק הראשון מיירי מאלו שמתו ע"י תגבורת המים, ובפסוק השני אומר הכתוב, דלא רק אלו שירד עליהם המבול מתו, אלא כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, דאתא לרבות דגם אלו שבארץ ישראל, שלא ירד עליהם המבול, מ"מ גם הם מתו ע"י ההבלא, וזהו הפסוק השני.

ובאמת דבגמ' שם מבואר דהכתוב דכל אשר בחרבה מתו, קאי על אלו שהיו בארץ ישראל, וזה מתאים כדברינו.

ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו. (ט', ה').

וברש"י כתב, לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר נמשל כבהמות נדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות.

והנה במסכת עדיות תנן, רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים, ואחד מהם הוא על תרנגול שנמקל בירושלים על שהרג את הנפש. וברש"י בגמ' בכרכות דף כ"ז ע"א כתב, שניקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח רופף וניקב את מוחו, וסקלוהו כמשפט שור שנגח את האדם, דכתיב השור יסקל, וגמרינן בגזירה שוה, שור שור משבת לעשות כל בהמה חיה ועוף כשור. והיינו דהוקשה לו לרש"י דדין סקילה נאמר רק בשור, ולא בשאר בעלי חיים, וע"ז הביא הגזירה שוה משור דשבת.

ויש לומר בזה עוד, דהנה מבואר כאן בפסוק, דכל בעלי חיים מהוייבים הם בדין שפיכות דמים, וכדכתיב כאן בפסוק מיד כל חיה אדרשנו, הרי דכל בעלי חיים מהוייבים הם בדין שפיכות דמים, וממילא הם גם בכלל דין שור הנסקל.

סא מי נח 33

בנביא ישעיה (פרק נ"ד פסוק ט') כתוב "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ". הנה מבואר דישעיה הנביא קורא למי המבול, 'מי נח', ומבואר בחז"ל דהטעם דהמבול נקרא על שם נח, משום תביעה ומענה שיש על נח, שהיה לו להתפלל על דורו שלא יבא עליהן המבול, ומשום כך נחשב כאילו המבול בא עבורו, ולכן נקרא המבול על שמו.

ולמדים אנו מכאן יסוד גדול עד כמה מהוייב האדם להתפלל להצלת זולתו, שאין זה רק מעלה והטבה מיוחדת, אלא הוא חיוב גמור על כל אחד שיכול להתפלל לישועת חבירו, עד כדי כך שאם לא מתפלל, הרי הוא נעשה כאשם בכך, ונחשב שהפורענות באה בגללו.

וכיוצא בזה מפורש בדברי חז"ל במדרש בפר' וירא, שדרשו את הפסוק בתהלים (פרק ע"ה) 'אהבת צדק ותשנא רשע', על אברהם אבינו שהתפלל על סדום, אהבת לצדק את בריותי, ותשנא רשע, מאנת לחייבן, על כן משחך אלקים אלקיך שמן שישון מחבריק, מהו מחבריק, מנה ועד אצלך עשרה דורות, ומכילם לא דיברתי עם אחד מהם, אלא עמך, ויאמר ה' אל אברהם לך לך, ע"כ. הרי מבואר כמה חשובה תפילתו של אברהם אבינו על אנשי סדום, שבשכר זאת זכה למה שלא זכו כל העשרה דורות שלפניו, שעמו דיבר ה'.

ואמנם יש להעיר, שבפועל הרי זה עבודה קשה להתפלל לישועת הרשעים שלא תבא רעה עליהם, כאשר מאידך מצויים אנו לשנאם, כדכתיב בתהלים 'הלא משנאך ה' אשנא ונ' תכלית שנאה שנאתים', דאותם שהם משנאי השם, החובה לשנא אותם בתכלית השנאה, ואף על פי כן למדים אנו בדברי חז"ל כאן, שאין זה סתירה לחובה להתפלל עבורם שלא תבא עליהם הפורענות.

והנה מצינו בחז"ל עוד כעין זה, במשנה במסכת שבת דף פ"ה ע"א, פרתו של רבי אלעזר בן עזריה הייתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים, ואמרו בגמ' שם דף נ"ד ע"ב, תנא לא שלו הייתה, אלא של שכנתו הייתה, ומתוך שלא מיהא בה נקראת על שמו. הרי חזינן דהעבירה מתייחסת אל הצדיק עד כדי כך שהתנא סתם בדברו שפרתו של רבי אלעזר בן עזריה היא שהייתה יוצאת שלא ברצון חכמים. ואמנם שם הוא מטעם דהיה לו להוכיח ולמחות, אכן עכ"פ למדנו מכך את המחוייבות זה לזה, עד כדי שהטא נחשב על שם הצדיק.

וכן מצינו ג"כ אצל שמואל (א' פ' י"ב), כאשר עורר את ישראל לתשובה על רעתם לשאול מלך, והבטיחם לראות מטר בימי קציר חטים, הוסיף ואמר 'גם אנכי הלילה לי מחטא לה' מהדל להתפלל בעדכם, והיינו שהחשיב חטא לה' את ההדל מהתפלל.

וכמו כן מצינו בגמ' במכות דף י"א, שאמותיהן של כהנים גדולים היו מספיקין לרוצהין בשנגה בעיר מקלט מחיה וכמות כדי שלא יתפללו על בניהן שימותו. ומבואר בגמ' שם דאין זה קללת חנם אם היו מתפללין שימותו, משום שהיה להם לכהנים גדולים לבקש רחמים על דורן, ולא בקשו, ולמדים אנו מדברי הגמ' דזה שהיה להם להתפלל ולא התפללו, אין זה רק מניעה מלהטיב, אלא יש עליהם תביעה למה לא התפללו, ולכן היו אמותיהם של הכהנים גדולים זקוקין להפסי דעתם ולפייסם על תביעה זו. והיינו דתפלה עבור הזולת הוא חובה ממש כלא תעמוד על דם רעיק, ולא רק מעלה בעלמא מהיות טוב.

עוד חזינן בדברי חז"ל אלו בתביעה על נח שהיה לו להתפלל, את כחה העצום של התפלה, שהנה הרי נתבע נח על כך כמו אחד שהיה בידו להושיע בפועל, והרי לנו מכך שתפלה אינה רק אפשרות לבקש להיוושע, אלא זהו מציאות המושיעה, כפעולת השתדלות המתבקשת, ועל כן אם אינו מתפלל הרי זה ממש כאפשר בידו להצילו מלטבוע בנהר ואינו מציל.

השיעור נדפס
לרפואת הבה"ח
אברהם בן ציון בן חיה אריאלה
בתושח"י

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק בישיבת "עטרת שלמה" – קרית הישיבה"
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
1-5-5-1-1-1-1-6171001-03 (מס' חדש)

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

חשון תשע"ט

שאלות המצויות

גליון 350

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה רשכבה"ג

רבינו אהרן יהודה לייב שטינמן זצוקללה"ה

"משיב הרוח ומוריד הגשם"

במזמור הגשמים, אם טעה ואמר "מוריד הטל" אם עדיין לא הזכיר "הגשם" שבסיום הברכה, יאמר במקום שנוצר "משיב הרוח ומוריד הגשם" (ש"י"ע סי' קי"ד, סעי' ה', ו"ביאור הלכה" ד"ה אין, ופמ"ג שם). ואם נזכר לאחר שאמר "וונאמן אתה", יאמר "מוריד הגשם", ויחזור לומר "וונאמן אתה" וגוי' (משני"ב שם סי' כ"ט, דבעינן מעין חתימה סמוך לחתימה). ואם טעה וסיים מיד בלי לחזור, אין זה מעלבד בדיעבד (שד"ן סמוך לחתימה מעין החתימה אין זה לעיכובא).
ואם סיים הברכה, אינו חוזר כיון שהזכיר "מוריד הטל" (ש"י"ע שם), ואפילו אם עומד לאחר שהזכיר "הגשם", לא יאמר "למדני חוקיך", מכיון שאין זה לעיכובא (משני"ב שם סי' ל"ב). אם אמר רק "מוריד הגשם", ולא אמר "משיב הרוח" אינו חוזר (ש"י"ע שם סי' ג'). ואפילו אם לא סיים עדיין הברכה, אינו חוזר (משני"ב שם סי' ק"ב).
ויל"ע למה ב"הזכרת גשמים" אומרים "הגשם", ובברכת "ברך עלינו" כשמבקשים גשמים אומרים "מטר" (ועי' "חשק שלמה" ריש מ"ו תענית, וב"רבינו בחיי" פי עקב י"א י"ג, וב"ערוך השולחן" סי' קי"ד סעי' ב').

"ותן טל ומטר לברכה"

בארץ ישראל מתחילים לשאול גשמים – "ותן טל ומטר לברכה" בליל ז' בחשון, ובחול"ל 60 יום אחר תקופת תשרי. ונוהגים להכריז "טל ומטר" קודם שמונה עשרה שבו מתחילים לשאול, ואם לא הכריז אעפ"כ יאמרו (משני"ב סי' קי"ז ס"ק ג'), ויל"ע מ"ש "ממוריד הגשם" שאם שכחו להכריז אין אומרים אותו וכמבואר בש"י"ע סי' קי"ד ב' ומשני"ב שם).
שכח לומר בברכת "ברך עלינו" ונזכר קודם שגמר ברכת "שמע קולנו", יאמר בברכת "שמע קולנו", ואם סיים ברכת "שמע קולנו" יאמר שם קודם ברכת "רצה", ואם כבר התחיל ברכת "רצה", יחזור לברכת "ברך עלינו" (ש"י"ע סי' קי"ז ס"א).

נזכר באמצע "רצה" שלא אמר וחזר לברכת "ברך עלינו" ושוב שכח וכבר אמר "ברוך אתה ד' יי' ימשיך ויאמר שוב את כל הברכות עד "שמע קולנו" ושם יאמר "ותן טל ומטר" (ולא אמרינן שמאחר שכבר אמר את כל הברכות הללו בפעם הראשונה בלא שאמר "ותן טל ומטר", מה מוסיף בזה שאומרן כך בפעם השניה, כי מאחר שכבר חל עליו החיוב לחזור ל"ברך עלינו" ולומר משם הכל לפי הסדר, צריך לעשות כן). (הגרי"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי זצ"ל).

שכח לומר "ותן טל ומטר" וכבר סיים לומר את הפסוק "יהיו לרצון", אפילו שעדיין לא עקר את רגליו, נחשב שסיים את התפילה וחייב לחזור לראש התפילה (ביאור הלכה סי' קי"ז, ודלא כשיטת "חיי אדם" דסבר שצריך עקירת רגליים ממש, ועי' לוח א"י).
כל זמן שלא סיים את הפסוק "יהיו לרצון", נחשב שהוא באמצע "שמונה עשרה", ויכול לחזור ל"ברך עלינו" (שעה"צ סי' תכ"ב סק"ח).

מסופק אם אמר "ותן טל ומטר", תוך שלושים יום צריך לחזור (ש"י"ע סי' קי"ד ס"ח). אם ברור לו שהיה בדעתו להזכיר בתפילה כפי שצריך, ואחרי התפילה מסתפק – אם התעורר הספק מיד אחרי התפילה יש לחזור ולהתפלל, ואם לאחר זמן, תולים שאמר כפי שצריך, ואינו חוזר ומתפלל (משני"ב סי' קי"ד ס"ק ל"ח, וסי' תכ"ב ס"ק י'), ואם זכר שבתחילת אותה הברכה רצה לומר כמו שצריך מסתבר שלא טעה (הגר"ש"י איוערבך זצ"ל). ואם אמר תשעים פעם "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה", חזקה שכבר רגיל בכך ואינו צריך לחזור (ש"י"ע סי' קי"ד, משני"ב סק"מ).
תפילת "שמונה עשרה" של חזרת הש"ץ מצטרפת לש"ץ למנין תשעים (שערי תשובה שם סי' ט').

אמר "טל ומטר" לפני ז' בחשון

שאלה: ביום ו' בחשון התפלל מעריב, שחרית ומנחה והזכיר "טל

ומטר" (הקדים ביום אחד בטעות, ונזכר אחרי מנחה שהיום הוא רק ו' בחשון), מה עליו לעשות?
תשובה: אם שאל מטר בארץ ישראל אחרי סוכות קודם ז' בחשון יש סוברים שיוצאים בדיעבד, וכמו במדינות שצריכים גשם, שרק משום עולי רגלים לא מבקשים, משמע שבעצם הוא זמן גשם (ספר "תהלה לדוד" סי' ק"ב, הגה"ת רע"א או"ח סי' קי"ז, הגר"ש"י איוערבך זצ"ל). ויש סוברים שגם בדיעבד לא יצא דלאחר שתקנו כן חז"ל אין זה זמן גשם (ה"חזון איש" בספר "דינים והנהגות" פרק ד' סעיף כ"ו, קובץ "מבית לוי" ח' י"ג בשם בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ולכן למעשה יתפלל פעמיים שמו"ע על תנאי, ויתנה על הראשון שהוא לחובת מנחה או לנדבה, ובשני יתנה שיהיה לתשלומים של שחרית או לנדבה, אבל את תפילת ערבית כבר א"א לתקן במנחה.

מנין בני חו"ל בארץ ישראל לענין "טל ומטר"

שאלה: קבוצה של בני חו"ל הגיעו לארץ ישראל ליומיים (ועדיין לא התחילו לומר "טל ומטר" בחול"ל), ועשו מנין לעצמם, באיזה נוסח יאמרו את חזרת הש"ץ?

תשובה: מכיון שהם עדיין לא אומרים "טל ומטר", א"כ גם בחזרת הש"ץ יאמרו רק "ותן ברכה", ואין לומר "טל ומטר" ב"שמע קולנו" היות שאותו ציבור אינם חייבים כלל באמירת "טל ומטר" (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

"טל ומטר" בברכה אחרת

שאלה: שכח לומר "טל ומטר", וכשהגיע לברכת "על הצדיקים" נזכר ואמר שם "טל ומטר", וסיים שמו"ע, האם יצא יד"ח?

תשובה: חז"ל תקנו לומר "טל ומטר" בברכת "ברך עלינו" או בברכת "שמע קולנו", ואם אמרו שלא במקומו אפילו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל (הגר"ח קרליץ שליט"א).

חזר בטעות ל"ברך עלינו"

שאלה: שכח "טל ומטר" ונזכר בברכת "ולירושלים עירך", וטעה וחזר ל"ברך עלינו", ולאחר כמה ברכות נזכר שיכול היה להמשיך ולאמרו בברכת "שמע קולנו", מה עליו לעשות?

תשובה: יפסיק במקום שעומד ויחזור לברכת "ולירושלים עירך" ויזכיר "טל ומטר" ב"שומע תפילה" (הגר"ח קניבסקי שליט"א, מובא בספר "אשי ישראל" פרק כ"ג ס"ק קע"ז, ובעין זה משמע ב"שערי תשובה" סי' קי"ד ס"ק ט' בשם ספר "מכתם לדוד").

שאלה: שכח "טל ומטר" ונזכר באמצע ברכת "ולמלשניים", וחזר ל"ברך עלינו", וגמר השמו"ע, האם יצא יד"ח?

תשובה: מסתבר שיצא בזה יד"ח ולא אמרינן כיון שלא היה צריך לחזור ממילא הוי ברכת "ברך עלינו" בפעם השניה מיותרת, וכאילו הזכיר "טל ומטר" שלא במקומו, אלא אמרינן עכשיו שחזר ל"ברך עלינו" ותיקנו בודאי יצא בזה (הגר"ח קרליץ שליט"א).

ש"ץ ששכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש

שאלה: שליח ציבור שזכר לאחר שסיים תפילת חזרת הש"ץ כי שכח לומר "טל ומטר" בתפילת לחש. האם יצא יד"ח ע"י חזרת הש"ץ?

תשובה: ש"ץ ששכח בתפילת לחש בדבר שמחמתו צריך לחזור אינו חוזר וסומך עצמו על חזרת הש"ץ (עי' ש"י"ע סי' קכ"ו סעיף ד', ומשני"ב סק"יז), ואפילו לא ידע קודם חזרת הש"ץ מהטעות (הגר"ח קרליץ שליט"א, ודלא כספר "אשי ישראל" פרק כ"ד ס"ק קע"ט), ואם היה כן במעריב יחזור ויתפלל בסיום כל התפילה.

עשיית חור בקיר חיצוני של ביהכ"נ

שאלה: אדם הגר ליד ביהכ"נ ורוצה להרחיב את סוכתו, וכדי לתקוע מוטות ברזל על קיר החיצוני של ביהכ"נ צריך לעשות שם חור בקיר, האם מותר לעשות כן?

תשובה: כתוב בתורה (פי' ראה י"ב ד'): "לא תעשון כן לדי' אלוקים", ומי ששובר אפילו חלק מביהכ"נ או ביהמ"ד יש בזה נדון אם יש בו איסור תורה או איסור דרבנן, וכאן שהוא קיר חיצוני שמא יש בו רק איסור דרבנן, ואין בזה היתר משום תועלת או רווח, כיון שאין בזה

טובה לביהכ"נ אלא רק לשכן, ושמה מועיל שיקנה אותם אבנים ע"י ז' טובי העיר ואולי שגם יתפלל בתוך הסוכה ואז יש מקום להתיר, ואולי גם כדאי לעשות זאת על ידי גוי (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג תשי"ג).

החליט באמצע הסעודה לאכול בשר

◀ **שאלה:** נטל ידיו והחליט לאכול בסעודה רק דגים, לאחר שגמר את הדגים החליט לאכול גם בשר, האם צריך לברך על הבשר? יסוד השאלה הוא, שפת פוטר את כל המאכלים שבסעודה, מכיון שדעתו עליהם, אבל בזה שהוא פירש בדעתו לאכול רק דגים ולא בשר, שמא אין הפת פוטרות, ויש צורך לברך על הבשר ברכת "שהכל" באמצע הסעודה.

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קע"ז סעיף ה' וברמ"א שם), אם בירך על הפת, ואח"כ שלחו לו מבית אחר, אפילו לא היתה דעתו עליו, לדעת השו"ע צריך לברך ולדעת הרמ"א אינו צריך לברך, משום שמסתמא דעתו על כל מה שיביאו לו, ולכן גם בזה אפילו היה בדעתו לאכול רק דגים ולא בשר, סו"ס מונח בדעתו שבמשך הסעודה כל מה שיחליט בהמשך נכנס בברכתו מתחילת הסעודה, ואין צריך לחזור ולברך (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

החזיר שתיה לארון

וכעין זה, אפילו שתה משקה והחזיר את הבקבוק לארון, בכל זאת אם חזר ולקחה אינו צריך לברך עליו, כי אדם דעתו להחליט לכאן ולכאן, ותמיד נשאר לו צד שיחזור וישתה עוד (הגר"ח אלישיב זצ"ל).

אוכל תמר (דבש) להמתיק תה

◀ **שאלה:** שתה כוס תה ובמקום לערב סוכר אוכל תמר בפיו כדי להמתיק את המשקה, האם צריך לברך עליו?

תשובה: אם גם בלי התה היה אוכל את התמר, צריך לברך ברכת "העץ" על התמר וברכת "שהכל" על התה, אבל אם אוכל את התמר רק כדי להמתיק את המשקה, הר"ז נעשה טפל לתה, וברכת "שהכל" של התה פוטר גם את התמר. ואם אוכל את התמר לפני שמתחיל לשתות את התה, מברך עליו ברכת "שהכל" ופוטר בזה את התה (אע"פ שהוא משבעת המינים, בכל זאת נעשה טפל, כמש"כ ה"ביאור הלכה" סי' קע"ז סעיף ז' ד"ה ופת, שאפילו על פת בכה"ג מברך ברכת "שהכל").

לקח טרמפ ע"י נהג ערבי

◀ **שאלה:** בחור ישיבה לקח טרמפ מאוחר בלילה (בשעה 02:00), והתברר שהמסיע הוא נהג ערבי שלא רצה לתת לבחור לרדת, ורק בחסדי הבורא יתברך הצליח לברוח, האם חייב לברך "הגומל"?

תשובה: בודאי חייב לברך "הגומל" שזה היה מצב מסוכן ממש (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכבר שמענו הרבה פעמים מה קרה למי שלא הצליח לברוח, ומצוה לפרסם זאת. וראוי שבחורי ישיבה לא יקחו טרמפים, אלא כן ברור להם שהנהג חרדי וכד'.

עשיית בסיס לדבר האסור

◀ **שאלה:** בחור ישיבה הניח עט על הסטנדר או על השולחן בחדרו, לפני שבת כדי שיהיה מוכן למוצש"ק, האם הסטנדר נעשה בסיס לדבר האסור?

תשובה: הבהורים לא יכולים לאסור מדין בסיס את הסטנדרים והשולחנות שבשיבה, שהרי הם שייכים לכל בני הישיבה, ולא נועדו להיות מיוחד לתשמיש זה, והרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לעשותו לבסיס (ע"י רמ"א או"ח סי' ש"ט סעיף ד').

אבל המיטה מושאלת לכל בחור ובוחר, וכן השולחן והכיסאות הנמצאים בחדר שבו הם יושבים, דינם כשותפים, שיכול כל שותף לאסור הכלי משום בסיס (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, "קובץ מבית לוי" ח"ח עמ' כ"ג, "ארחות שבת" סי' י"ט ס"ק שצ"ה).

בני ביתו לעשות בסיס:

וכעין זה אם האשה או בני ביתו הניחו דבר שלא מדעתו, אם עשו כן לצורך הבת נעשה בסיס אבל אם הניחו באופן שמפריע לו לא נעשה הדבר בסיס למוקצה ("מנחת שבת" סי' פ"ט ס"ק כ"ב).

גפרורים על הסטנדר:

ולכן אם לאחר הדלקת נרות הניחה האשה גפרורים על הסטנדר של בעלה המיועד ללמוד, אין זה נחשב בסיס, ואפשר לנטות את הסטנדר ולהפיל את הגפרורים, ולקחת את הסטנדר ללמוד עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

להחזיר ארנבת לכלוב

◀ **שאלה:** ארנבת יצאה מהכלוב ומסתובבת בבית, והאשה פוחדת ממנה, האם מותר להחזירה לכלוב, או אסור לסגור את דלת החדר בשבת?

תשובה: הצד ארנבת חייב משום צידה, ואפילו נכנסה מעצמה לכלוב, אסור לנעול את הדלת, אבל בתוך הבית לא נחשב ניצוד כיון שאינו יכול לתופסה בשחיה אחת, אבל מדרבנן אסור, ואולי אפשר לסגור את הדלת כלאחר יד בתוך החדר כדי שלא תסתובב בכל הבית, ויש כאן שבות דשבות במקום צער גדול (ע"י שו"ע סי' שט"ז, משנ"ב ס"ק ד"ה, נ"ז נ"ח).

אכילת אשכולית בשבת

◀ **שאלה:** כשאוכלים אשכולית חצויה ע"י כפית, מצוי שנשחט קצת מיץ לתוכה, האם מותר לאכלה כך בשבת?

תשובה: מותר לאכול ע"י כפית אפילו שע"ז נשחט המיץ לתוכה מכיון שהמיץ נשאר מעורב עם הפרי, ואין בזה תורת סחיטה, והוי כמשקה הבא לאוכל שמוותר (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל, שש"כ פרק ה' ס"ק מ"ב והגר"ש"י אלישיב זצ"ל "הלי שבת בשבת" ח"א פי"א הע' 46). ועוד יש כאן יתרי דרבנן, שזוהי סחיטה כלאחר יד, ועוד שסחיטת אשכולית כמו תותים ורימונים שהיא רק דרבנן, ובמקום שאינו מתכוון לכך מותר (הגר"ש"י אויערבך זצ"ל שם, וע"ע "ארחות שבת" פרק ב' סעיף ל"ג).

ויש שנוטים להחמיר בזה כיון שיש כאן פסיק רישא, ואינו הולך לאיבוד, ודעת בני אדם לאכול גם את המיץ ("חוט שני" ח"ב פרק כ"ד ס"ק ג').

הפיל כדור מאילן בשבת

◀ **שאלה:** הפיל כדור מאילן בשבת, האם מותר לשחק בו?

תשובה: אם הכדור היה שם מערב שבת, אמרינן מינו איתקצאי בין השמשות וכו', ואסור לשחק בו כל השבת, שהרי אסור להוריד מהאילן שום חפץ בשבת (שו"ע סי' של"ו ס"א), ואם נפל הכדור על העץ בשבת יש כאן איסור דרבנן שנעשה בשבת, ואם היה במזויד יש איסור משום "מעשה שבת", ואם היה בשוגג (בדרי"כ אנשים עושים כן בשוגג, משום שלא יודעים שאסור להורידו), מכיון שהוא רק דרבנן מותר לשחק בו, וכמבואר במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ג' וסי' של"ה ס"ק י"ב, ושע"ז סי' של"ט ס"ק כ"ד).

טלטול במתחם במקום שהשער הוא יותר מעשר אמות

◀ **שאלה:** הנוסעים לשבת לערי הצפון ונמצאים במתחם שהוא מגודר היטב מסביב, ובכניסה יש שער חשמלי להכנסת רכבים, והוא כ"מקל ישר' העולה למעלה בעת שרכב מגיע, האם יש לשער הזה דין מחיצה?

תשובה:

א. אם הרחוב של השער הוא פחות מעשר אמות, יש עליו שם פתח ויכולים לטלטל שם.

ב. אם הוא יותר מעשר אמות (כמו שמצוי ברוב המקומות), הר"ז פירצה ודוקא אם השער סגור ויש לו גובה של עשרה טפחים, והוא תוך ג' טפחים לקרקע, נחשב כדין מחיצה, אבל אם הוא רק 'מקל ישר', או אפילו הוא מחיצה אבל גובה יותר מג' טפחים, או שאין בו גובה י' טפחים, הר"ז נחשב כפירצה, ואסור לטלטל בכל המתחם.

ג. באופן שאין עליו שם מחיצה, העצה היא לעשות צורת הפתח, ואז נחשב כאילו הוא סגור.

טלטול בבית חרושת שנהפך לישיבה או באולם שמחות

◀ **שאלה:** מתחם גדול שהיה פעם בית חרושת, והפכוהו לאולם שמחות או לישיבה, האם מותר לטלטל בתוכו, או בתוך חצרו, ולסמוך על הגדר שמסביב לכל השטח?

תשובה: שטח שהוא יותר על בית סאתיים שלא הוקף לדירה אסור לטלטל בתוכו (באופן שאין סומכים על עירוב העיר, דאם יש עירוב העיר יש מחיצות חיצוניות והכל רשות היחיד. ואם כן שטח של בית חרושת לא הוקף לדירה, ואסור לטלטל בתוכו, ואפילו אם אח"כ בונים בתוכו דירות או הופכים את בית החרושת לאולם שמחות או לישיבה לא מהני, דסו"ס המחיצות לא נבנו מראש לשם דירה.

והעצה לכך היא שיפרוץ את המחיצה החיצונה לעשות בה פירצת עשר אמות, ואז כשחוזרים ומתקנים אותה, נחשב הוקף לדירה ומותר לטלטל בכל השטחים (שו"ע סי' שני"ח סעיף ב').

שכח "יעלה ויבא" בשחרית, ונזכר לאחר חצות

◀ **שאלה:** בר"ח שחל בשבת, שכח "יעלה ויבא" בשחרית, ונזכר רק בתפילת מנחה, בינתיים התפלל מוסף לאחר חצות יום, האם יתפלל פעמיים מנחה?

תשובה: בכל ר"ח אם שכח "יעלה ויבא" בשחרית ונזכר לאחר תפילת מוסף, יש ספק אם כבר יצא ידי חובת הזכרת ר"ח, ולכן יתפלל פעם שניה על תנאי שיהא נדבה, אולם בשבת שאין תפילת נדבה, א"א להתפלל מספק על תנאי פעם שניה (משנ"ב סי' תכ"ב ס"ק ד'), ואם התחיל להתפלל מוסף, ולאחר ג' ראשונות נזכר שלא אמר "יעלה ויבא" בשחרית, יסיים התפילה של שחרית, וישוב ויתפלל מוסף (משנ"ב שם)

ובנד"ד, הגם שהתפלל מוסף לאחר חצות, שאין זה זמן של תפילת שחרית, מ"מ יש ספק שמא זה מספיק הזכרה במקום שחרית ומספק א"א להתפלל שוב.

אולם אם לא אמר "יעלה ויבא" בשחרית והתפלל מנחה ואמר "יעלה ויבא" ונזכר ששכח להזכיר "יעלה ויבא" בשחרית, אם עדיין לא התפלל מוסף יש לו להתפלל מנחה פעם שניה לתשלומין (שע"ז סי' ס"ק ד').

שאל אביך ויגדך

ליקוטים מתורת מרן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

נח | תשע"ט | גליון מס' 21

שיחה לפרשת השבוע

הספדו של מתושלח

כי לימים עוד שבעה אנכי ממטייר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה. (נח ז, ד)

ופרש"י "כי לימים עוד שבעה - אלו שבעת ימי אבולו של מתושלח הצדיק שחש הקדוש ברוך הוא על כבודו ועכב את הפורענות. צא וחשוב שנותיו של מתושלח והמצא שהם כלים בשנת שש מאות שנה לחיי נח".

מזבא בספרים דיש תועלת לנפטר ממה שמספידים אותו ומזכירים מעלותיו מפני שאח"כ כשדנים אותו מתחשבים גם במה שאמרו אחר מותו, (ויעו"י חכמ"א הל' אבילות ש"ל כעין זה) וכ"ז הוא גם מחסדי הבורא כדי להועיל לו בדינו והטעם לזה הוא מפני שכשאומרים עליו מעלות שהיו בו מתקדש עי"ז ש"ש ומרבה את זכויותיו וע"כ כשההספד הוא במידה הראויה והנכונה מתקבלים חלק מהדברים בב"ד של מעלה, ואמנם היו שביקשו שלא להספידם וטעמם משום שא"ז לטובת הנפטר שיגזימו בשבחו דע"ז ילעגו עליו בשמים ויעשו ממנו ליצנות ויאמרו לו אתה הוא שאמרו אחר מותך שבחים אלו?.

ובס' כד הקמח (ערך אב) מזבא שכנפטר מתושלח הספידוהו צ' מאות שורות של מלאכים מפני שהיה דורש צ' מאות סדרי משניות בעניני עבודה זרה והיה משבח בזה את הקב"ה וע"כ כשמת נעשה רעש גדול בשמים והספידוהו והסיבה להספד זה היא משום שסיבת ההספד אינה כדי שיצטער אלא כדי להדגיש ולבכות על החסרון וההפסד לבריאה מסילוקו של אותו צדיק והתועלת ממנו היתה ע"מ שידעו שהצדיקים ראויים לכבוד ולשבח, ומזבא דזכות הספד זו עיכבה את הפורענות והמבול נתעכב ז' ימים בגינה ומליארדי בנ"א זכו לחיות עוד שבוע נוסף ומוכח דזו דרגה גבוהה. ואע"ג שבשבוע זה הוסיפו לחטוא מ"מ זהו כבודו של אותו צדיק, (והרי גם בדורינו מחויבים אנו להספיד את הצדיק כמו שנפסק בשו"ע ואע"ג שיש חוטאים כתוצאה מהספד זה ולועגים לצדיק מ"מ זהו כבודו וזו חובתנו).

ואע"פ שהצדיקים אינם חפצים בכבוד זה מ"מ הרי טבע האדם ששמח שאומרים עליו דברים טובים (מלבד יחידים ממש כהחסידי המזבא בחוה"ל שהגיע למעלת ההשתוות שהבזיון והכבוד הושוו אצלו). ויש שביארו במה שמקשים העולם עמש"כ כל הבורח מן הכבוד הכבוד רץ אחריו והרי אימתי יגיעו הכבוד הרי כל ימיו בורח הוא ממנו ות"ל דהכוונה בזה שהכבוד יגיעו אחר פטירתו כשכבר לא יוכל לברוח ממנו, דאז אע"ג שלא יחפוץ בכבוד מ"מ יגיעו הכבוד המובטח משום שהוא חיוב המוטל עלינו להתאמץ בהספדו של חכם ולכבד את תורתו כראוי לו ואע"ג שהוא מצד עצמו א"צ לכבוד זה.

וראינו שכשנפטר הגר"ש אלישיב זצ"ל זכה שנתקבצו ובאו להלוויתו מאות אלפי בני אדם והרי להבדיל א"ה אם היה מת אחד מנכבדיהם הרי לא היו באים אפילו רבע ממנין זה ואילו להלוויתו של אותו צדיק מפני שלמד כ"כ הרבה תורה באו כ"כ הרבה בני"א לכבודו, ורואים אנו בזה את השפעתו של הלומד תורה בעולם, והן אמנם שכבוד גם אחר מיתה לא טוב הוא לאדם ואף הוא לא חפץ בזה, אבל כבוד זה הוא כבוד התורה וע"כ מוסיף הוא לזכויותיו של הנפטר. וכדאי' בכתובות קג: שיצאה בת קול והכריזה שכל מי שהיה באשככתייה דרבי הק' מזומן לחיי עוה"ב (ויעו"ש בתוס' דהכוונה בלא יסורים), והיינו משום שע"י שהשתתפו בהלוויתו של רבי הק' שהיה מיוחד בכך שזכה לדברים הרבה מכח תורתו שלמד לשמה ואף היו אצלו תורה וגדולה במקום אחד נגרם להם עילוי גדול מקיום שאר מצוות. (וע"כ אפי' רשעים שבאותו הדור אם היו באשככתייה דרבי הק' אע"פ שלא נתקפרו עוונותיהם בזה מ"מ גם הם יקבלו את שכרם על שנתעלו גם הם בהלוויה זו).

ומסופר דהנוב"י הספיד את הפנ"י ואמר דאע"ג ש' בצוואתו שלא להספידו מ"מ עליו לבכות על מה שאנו הפסדנו. (החיד"א כ' על הפנ"י וראה פניו כראות פני אלוקים). ומותר אף להגזים מעט (ולא יותר) בהספד, ובזמנינו מגזימים באופן מופלג וכותבים בקלות זכר צדיק וקדוש לברכה ובדורות קודמים לא

היו כותבים כ"כ בקלות תואר קדוש כי אם על גדולים מאד כהאלישיך, האוה"ח, והשל"ה. והגר"ב [רק] על הגר"ח כ' תואר זה והגר"ח היה באמת משהו אחר והגר"א וסרמן כ' בקוב"ש תואר הקדוש רק על הח"ח, ועל הגר"ח כ' תואר מו"ר, והראשונים בעלי התוס' כ' בתוס' תואר הקדוש רק על מי שנהרג עקד"ה ואילו בזמנינו אפי' אדם פשוט כשנפטר עושים אותו לאדם גדול מאד, והכרתי א' שהיה יהודי טוב (א פיינער איד) ואף היו לו זכויות רבות במה שהציל יהודים בשואה ואחר שנפטר עשאוהו ל"חפץ חיים הגדול ביותר" (דער גרעסטער ח"ח) וכפי שהכרתיו היה זה ליצנות ממנו.

ובאמת שכיום קשה מאד לומר דברי הספד על נפטר דהרי א"א להכיר אדם ולידע עליו אם היה צדיק, וכשמבקשים ממני להספיד אני אומר שאת אפו ראיתי אבל לא הכרתי, ויש פעמים שאינני רוצה להספיד ומדפיסים מודעות ומודיעים שאספיד ואז אין לי ברירה... ואני אינני ספדן ואינני יודע להספיד, ואמנם כתוב בגמ' דמאן דספיד יספדון יתיה אבל לי לא איכפת שלא יספידוני. והגר"ש וואזנר זצ"ל אמר שאפשר להוסיף בשבח המת דהרי מכיון שהיה צדיק א"כ הרי הסתיר את מעשיו ומסתמא עשה יותר מהידוע לנו.

וכיום כל "הריווח" של ההספד הוא שמביאים חמש דרשנים שיספידו את הנפטר ואח"כ יושבים ומדברים מי היה הספדן הטוב ביותר והיצה"ר כבר הצליח בעבודתו, ואדרבה העצה לכל זה היא כמ"ש באיכה ישב בדד ויודם.

היאך משפיעים לחזור בתשובה

והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלקים ויסגר ה' בעדו. (נח ז, טז)

רואים שבסוף רק נח נכנס לתיבה. כנראה שלא היה אפילו בעל תשובה אחד. נשאלת השאלה, הרי נח הזהיר את כולם במשך מאה ועשרים שנה ומדוע לא הואיל כולם, ואילו יונה הנביא הצליח שכולם יהיו בעלי תשובה לאחר ארבעים יום?

[היום רואים שהארגון לב לאחים כל יום מקרבים המון יהודים לאבינו שבשמים בלי עין הרע. איך יכול להיות שנה, איש צדיק, לא הצליח אפילו לעשות בעל תשובה אחד?!]

ושמעתי ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שיתכן שנח הצליח להשפיע עליהם חלקית, אבל זה לא הספיק להקב"ה, אלא כדי ליכנס לתיבה וליצול היה צריך להיות בדרגה של צדיק גמור. (הגר"א דינר - דברי שירה)

חורבן העולם

וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. (נח ו, יב)

הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ב) כתב שאם עוונת כל העולם מרובה מזכויותיהם מיד הן נשחתין שנא' וירא ה' כי רבה רעת האדם. מעירים... דבזבחים (קט"ז א') איתא שלאחר המבול הקב"ה נשבע שלא יביא לעולם לא מבול של מים ולא של אש וכו', וא"כ העולם לא ישחת אפי' אם רובו עונות.

וי"ל שהרמב"ם כתב איך צריך להיות מעיקר הדין לולא השבועה שנשבע לנח (ובשו"ת בנין ציון ח"ב סי' קמ"ה - קמ"ו, ס"ל דנחלקו בזה הסוגיות, והגמ' בסוטה ס"ל דהשבועה היתה רק שלא יביא מבול של מים, והרמב"ם לא פוסק כגמ' דבזבחים).

העירו דבסנהדרין (ק"ח א') איתא בא וראה כמה גדול כחה של חמס שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם דינם אלא על הגזל, ולדברי הרמב"ם הרי נחתם דינם משום שהי' להם רוב עונות?

וי"ל שהרי הרמב"ם כתב: ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות וכו' עכ"ל, וא"כ אפשר לפרש בגמ' שעון גזל הכריע את דינם לחתום עליהם גז"ל לחובה.

ענין היופי

שח הגר"א מן: סיפרתי כי הייתי אצל מרן הגרא"ל בליל ש"ק, שאלתי מה ענין שמייחדים יופי בתורה שאמרו במגילה דף טו א' - ארבע נשים יפיפיות היו בעולם וכו'. וכן יסכה שהכל סכין ביופיה. ואמר: יופי מבטא מדות טובות, כי אדם שאין לו מידות טובות מוכרח הדבר להתבטא בצורתו ובקלסטר פניו. א.ה. ע"י בהגר"א מגילת אסתר יפת מראה זה מידות טובות.

תגובת רבנו בשאלה: במגילה דף ט"ו אמרו ולמאן דאמר אסתר ירקרוקת היתה - מפיק אסתר ומעייל ושתי [הרי שושתי היתה יפה, וכי היו לה מידות טובות]. אכן הנכד רבי גדליה כבר שאל על כך באוזני הגרא"ל מהגמרא מגילה ט"ו, והשיב כי יש יוצא מן הכלל (א.ה. ולצורך מיוחד נעשה כן שם, כדי לסבב הניסים). (כל משאלותיה)

יום היארצייט של מרן הג"ר שמחה

זעליג ריגור הי"ד

רבנו קיבל הרבה תורה והנהגה מש"ב זקן מורי הוראה בדורו וראב"ד בריסק, וראה בס' כאל תערוג גדולי הדורות באריכות. ונביא כאן מכתב שכתב הגרש"ז זיגור לרבנו, ונתפרסם כעת בקובץ ישורון - קובץ הזכרון לרבנו זצ"ל

מכתב א' - בעניני בישול עכו"ם

ברכה מרובה לכבוד ש"ב ידידי הרב הגאון מוהר"ר אהרן יהודה נ"י

בדבר שאלותיו, באמת כל שיש לצדד בזה כבר כתב כבודו בעצמו, אודות השפראטין 1 והסערדינקעס 2, הנה בהפלט הראשון בא סוחר אחד שמו לעשטש, ואמר להרב דפאלטאווא בעל הפלס 3, כי השומן שבהסערדינקעס הוא ממוחי חתולים, ונדפס זאת בהפלט, ואחר כן באו כל הרבנים במחאה על בעל הפלט, כי הוא דבר שקר, והשיב כי הוא סמך על לעשטש, והיתה אז הסכמת העולם כי היה ענין הסערדינקעס נוגע לה' לעשטש במסחרו, גם אני אומר למה לא אמר לעשטש גם על השפראטין, הוא משום דהשפראטין נעשים ברעועלע שהיתה אז במדינת רוסיה והסוחרים באים שם והיה נתפס בשקרו, אבל הסערדינקעס נעשים באטליא ויכול להוציא לעז עליהם, ומוכן כי הם מוחזקים בהעולם לכשרים משנים רבות, ואין לחוש עליהם.

ובדבר החשש של הד"ר אָשֶׁר שמרככים הדגים או במים חמים או באַד, לחוש לבישולי נכרים, הנה כבר שאל הגאון שם אריה על הצוקער למה אין בו משום בשולי גויים, ונדחק הרבה, ובאמת התירוץ האמתי נראה, דבשולי נכרים לא משגחינו על מה שנקרא בשול לענין שבת דאמרינו בגמרא לעבורי שער קא מכוי, ולשרורי מנא קא מכוי, אלמא דכל שאינו מכוי לבשול של אכילה

1 כנראה ממתק, confection.

2 =סרדינים.

3 הרב אליהו עקיבא רבינוביץ זצ"ל רבה של פולטבה ומו"ל מכ"ע "הפלט".

4 כיום טאלין בירת אסטוניה.

5 בספרו ערוגות הבושם בקונטרס התשובות ס' טו, ובשו"ת שם אריה יו"ד סי יט וכא.

6 ע"ז לח, א.

כדי שיאכל מבושל, אינו אסור משום בשולי נכרים, ועל כן הבשול של צוקער הוא כדי להקשותו ולא לבשלו כדי שלא יאכל חי רק מבושל, וכן הוא בענין הסערדינקעס גם לפי דברי הד"ר אָשֶׁר שמרככים אותם והיו כדאמרינו בגמרא לשרורי מנא קא מכוי, והכי נמי לרכוכי הדגים קא מכוי כדי שיקבלו היטב את השמן, אבל לא כדי שלא יאכל חי. והנה בנסעי יחד עם אדמו"ר הגאון זצ"ל בדבר השומן קאקעס 7, והוא מתחמם הקאקעס השחוק בתולדות אש במים חמים סביב הכלי שעם קאקעס שחוק, ואמר אז אדמו"ר הגאון זצ"ל כי הוא רק ענין מלאכה ולא בשול לאכילה, ועל כן הסערדינקעס בטח כשרים ונאכלים בכל מקום משנים רבות, והרי מדינת עסטרייך קרובה לאיטליא והיו הסוחרים יודעים אופן עשייתו ובעסטרייך היו הרבה יראים ושלמים ולא נשמע מהם שום פקפוק על זה.

ובדבר הכלים מהחלב שחלבו נכרי, הנה בספר תשב"ץ יש חלק הנקרא חוט המשולש ובחלק ראשון מהחוט המשולש סי' לו ביאר כי החשש של תערובת חלב טמא הוא רק לחוש לחלב גמל כי הכלב והחזיר אין חולבין אותן, וגם לסוס וחמור גם כן אין חולבים כי היא מזה היזק להסוס והחמור, וכיון דאין לחוש רק לחלב גמל במדינה שאין שם גמלים אין לחוש, וגם חלב גמלים אצל הערביים הוא יקר הרבה מחלב בהמה טהורה ואין לחוש לו, והנה הפרי חדש שמה בעצמו החלב בהיותו באמשטרדם באמרו כי אצלינו אין חולבים הבהמות הטמאות, וכיון שהפרי"ח בעצמו שמה החלב כל שכן שאין לחוש לפליטת הכלים. והגם דההיתר של החכמ"א מאו"ה דגבינה בטל ברוב מן הסתם גם כן בחלב, הנה הגאון דגול מרובה הביא דבאו"ה מבואר דחלב צריך ס', אבל כיון דאיסור החלב הוא איסור קלוש כמו שכתבתי מהפרי"ח, יש לסמוך על מה שראיתי זה מקרוב באיזה ראשון לא אזכור כעת מקומו שכתב דבאיסור דרבנן מותר אינו בן יומו, ומעורר מפניכא דר' אמי 8, ומיישב זה ולא אזכור כעת ישונו, ויש להתיר גם בלא הגעלה.

וכן בדבר בשולי נכרים, יש לסמוך על הראב"ד המובא בתוספות 9 דבבית ישראל אין בו משום בשולי נכרים, וכן על הסברא שהביא הש"ך 10 מהרמב"ן דאם הנכרי עושה בהכרח מחמת שכירותו אין בו משום בשולי נכרים, ולדברי הראב"ד שבתוספות כתב רבינו הגר"א 11 דהרמ"א סמך על זה, וראיתי באיזה מקום כי אינו הרב"ד, רק הרבינו אפרים בעל התוספות שחלק בכמה מקומות בתוספות ע"ז עם רבינו תם, והיה שמו רבינו אפרים בן דוד.

ויתברך בכל טוב וברכה שארו ידידו מוקירו

שמחה זעליג

מו"ץ פה בריסק

בכל אלו הענינים הוא בכלל אינהו מיכל אכלי לדין מיסתם נמי לא סתינו 12, הסומכים לשתות החלב על הפרי"ח והרדב"ז, והסומכים על הראב"ד שבתוספות והרמ"א בענין בשולי נכרים, גם הם יראים ושלמים, וראוי לומר עליהם אינהו מיכל אכלי לדין מיסתם נמי לא סתינו, ואין לגבב חומרות בפליטת כלים, גם התבשילים האחרים הם הגעלה, דבעומק הדין הגעלה הוא בכל דבר.

7 קוקוס, coconut.

8 חולין קיא, ב.

9 ע"ז לח, א ד"ה אלא.

10 יו"ד סי' ק"ג סק"ז.

11 שם ס"ק יא.

12 חולין מט, ב.

בדידי הוי עובדא - מתוך גלין היוצא לאור ברמות ד'

ולא רופא עיניים... רבינו הגיב: "כפי הזכור לי, הוא היה רופא עיניים!". כשיצאנו, התקשר האברך לאביו, וגם אביו אמר שזכור לו שהוא היה רופא עור ולא רופא עיניים, אך הוא ישאל את אחד הדודים. ואכן התברר שגם אחרי 80 שנה זכרונו של רבינו לא בגד... הסבא היה רופא עיניים ולא רופא עור...

***

מספר הרה"ג ב.ל. שליט"א: הוצע לי ללכת ללמד אחה"צ בשיבה גדולה. ב"ה למדתי בהתמדה בכלל ולא ראיתי שום סיבה ללכת ללמד, אך אמרו לי שלא מורידים הצעה כזאת בלי לשאול את ר' אהרן לייב. נסעתי לשאול את פיו, והוא שאל: "בן כמה אתה?" השבתי: "בן 39 וחצי". אמר לי: "נו, 'ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד' (כלשון הגמ' הר"ה לא, ב)... בגיל 40 אפשר כבר להתחיל ללמד אחרים".

מפי הרה"ג ב.ל. שליט"א שמענו: חבר-חדר שלי בשיבה, פנה לרבינו בשאלה: 'היאך אוכל לדעת האם יש למשודכת יראת שמים'. התפלא רבינו: 'יראת שמים'! אתה יודע מה זה 'יראת שמים'?! לפחד מהקב"ה?? [ראה מה שכתב רבינו עצמו בצוואתו המרטיטה, שלא יכתבו על מצבתו לא 'צדיק' ולא 'ירא שמים']. אלא תברר רק האם היא מדקדקת במצוות, והאם היא מסוגלת לחנך את ילדיה לדקדוק במצוות.

***

מספר הרב ש.ל. שיחי: בחודש אב תשע"ז, נכנסנו לרבינו באיזה ענין. אחד האברכים סיפר לרבינו שהוא נכד של ר' אשר ארלנגר, שרבינו התארח אצלו, לפני 80 שנה, בעת שהותו בשוויץ אחרי המלחמה. אמר רבינו: "אה, אתה נכד של הרופא עיניים?", השיב האברך: כן, אבל כפי הידוע לי הוא היה רופא עור

הגליון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' יצחק ב"ר מתתיהו יחזקאל
קילא יהודית ב"ר יהושע

גליון כפ"ג, פ' נח
ד' מרחשון ה'תשע"ט
רמת - השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאוון הגדול רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

העמל כחומר משמר

תחילת זמן חורף
בביהמ"ד הגבוה
להוראה רמה"ש

מכתבי הרד"ג יוסף ישראל הלר שליט"א

טרם פורסם

"וידבר אלקים אל נח לאמר: צא מן התבה... ויצא נח וכל בניו ואשתו ונשי בניו אתו... ויבן נח מזבוח לה'... ויעל עלת במזבוח" (בראשית ח' טו-כ)

הקב"ה נשבע שלא יביא עוד מכול לעולם

נח הקריב קרבנות עולה כשיצא מן התיבה. הקרבן אינו רק מעשה ההקרבה קרבן להשם, אלא הוא גם עבודה מצד המקריב. ואח"כ כתוב "וירח ה' את ריח הניחח" וגו', "לא אסף לקלל עוד את האדמה?". והביאה הגמרא^א ראייה שהקב"ה נשבע שלא יביא עוד מכול על הארץ.

מה מקום לשבועה שלא יבוא מכול לעולם

ולכאורה צריך להבין למה נשבע הקב"ה שלא יביא יותר מכול, הרי הייתה סיבה להבאת המבול על הארץ והדבר מפורש "כי

מלאה הארץ חמס", ולא היה מפלט אחר אלא להשמיד את כל הדור ההוא מלבד נח ומשפחתו. וכן לקמן בסודם. שם כתוב "ויאמר ה' וצקת סדם וצמרה כי רבה וחסאתם כי כבדה מאד: אךדה נא ונארה הכצעקתה הכאה אלי עשו קלה". משמע שנחתם דינם והגיע להם כליון. הרמב"ם^א מביא ראייה מפסוק זה בעניין סדום שלגבי זכויות של מקום מסויים (מדינה או העולם) בחשבון הזכויות והעבירות הולכים אחר הרוב. ולפי זה בבית דין של מעלה היה פסק להביא מבול לעולם. ואם כן היאך נשבע הקב"ה והרי אם יהיה שוב מצב של 'מלאה הארץ חמס' כפי שהיה בדור המבול, מדוע שלא יהיה מבול שוב.

אלא כתוב בספרים שמתוך קרבנו של נח, ראתה מידת הדין שהעולם לא יגיע יותר להשחתה כזו. אבל עדיין צריך ביאור לדברים מהו ריח הניחוח שהיפך את מידת הדין למידת הרחמים.

הנקודה הפנימית שהתגלתה בימי נח אף ברשעים

ובשפתי חכמים כתוב שגם בפסוק "וירח את ריח בגדי" (בברכות יצחק ליעקב) מופיעה המילה 'ריח' ודרשו בגמרא שיצחק הריח את ריח בוגדיו, דהיינו שראה יצחק את כל הדורות שיצאו מיעקב ואפילו פושעי ישראל שיצא מהם ריח (דהיינו לחיוב) וזהו אותו הריח שיצא מקרבן נח, שהרי בגמרא^א מובאים כמה סיפורים על רשעים גמורים שבשעת מבחן היו מוכנים למות על קידוש השם, וכמו יקום איש צרורות^ב (צ"ל יוסף משיטא) שנכנס לביהמ"ק עפ"י ציווי הרומאים להביא המנורה מההיכל ולא הסכים להיכנס שוב ואח"כ מת בייסורים קשים שלא הסכים (וכמו שהסביר הרב מפוניבז'^ג וצ"ל שאיך נכנס כך בשעה ראשונה בשאט נפש ואח"כ לא מוכן היה, אלא שעד שנכנס פעם ראשונה ספג מהאוויר – דהיינו הקדושה של בהמ"ק שנכנסה בו והשפיעה עליו) מכל אלה ועוד רואים שאפילו לרשעים גמורים ישנה נקודה פנימית, ומאז ימי נוח התגלתה הנקודה הפנימית הזו.

ועדיין צריך ביאור, במה זכה נח יותר מאחרים שהנקודה הפנימית הזו כלפי הרשעים, כלפי 'בוגדיו' נתגלתה בימיו ולא היה גילוי כזה בימי אדם הראשון.

מדרגת אדם הראשון - בכחית 'מתנה' ואילו נח עמל על מדרגתו

אלא שהענין הוא שאצל אדם הראשון כל עבירה הייתה כמו ים של אש. כי אצל אדם הראשון הייתה בהירות וברירות וכל מדרגתו הייתה במתנה. אבל נח ובניו עמלו על מדרגתם, הם עשו חסד בתיבה, כמו ששאל אברהם אבינו את שם בן נח, מה עשיתם בתיבה, וענה לו שעסקו בעבודת השם של 'להדבק במידותיו', 'ונאקה נתן להם אֶת אֶקְלָם בְּעֵתוֹ"^ד.

כשאדם משקיע עד כלות הכחות. זה הופך לבר קיימא

ובאמת איך הספיקו נח ובניו להאכיל כמות עצומה כזו של חיות, בהמות ועופות? אלא שהפשט הוא שאם עושים משהו עד כלות כל הכוחות אז השם עוזר. ואם אדם משקיע טרחה ועבודה – זה נהיה בר קיימא והעמל מאריך ימים. וכשיצא נח מהתיבה לאחר שעמל כל כך בעניין זה של חסד ודבקות במידותיו ית', נקבע שקלקול גרוע כל כך כבר לא יצא ממנו (דהיינו מזרעו אחריו), כי הייתה מבחינת נח מדרגה גבוהה בעמל.

וזוהי מדרגת נח ומעלתו ולכן קרבנו השפיע כל כך שלא יהיה עוד מבול וזכה לזה דווקא הוא.

דף בעשר שעות מתקיים יותר מעשר דפים בשעה

ר' חצקיל אמר שהכל נקנה בעמל, ומי שלומד עשר שעות ויודע דף אחד של גמרא, זה יותר בר קיימא מאשר מי שלומד עשרה דפים בשעה בלי עמל. וכן היה ראש ישיבה אחד שלקח לחתן בחור עילוי גדול שידע את כל ר' שמעון שקופ. ואחרי כמה שנים ראיתי את אותו חתן יושב על שפת הים ואומר

^א תהלים קמ"ה, ט"ו

^א בראשית ו', יג
^ב בראשית יח כ"א
^ג רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ב
^ד בראשית כו, כז
^א שיחה שנאמרה ב-ב' מרחשון תשס"ה, לתחילת זמן חורף
^ב בראשית ח', כא
^ג שבועות ל"ו ע"א

^א [נמצא במד"ר תולדות פרשה ס"ה]

בתיבה עסקו בחסד ועשיית רצון השם

במשך השנה שהיה נח בתיבה היתה הכנה להקמת העולם החדש. שם עשו רק את רצון ה', הם עסקו רק במצות 'עולם חסד יבנה' ועבודת ה' יתברך. ולכן זכו שקיבלו את ההבטחה הגדולה הזאת.

סכנות המבול השוטף של ימינו

בימינו היה עוד 'מבול' שהקב"ה הרג בעם ישראל מלינוני יהודים, והכל נחרב. הישיבות ומקומות התורה. היה חורבן גדול "מבול", לא על כל החי, רק על חלק מהחי, והקב"ה עשה תיבת נח, קופסאת שימורים, לשמר את הדור הבא. היה סיפור מפורסם שבישיבת מיר היו חמש מאות או שש מאות בחורים שהיו תקועים תחת שלטון יפן. באותו מקום ששם היו צריכים להרוג יהודים שהרי מדינת יפן היו חברי היטלר ימ"ש. והם שהו בעיר שנחאי מקום שהיו בו מחלות מדבקות ואויר שקשה לסבול, אך כולם נשארו בחיים, היכן הם אכלו, הכל ניסים, קשה להבין את זה, זה שלא כדרך הטבע.

תיבת נח בימינו הן הישיבות

ישנו עוד סוג של מבול, כזה שהוא מאיים על כל העולם כולו, והוא מבול של היצר הרע שמשחית כל בשר ומלא הוא בשווקים וברחובות, הוא שולח שליחים, מלאכי חבלה, להכנס לבתים על ידי מכשירים שמראים תמונות וזוועה, שהיתות ופריצות. ויש דרכים איך להנצל מזה וכשיש תיבת נח ניצלים מזה. ותיבת נח בימינו אלה הן הישיבות שהוא עולם בפני עצמו, לא חשוב לנו מה שחושבים ואומרים ברחוב, העולם מתנהל לפי הלימוד שלומדים בישיבות, ואז יש ברכה ולהיפך ח"ו.

אין אנו שייכים לעולם החיצון

אם כן, כל ישיבה זה תיבת נח שיש בכחה לשמור מהמים הזידונים, לשמור על הנשמות שלא ימותו, וגם על הגוף להשמר ממחלות וסכנות. ואנו זקוקים להרבה שמירה וכאשר נח שמר על רצון ה' (והיה בתיבה שאינה קשורה לעולם החיצון) אנו גם כן לא שייכים לעולם החיצון. כולכם תזכו ששומר ישראל ישמור עליכם שלא תמותו ח"ו ע"י הרעל שממית נפשות.

אלא 'ויבן מזבח להשם' הוא תיקן את העולם. בנה מזבח והקריב קרבן וקרבן זה היה לרצון לפני השם ועשה פעולות גדולות.

שתי הבטחות הבטיח השם לנח, האחת – "לא אסף לקלל עוד את האדמה" שאחר חטא אדם הראשון נאמרה 'ארורה האדמה בעבורך', ואחר המבול אמר השם 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה', ועוד הבטחה הבטיח השם – "ולא אסף עוד להכות את כל חי באשר עשיתי". וכתבו המפרשים שהבטחה זו היא שבועה.²

התיבה – מסגרת ללא שלטון חוקי הטבע

והנה אמנם להכות כל חי אין הקב"ה מכה, אבל על חלק מן העולם אין הבטחה ולכן מידי פעם יש מכות גדולות. **פעמים שיש שטפן שנהרגים בו אלפי אנשים.** ישנן רעידות אדמה ופעמים שיש מלחמות שנהרגים בהם מלינוני אנשים. במכה שהוכה כל חי ניצל העולם בתיבה, התיבה היתה מסגרת ששם לא שלטו חוקי הטבע, שהרי אין אפשר לאטום קופסא גדולה ושלא יחנקו שם. הרי אם סוגרים את הבית ולא יכנס האויר, האויר שבבית נגמר, ואילו בתיבה היו שנה שלימה בתיבה סגורה ולא מתו. בתיבה שכזו היה מקום לכל מה שהיה בה.

הרמב"ן עושה חשבון שאף בתיבה גדולה פי מאה אי אפשר להכניס אוכל לשנה שלימה לעשרות אלפי בעלי חיים גדולים וקטנים. ואילו בתיבת נח הכל נכנס, כי בתיבה לא שלטו חוקי הטבע וכמו שבשמים אין דבר כזה שאין מקום כן היה בתיבה.

מקומות שאינם מן המידה

גם בבית המקדש נכנסו מאות ואלפים, "עומדים צופים ומשתחוים וְנָחִים"². הלא ביהמ"ק גדולו מכיל רק כמות מסוימת ואעפ"י כן לא נחנקו שם. בקודש הקדשים נכנס הארון שלפי החשבון לא היה יכול להיכנס לשם. ובגמרא³ איתא – אמר ר' לוי מסורת מאבותינו שמקום הארון אינו מן המידה. בית המקדש הוא מקום רוחני, ושם אין מושג כזה שאין מקום. וכן עוד פלא, איך נכנסים במוח האדם כל כך הרבה דברים, מלינונים מלינונים של ידיעות, משום שזה דבר רוחני.

מהלכים שלמים בשה-מט בעל פה. מה שקרה לו שהתקלקל והתגרש כי השקיע את עצמו בעוד ועוד דברים חיצוניים. אבל, מי שעמל ומשיג בעמל זוכה למדרגה. וזה בר קיימא.

עלינו להשקיע מסירות נפש ועמל בלימוד התורה וקיום המצוות, וזה יביא לעליה בתורה ויראת שמיים לכל אחד ואחד.

המבול בימינו סכנת כלי המשחית וכיצד להנצל

מכתבי הרד"ג משה חליוה שליט"א

ערוך מתוך הספר 'זכותא דיעקב'

"**נִיצַא נַח וְכָנִי וְאֶשְׁתִּי וְנָשִׁי כָּנִי אֲתוּ... וַיִּבֶן נַח מְזִבְחַת לַה' וַיִּקְחַת מִפֶּלֶת הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִפֶּלֶת הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבְּחֹהּ... וַיִּרְחַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לְבֹו לֹא אֶסְפֶּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה" (בראשית ח' יח-כא)**

לאחר המבול. עולם חדש נולד

הגיע המבול שהחריב והשמיד איתו את כל העולם, את כל מלינוני בני האדם, בעלי החיים, סוסים, חמורים וחתולים הכל נחרב. לאחר החורבן הגדול נולד עולם חדש, ומיהיכן יצא, מתיבת נח. הקב"ה אמר לנח לעשות תיבה שתהיה כמו 'קופסאת שימורים', ששם יהיו משומרים שנה שלימה שלאחריה יצאו מן התיבה והכל יתחיל מחדש.

נח מקריב ומתקן את העולם וזוכה לשתי הבטחות

נח הצדיק זכה לברכה ולמה שלא זכה בו אדם הראשון, הוא זכה להבטחות. הדבר הראשון שהוא עושה כשהוא יוצא מן התיבה הוא "ויבן נח מזבחה להשם". נח לא בנה לעצמו דירה ולא בנינים ולא שום דבר לעצמו,

¹ בראשית ח', כא
² רש"י ח', כא
³ אבות פי"ה מ"ה
⁴ יומא כ"א ע"א, מגילה י" ע"ב

דברי אמת

מאמרי היוזק העקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

הכח למסור את הנפש ולקבל דין שמים באהבה - ירושה מאברהם אבינו

הדורות לא היתה אלא מכוחו של אברהם אבינו.

זהו גם היסוד למאמר חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב" - שבהשקפה ראשונה ההשוואה בין מעשי האבות הקדושים לבין אנשים כערכנו תמוהה, אך להאמור, האבות סללו לנו את הדרך ללכת בעקבותיהם, על ידי שהנחילו לנו את הכוחות והקניינים הרוחניים שהשיגו בעמל רב.

עובדה מהרב מפוניבז' - קבלת דין שמים באהבה

הרב מפוניבז', הגר"ש כהנמן זצ"ל, היה מספר בהתרגשות, על מעלתם וגבורת נפשם של מי שמוגדרים 'יהודים פשוטים':

בעיירה 'וילקומיר' אשר במדינת ליטא, אירע אסון כבד, כשבערב שבת נפטר בעיירה בן יחיד להוריו, מתושבי העיירה. האסון זעזע מאוד את יהודי העיירה, ומתוך שלא היו מסוגלים לעמוד מול צערם האיום של ההורים, לא העזו להיכנס לביתם במהלך השבת. אך הגאון ר' אריה ליב רובין זצ"ל [חותנו של הרב מפוניבז'], שהיה רבה של העיירה, חש חובה לעודד אותם בשעתם הקשה, ובליל שבת ביקש מחתנו שייצטרף אליו וילכו בצוותא לבית ההורים. כאשר התקרבו לביתם שמעו את ההורים שרים את המילים: "ה' נתן ו-ה' לקח יהי שם ה' מבורך" - בניגון של זמירות שבת. למשמע שירתם, אמר ר' אריה לייב לרב מפוניבז', שכפי הנראה נטרפה דעתם של ההורים מרוב צער, שהרי לא מסתבר שיהודים פשוטים הם בדרגת אמונה כה גבוהה שיכולים לשייר במצב של צער כה נורא.

והנה, במוצאי שבת, תיכף ומיד לאחר שעשו ההורים הבדלה, התעלפו שני ההורים. אמר רבה של העיירה שעכשיו הוא נוכח שדעתם כלל לא נטרפה עליהם, אלא שבלייל שבת הצליחו ההורים, 'היהודים הפשוטים', להבליג על אסונם הכבד, בגלל קדושת השבת.

לפני פטירתו של הגאון רבי אברהם [אחי הגר"א ומחבר הספר 'מעלות התורה'] הגיע בנו לבקרו ומצאו כשהוא מלופף ביסורים קשים. למראה יסוריו הקשים של רבי אברהם, פרץ הבן בכבי ואמר לאביו: "אוי לי שראיתך בכך". כעס עליו אביו ואמר לו: "מה אתה קץ במתנה הגדולה שה' נתן לי, אילו היה לי כח הייתי מרקד ושמח ביסורים". והמשיך לדבר בהתלהבות עד שיצאה נשמתו.

במדרש כתוב, שהקב"ה משתבח בעם ישראל, על שמצדיקים עליהם את הדין.

וז"ל המדרש (פסיקתא רבתי פיסקא ל"ה): "אמר להם הקב"ה למלאכי השרת, בואו ואראה לכם צדקתם של בני, כמה צרות הבאתי עליהם, והם אומרים בלשון הזה... ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו".

על פי דברי רבנו חיים ואלוז'ין, את הכח המיוחד להצדיק דין שמים ירש עם ישראל מאבי האומה, שניצב גם הוא מול נסיון מעין זה בזמן הרעב, ולאחר שעמד בנסיון ולא הרחרח אחר דין שמים, הנחיל לבניו הבאים אחריו לדורותיהם את הכח להצדיק עליהם דין שמים.

הידיעה בדבר ה'ירושה העשירה' שקיבלנו מאבותינו, שאת הקניינים הרוחניים שהם השיגו בעמל רב, אצלנו זה כמעט טבע ובמעט עמל יכולים אנו להשיגם, צריכה לעורר בנו שמחה עצומה והתרוממות רוח מאין כמוה, אלא שידעיה זו היא גם מחייבת מאד שהרי היא נותנת לנו מושג על גודל כחותינו. (לעבדך באמת)

וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (י"א, כ"ח).

רש"י על אתר מביא את דברי המדרש אגדה, שנמרוד השליך את אברהם לאש בגלל שכתת את פסילי תרח אביו, והרן ישב ואמר בלבו, אם אברהם נוצח אני משלו ואם נמרוד נוצח אני משלו, וכיון שראה הרן שניצל אברהם, אמר להם שגם הוא משל אברהם, והשליכוהו לכבשן האש ונשרף, יעו"ש.

נמצא שאברהם אבינו מסר נפשו על אמונתו והיה מוכן שישליכוהו לכבשן האש - למרות שלא ידע שהקב"ה יעשה לו נס ויצילו, ומשום שמסר את נפשו על האמונה בא-ל אחד, זכה שיעשו לו נס.

אברהם - אבינו בהנחלת כוחותיו

והנה, המשנה במסכת אבות (פרק ה') אומרת: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד כולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו".

שואל הגאון ר' חיים מוולוז'ין (בספרו 'רוח חיים'), מדוע המשנה הקודמת שאומרת: "עשרה דורות מנח ועד אברהם" - אינה מוסיפה לאברהם את התואר 'אבינו', בעוד שמשנה זו: "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו", מוסיפה לאברהם את התואר 'אבינו'?

מייסד ר' חיים מוולוז'ין, שהמשנה העוסקת בנסיונותיו של אברהם מכתירה אותו בתואר 'אבינו', משום שבאותם נסיונות שאברהם עמד בהם - הוא אבינו, לפי שהוא הוריש לנו את הכוחות שגם אנו נוכל לעמוד בנסיונות אלו.

והוסיף, שיסוד זה מבואר בפסוק: "מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו". הסיבה לכך שאשרי בניו של הצדיק המתהלך בתומו, כי קניינים רוחניים שהצדיק עמל להשיגם, אצל בניו זה כבר כמעט טבע ובמעט עמל יגיעו לזה.

"וכפי שאנו רואים שרבים מעמי הארץ מוכנים למסור עצמם על קידוש ה', והוא מוטבע בנו מאברהם אבינו, שמסר נפשו באור כשדים על אמונתו. וכן, קבלת כל מה שעושים משמים - לטובה, הוא ירושה מנסיון הרעב של אברהם אבינו, שלא הרחרח אחר מידות השי"ת".

לפיכך, ביחס לעשרה נסיונות שנתנסה אברהם, מכתירה אותו המשנה בתואר 'אבינו', כי בעמידתו בנסיונות הוא הוריש לכל הדורות אחריו את הכח לעמוד בנסיונות אלו.

הנסיון המיוחד של העקדה

על פי זה נראה ליישב שאלה שהתקשו בה רבים: הן אמת שבמעשה העקדה עמד אברהם אבינו בנסיון עצום, אבל הרי במהלך ההיסטוריה היו מקרים רבים שאפילו קהילות שלמות מסרו את עצמם ואת בניהם על קידוש ה', ומה הרבותא בעקדת יצחק עד שבכל הדורות מבקשים רחמים בזכותה?

תשובות רבות נאמרו על שאלה זו, אשר המכנה המשותף שבהן, שאברהם אבינו ניצב בפני נסיונות יחודיים שלא היו לדורות הבאים.

אך על פי היסוד של רבי חיים מוולוז'ין נראה לתרץ בפשטות, שמעלתו המיוחדת של אברהם אבינו בנסיון העקדה, כי הוא התגבר על הנסיון בכוחות עצמו, בעוד שבדורות שלאחר מכן, עמדו בנסיונות לאחר שכבר ירשו מאברהם אבינו את הכוחות לעמוד בנסיון, וכל עמידתו בנסיונות במשך

עובדות והנהגות מרבנו הגדול זצוק"ל - שכל

המשגיח זצוק"ל היה מביא מהגר"ר הוטנר זצ"ל שבמאמר הבורא שהאדם ישלוט על בעלי החיים - "נעשה אדם בצלמנו וכדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה וגו'", מונח גם ששכל האדם ישלוט על תכונותיו וטבעיו, כך שהשכל הוא שינהיג את האדם ולא שיגרר אחר טבעיו ותכונותיו. על האדם לדעת, שלהבדיל מבעלי החיים הוא היחיד שהקב"ה נטע בו שכל, כדי שיתנהל על פי השכל ולא יגרר אחרי טבעו. השכל של האדם נמצא במקום הגבוה ביותר בגוף האדם, כדי שהוא יהיה השולט על כוחות ונטיות גופו.

המשגיח היה שריד לדור 'דעה', דוגמא לאדם המשליט את שכלו על טבעיו ורגשותיו, מה שכמובן לא היווה סתירה לרגש הרב שפיעם בו. פעולותיו והנהגותיו.

כבר בצעירותו הנחה השכל את דרכו, והוא שהובילו לגדלות. המשגיח גדל בתל אביב בבית של הורים יקרים מוקירי תורה ולומדיה, אשר לא היה להם את הידע להעניק את החינוך הנכון, וכמח התבוננות מעמיקה הגיע להכרה שהדבר היחיד שיש לו חשיבות הוא לעשות את רצון ה', ואין רע גדול מלעבוד על רצון ה', ומעת שהגיע להכרה זו, השליט אותה על כל רגע בחייו, כאשר כל חייו היוו שרשרת רצופה של חיים שעניינם עשיית רצון ה'. במהלך השנים דיבר הרבה על כך שכל עניני העולם המה הבל וריק, וחיי תורה ומצוות הם היחידים שמעניקים לאדם אושר ושמחה בעולם הזה, וחיי נצח בעולם הבא, ומי הוא הכסיל שימיר חיי אושר וחיי נצח, בעניינים של של הבל וריק, שאפילו בעולם החולף אינם עושים את האדם מאושר.

בהזדמנות סיפר להג"ר מנחם דוד שליט"א, שכשהיה נער כבן ארבע עשרה הוא למד בפעם הראשונה את דברי המסילת ישרים (בפ"ט"ו) שהנאת האכילה היא כשיעור בית הבליעה, ותיכף לאחר שנבלע האוכל במעיו חלפה ההנאה ושוב אין הבדל מבחינת הנאתו אם אכל פת יבשה או ברבורים אבוסים. דברים אלו של המסילת ישרים השאירו עליו רושם עז, ונתנו לו את המבט הנכון על תאוות האכילה.

שכשלמד המשגיח בשיבת חברון, הציע לו חבר בחנוכה ללכת לחבורה בבית אברך מהישיבה. המשגיח התעניין מה יהיה שם, והלה השיב שיהיו דברי תורה וסופגניות... המשגיח לא הצליח להבין זאת: ללכת עשרים דקות ברגל, לשבת שעה, ולחזור עוד עשרים דקות ברגל - בשביל לאכול סופגניה שההנאה ממנה היא רק ברגע שהיא עוברת בבית הבליעה?!

המשגיח סיפר: כשהייתי ילד רציני מאד שיקנו לי אופניים אבל להורי לא היתה אפשרות כלכלית, וחשבתי אז בלבי - אילו היה לי אופניים הייתי מאושר, והייתי נוסע בהם כל היום. בסוף התאפשר וקנו לי אופניים, ביום הראשון באמת נסעתי בהם כל היום, ביום השני נסעתי קצת פחות, וביום השלישי עוד פחות, עד שהאופניים עמדו כמעט ללא שימוש, ואז למדתי מה זה הנאות העולם הזה... - התבוננות של ילד!

סיפר אחד מבוגרי הישיבה שליט"א, שבא מבית לא חרדי והשפיעו עליו לבוא לישיבה הקדושה בכפר חסידים. והנה לאחר תקופה בישיבה, למרות שבשכלו הבין היטב את החשיבות של חיי תורה ומצוות, תאוותו התגברה עליו והחליט

לפרוק עול... אחד מידידיו הפציר בו שלפני שהוא עוזב את הישיבה שידבר עם המשגיח. הבחור הנ"ל טען שהמשגיח הצדיק והפרוש אינו הכתובת המתאימה - וכי מה הוא מבין בתאוות... אך לבסוף נענה להפצרות חברו וניגש למשגיח. המשגיח ביקש ממנו שיספר לו מה בדיוק הוא מעוניין לעשות, בתחילה הבחור טען שהמשגיח בין כך ובין כך לא יבין, אך המשגיח התעקש לשמוע איזה תאוות יש לו, והלה התחיל להסביר למשגיח... המשגיח בסבלנות מופלאה התחיל לנתח עמו בנחת, אתה תעשה ככה וככה - ומה יצא לך מזה? אחרי שתעשה כל מה שברצונך לעשות יהיה לך סיפוק מזה? אמנם בשעת מעשה יתכן שתהיה לך הנאה, אבל האם תהיה מאושר מכך?

במשך שלש שעות ישב עמו המשגיח וירד אתו לפרטי פרטים, והוכיח לו שכל התאוות האלו הם הבל וריק אין בהם ממש, אמנם נעימים הם לשעתם אבל אינם עושים את האדם מאושר! הבחור מספר שהמשגיח קלקל לו את כל החשק לאותם תאוות עד ששוכנע והחליט להישאר בישיבה הקדושה, וכיום הוא אחד ממרביצי התורה החשובים.

ביחס לכל הסגולות וההבטחות המתפרסמות מזמן לזמן, היה אומר המשגיח: שבוודאי שזה יכול להועיל, אבל זאת בתנאי שאדם יעשה גם מצדו מה שהוא יכול לעשות. לדוגמא: יש הבטחה שמי שדואג לבניו של מקום הקב"ה ידאג לבנים שלו, זה נכון, אבל בתנאי שהוא מצדו מנצל את הזמן שיש באפשרותו ועושה מצדו את כל יכולתו לחינוך הילדים, אז גם יהיה לו סייעתא דשמיא מיוחדת לחינוך הילדים, אבל שאדם יזלזל בתפקידו בחינוך הילדים, ויסמוך על שדואג לבניו של מקום, זה בוודאי לא יתכן.

המשגיח היה רגיל לספר מעשה שהיה עמו שמהווה דוגמא לגישה שכלית. כשלמד בשיבת סלבודקה, הוא שאל פעם את רה"ר ר' אייזיק זצ"ל האם ללכת לסעודת פדיון הבן. שאל אותו ר' אייזיק, מדוע הוא רוצה ללכת? והשיב שהוא שמע שזה מכפר עוונות. ר' אייזיק בחכמתו הקדים ושאל - איזה עוונות יש לך? והשיב - ביטול תורה, אמר לו ר' אייזיק: "עם ביטול תורה אתה רוצה לכפר על ביטול תורה?!"

סיפר הגרי"מ יעקובי שליט"א בהספדו, שבהלוויה של מרן הרב זצ"ל השתדלו המלווים להניח אבן על הקבר. אחד הבחורים שעמד קצת רחוק, זרק ממקומו את האבן בתקווה שתיפול למקום. ניגש אליו המשגיח ושאלו במתק שפתיו: האם אתה סבור שלעשות כך זה רצון ה'?

המשגיח חייך שהאדם יחשוב גם בעצמו ולא רק לסמוך על זה שאפשר ללכת לשאול אחרים, כשהיו שואלים שאלות שהיה נראה לו שהן באות מחוסר התבוננות, היה לפעמים שואל - נו, מה אתה היית אומר. או - מה חשבת על כך עד היום?! כשבקשו ממנו ברכות המשגיח לפעמים היה שואל איזה ברכה אתה רוצה? - כל דבר צריך מחשבה, לא סתם לבקש...

לפני כמה שנים הלכנו עמו לרופא נכבד בחיפה, והרופא מאד התפעל מהאישיות של המשגיח והתעניין הרבה על ההיסטוריה שלו, והמשגיח כדרכו לא הרבה לדבר. בסוף הביקור אמר הרופא: אני רואה שכבודו מרבה לשתוק. השיב לו המשגיח: אמנם אני ממעט לדבר, אבל מרבה לחשוב...

(ניתן להשיג את העובדות והנהגות בט' 0527166490 - נשמח לשמוע לתועלת הרבים)

הדרכת מרן רבנו זצוק"ל לבני התורה זמן מועט טרם כבה נר האלוקים

כל אחד יכול להצליח!!!

בשלהי חודש תשרי דאשתקד לקראת תחילת הזמן, בקשנו ממרן המשגיח זצוק"ל דברי חיזוק והדרכה לאלפי בני הישיבות ואברכי הכוללים שליט"א לפרסם ע"י 'דברי אמת'. המשגיח זצוק"ל שהיה שרוי בחולשה נוראה... וכמעט שלא היה בכוחו לדבר, התאמץ וביקש להדגיש כמה מילים יסודיות דלהלן:

כל אחד יכול להצליח!!! ההצלחה איננה תלויה בכישרונות. בעולם הבא לא אכפת מהכישרונות. ובאמת לא תמיד אפשר לצפות מה יהיה מהבן אדם. לפעמים שייך שבחור יכול לחשוב מה כבר יכול לצאת ממנו, לא רבי עקיבא איגר לא הסטיפלר. אבל האמת שאם הוא יעשה את מה שהוא יכול, בעולם הבא הוא יהיה מהכי חשובים, וגם בעולם הזה. על כן כל אחד צריך לדעת שיכול להצליח, ההצלחה אינה תלויה לא בכישרונות שלו ולא בהיסטוריה שלו.

כמו"כ אם ישנם קשיים לא להיבהל. וכי עדיף להתייאש?! הקשיים אינם במקרה אלא ניסיונות שה' שולח בכדי שהתעלה על ידם, וכאמור אם כל אחד ינצל את כוחותיו בעז"ה יצליח ויביא תועלת לכל ישראל.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת נח תשע"ט -

אלא על כרחך הטעם דנאמן עד אחד מכיון דדיינינן על האיסור, וההפסד ממון אינו עיקר הנידון אלא רק תוצאה מהנידון. מעתה תיקשי, דהכא נמי הרי דיינינן על חיוב מיתה להעבד, ובזה נימא דעד אחד נאמן, והא דאיכא הפסד ממון להאדון הישראל, אין זה עיקר הנידון אלא רק תוצאה מהנידון.

אלא צריך לבאר דהחילוק בין איסורין לממונות, דאיסורין קילי וסגי בעד אחד, אבל החילוק בין ישראל לבני נח דבני נח קיל, ואם כן השתא דנוגע לישראל שוב לא יהא עד אחד נאמן. [א"ה. נראה כונתו, דהחילוק בין איסור לממון, היינו דאיסור קל, ואם כן א"ע"פ דיהא מזה הפסד ממון, מכל מקום אכתי עיקר הנידון היינו לענין איסורין דקילי, אמנם לענין החילוק בין ישראל לבני נח, הרי מכיון דאיכא הפסד לבני נח, אם כן לא חשיב נידון בממון בן נח אלא נידון בממון ישראל].

ג. שוכר ישראל

הנה יש לעיין לדברי המנחת חינוך, מהו באופן דדיינינן למי שייכת קרקע או לבן נח פלוני או לאידך, ויש שוכר ישראל. ויש לומר דבזה מודה המנחת חינוך דעד אחד נאמן. ונראה דתליא אם בכהאי גוונא בישראל עדים הקרובים לשוכר אם יהיו נאמנים.

עד אחד שהיה באפי תלתא

כתב בחפץ חיים (הל' לה"ר כלל ב' סעי' ג' ד', ובמ"ח שם סק"ט) דעד אחד אינו נאמן לומר שסיפרו הלשון הרע באפי תלתא כדי שיוכלו לספר הלשון הרע לאחרים, אבל העד אחד בעצמו יכול לספר לאחרים הלשון הרע, שהרי העד יודע שבאמת היה באפי תלתא. וקודם נביא דברי החפץ חיים, ואחר כך נביא על דבריו קושיא נפלאה:

א. עיקר היתר דאפי תלתא

הנה כתב בחפץ חיים שיש אומרים דאם אחד סיפר גנות על חברו בפני שלשה, אף דהמספר עבר בודאי על אסור לשון הרע, מכל מקום אם אחד מהשלשה ששמע דבר זה סיפרו אחר כך לאחרים, לא עבר בזה על אסור לשון הרע, מטעם דכיון דשלשה יודעים מזה, ממילא כבר נשמע הדבר ונודע לכל, דחברך חברא אית לה, ובדבר העשוי להתגלות לא אסרה התורה משום לשון הרע. [נאייירי דוקא לספר בדרך אקראי. ויש אומרים עוד, דמותר רק אם נתגלגל הענין דרך אגב בתוך דיבורו].

ב. אין להאמין שהיה באפי תלתא

מוסיף בחפץ חיים, דהא שמותר לספר הלשון הרע, היינו דוקא השומע הראשון ששמע בעצמו מה שראובן סיפר על שמעון באפי תלתא [בפני שלשה], אבל אם לא שמע באפי תלתא, אלא שמע מהשומע שהיה באפי תלתא, אסור לו לסמך על דבריו שהיה באפי תלתא וללכת לספר לאחרים מהגנות ששמע על שמעון, דהרי חיישינן דילמא לא היה זה באפי תלתא ואיננו עשוי להתגלות, ועל כן אסור לזה לספר לשום אדם. [אם לא שכבר נתפרסם הדבר ונודע לכל].

ג. שני עדים או עד אחד

כתב בחפץ חיים, דאיכא בזה חילוק אם ידיעתו שהיה באפי תלתא הוא מכח שני עדים או רק מכח עד אחד, שבשלמא אם שני עדים העידו בזה בפני בית דין, מותר לו להאמין להם ולספר לאחרים. [אבל בהעידו שלא בפני בית דין אינם נאמנים ודינם כעד אחד]. אמנם אם שמע רק מעד אחד שהיה באפי תלתא, אין עד אחד

בן נח נאמן בעד אחד

ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם (ט' ה')

איתא בגמרא סנהדרין (נ"ז ב') בן נח נהרג בדיין אחד ובעד אחד שלא בהתראה, דאמר קרא "ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש" אפילו בדיין אחד, "מיד כל חיה" אפילו שלא בהתראה, "אדרשנו ומיד האדם" אפילו בעד אחד.

והנה מסתפק במנחת חינוך (מצוה כ"ו) בדין בן נח שדינו בעד אחד, [וכן דינו שחייב בהודאת פיו כמו שכתב בחינוך (שם)], מהו בבן נח הקנוי לישראל, כגון ישראל שקנה עבד כנעני [והעבד לא מל], דדינו כעכו"ם גמור, ועבר הבן נח על אחד מ' מצות בני נח שחייב עליהם מיתה, האם העבד נהרג בעד אחד.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דעד אחד נאמן, דהרי העבד מחוייב מיתה מחמת שעבר עבירה, והרי דין בן נח למות על פי עד אחד. או דילמא נימא לא כך, אלא השתא בעינן שני עדים וגו' דיינים כדיני ישראל, כיון דהוא ממון של ישראל, ועד אחד אינו קם לממון אצל ישראל, ואם כן היאך נפסיד ממון ישראל בעד אחד. [וגם אפשר אינו נהרג על פי עדות קרוב של האדון הישראל, דקרוב פסול לעדות אצל ישראל. וכמו כן אינו נהרג בעדות בן נח דלישראל לא מהימן בן נח לעדות].

ב. הוכחה מעבדו דינאי המלך

הנה אסיק במנחת חינוך כהצד השני, והכתיב כך מדחזינן (סנהדרין י"ט א') בעובדא עם ינאי המלך, דעבדו של ינאי הרג נפש, ובית דין אמרו לינאי שיגיע לבית דין, שהעדים צריכים להעיד לפני הבעל דין, [נפירש רש"י דינאי היה הבעל דין, דהרי עבדו כחמורו והפסד ממון הוא לו], חזינן דכדי שיעידו על העבד שחייב מיתה, היה מוכרח שינאי יגיע לבית דין, א"ע"פ דהנידון היה על העבד והעבד היה בבית דין, מכל מקום בעינן שגם ינאי יגיע לבית דין מכיון דהעבד היה ממון של ינאי.

אם כן הכי נמי נראה דכל היכי דנוגע להאדון דהוא ממון שלו, דינו כדין ממון של האדון, ואם כן אין אנו יכולים להפסיד האדון ממנוונו בלי עדים כשרים לישראל.

עוד בנידון המנחת חינוך

יש לדון בדין הנ"ל דהמנחת חינוך. א. מהו כשהפקיר העבד. ב. אמאי לא אמרינן דעיקר הנידון בבן נח. ג. מהו בשוכר ישראל:

א. הפקירו

הנה נראה פשוט דגם להמנחת חינוך אם יפקירו הישראל, שב דינו להיות נידון בעד אחד. וגם האי עד שהעיד בהיותו קנוי לישראל יועיל. [נאולוי אינו כן, דמכל מקום בשעת העדות לא נתקבלה עדותו. וצריך עיון].

ב. עיקר הנידון לבני נח

הנה יש לעיין, בעד אחד דנאמן באיסורין, היאך מהני לאסור עליו ממנונו, כגון המעיד שבשר זו טריפה ומפסיד הבשר, אמאי לא נימא דליבעי תרי משום הפסד ממנונו.

נאמן בזה, דעד אחד באיסורין נאמן רק בלא איתחזק איסורא, והכא חשיבא איתחזק, דהרי בעינן מתיר דאפי תלתא וליתא. [נואע"ג דבאיתחזק מכל מקום נאמן היכא דבידו, אמנם הכא ליכא בידו, דהרי אינו יכול לספר לכתחילה באפי תלתא, דהרי אם כן יעבור על איסור דאורייתא דלשון הרע].

העד אחד מכשיל

אמנם מבואר בחפץ חיים (שם) דהשומע הראשון שהוא שמע בעצמו שסיפרו באפי תלתא, מותר לו לספר לאחרים.
ויש לשאול, היאך שרינן לו לספר לאחרים, נהי דאיהו יודע בעצמו שהדבר מותר, דהרי הוא בעצמו שמע באפי תלתא ויודע שהדבר עומד להתפרסם.

אך השומע אינו יודע שהדבר מותר, דהרי אסור לו להאמין בזה לעד אחד, נמצא שמכשיל את השומע באיסור לשון הרע, דהרי לפי מחשבת השומע עובר על האי איסורא, ואם כן השומע הוה כחשב לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה.

[וראיתי בספר עלי באר על החפץ חיים (שם) שהקשה כן ונשאר בתימה].

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

א. מכשילו בחשב לעשות עבירה

יש ליישב דעכ"פ ליכא בזה איסור לפני עוור, דהרי אינו מכשילו בעבירה גמורה אלא רק באיסור דחשב לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דאמרינן (נזיר כ"ג א') דבעי כפרה וסליחה אבל אינו עבירה גמורה.

אמנם אינו כן, דהרי כתבו תוספות בקידושין (ל"ב א' ד"ה דמחיל) דגם בכהאי גוונא איכא לפני עוור.

ב. ספק ספיקא

יש ליישב דהאי דינא הנ"ל דהתוספות בקידושין הא אינו מוסכם, דהרי בריטב"א (קידושין שם) פליג עליה, ודינא דעד אחד אינו נאמן באיסורין במקום אתחזק נמי אינו מוסכם, דהוה בעיא דלא איפשטא בסוגיא ביבמות (פ"ח א').

ואם כן איכא ספק ספיקא שמותר לו לספר, דהרי להסוברים דעד אחד נאמן הא שרי ליה לשמוע ממנו, ואף להאוסרים, דילמא כהריטב"א דליכא בזה לפני עוור.

ג. יתכן דליכא ספק ספיקא

אך אינו ברור מחמת כמה טעמי, חדא, דמאן לימא דמהני ספק ספיקא בלפני עוור היכא דאין הספק ספיקא על גוף העבירה אלא על המכשיל. כגון ליתן ספק איסור לספק יהודי באופן שהמקבל עצמו יודע אם הוא יהודי או נכרי.

ועוד מאן לימא דדברי תוספות וריטב"א הוין ספק השקול, דדילמא נקטינן כדברי התוספות.

ד. ליכא מחשבת איסור

אלא יש לדון ליישב באופן אחר, דבאמת יש לעיין בהך דילפינן מקרא ד"אשה הפרם" דצריכה כפרה וסליחה, היאך הדין אם בא עד אחד לאשה ואומר לה שהבעל הפר הנדר, והנה אע"פ שהעד יודע האמת שהופר הנדר, אבל אין לו נאמנות עד אחד, דהא איתחזק איסורא ואינו בידו. אבל האשה טעתה וחשבה שמותר לה להאמין לעד אחד. האם מותר להעד להושיט לה הקונם לאכילה.

וצדדי הספק, מי אמרינן דמותר לו להושיט לה, דמכיון דבאמת הדבר בעצמותו מותר, וגם האשה סבורה שהוא מותר, אם כן שרי דהרי ליכא לא מעשה איסור ולא מחשבת איסור. או דילמא נימא דאסור לו להושיט לה, דכיון דעל פי האמת אסור לה להאמין לו, מכשילה בזה שמאמינה לו ועושה על פיו.

והנה זה דמי למי שטועה וסבור שמצד הדין מותר להרוג פלוני, האם מותר להושיט לו משקה שאינו רעל, ולומר לו שהוא רעל, ובוה ירצה להרוג את פלוני, דאין כאן לא מחשבה רעה [דהרי סבור דמצד הדין מותר להורג] ולא מעשה רע [דבאמת אינו רעל]. והאי דינא

צריך הכרע.

מעתה אם נימא לקולא, יש לומר דשרי לזה ששמע באפי תלתא לספר כאשר השומע ממנו סובר שהוא נאמן. דהא אינו מכשילו במעשה איסור, דהרי הוא יודע שבאמת היה באפי תלתא, וכמו כן אינו מכשילו במחשבת איסור, דהרי השומע סובר שעד אחד נאמן.

[נואע"פ דאמרינן להשומע דאסור לו לשמוע ולספר לאחרים, מכל מקום איירי שהשומע לא בא לשאול, אלא אם השומע היה שואל אם מותר לו לספר אחר כך, היינו אומרים לו דאסור לו לספר. ומכל מקום השומע מן התלתא מותר לו לספר ואין צריך לחשוש שהשומע יספר אחר כך דהרי השומע יודע האמת שמותר לו לספר אחר כך].

עד אחד מ"וספרה לה"

הנה איתא בגמרא כתובות (ע"ב א') מנין לנדה שנאמנת לספור לעצמה, שנאמר "וספרה לה שבעת ימים" לה לעצמה.

והקשו תוספות בגיטין (ב' ב' ד"ה הוי) דהנה מספקינן בגמרא יבמות (פ"ח א') אם עד אחד נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולא בידו, ואם נימא דנאמן, אמאי איצטריך קרא מיוחדת ד"וספרה לה" לעצמה.

ותירצו בתוספות דסלקא דעתך דחשיב כמו דבר שבערוה.

והנה שיטת מהרי"ק (שורש ע"ב) דהיכא דלא איתחזק איסורא נאמן עד אחד אף בדבר שבערוה. מעתה הקשה במהרי"ק (שם) דאע"פ דחשיב דבר שבערוה, מכל מקום נאמן עד אחד, ואם כן למה לי קרא ד"וספרה לה".

ותירץ במהרי"ק דקאי דוקא להאמינה על הטבילה דהוה איתחזק איסורא.

ותמה בבית הלוי (ח"ב סי' ל"ז) הא בידה לטבול, והרי היכא דהוה בידו גם בדבר שבערוה נאמן.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. באופן שאינו בידה

יש לומר דנפקא מינה בקרא ד"וספרה לה", באופן שאינו בידה, כגון שאומרת שטבלה אתמול, דלהא דסלקא דעתך דהוה דבר שבערוה אינה נאמנת למפרע לפטור מקרבן וממלקות, משא"כ השתא ילפינן מ"וספרה לה" דהוה איסורי ונאמנת.

אמנם הרי כתב בתשובות הגרע"א (קמא סי' קכ"ד) ובשב שמעתתא (ש"י פ"ג) דלפטור מעונשין אין עד אחד נאמן אף באיסורי.

וכתבו כן ליישב קושיית תוספות (בבא בתרא קל"ד ב' ד"ה למפרע) היאך סלקא דעתך שבעל היה נאמן לומר גרשתי את אשתי למפרע, הרי אם כן מה הועילו חכמים בתקנה שתיקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו אם תזנה תחתיו (גיטין י"ז א'), הרי לעולם יחפה שיאמר גרשתי קודם הזנות ויהיה נאמן. ועל זה כתבו לתרץ דלענין עונשין אין עד אחד נאמן.

אמנם אין לסתור מזה תירוץ דידן, דהרי תוספות ורמב"ן (בבא בתרא שם) שהקשו הכי, על כרחך לא סברי הכי, ואם כן שפיר כתב כן במהרי"ק בדעת תוספות.

ב. נאמן לפטור מקרבן

הנה אף להגרע"א והשב שמעתתא, אכתי נפקא מינה לענין קרבן, דיש לומר דעד אחד נאמן לפטור מקרבן אם הוה נאמן למפרע, ורק לענין מיתה ומלקות כתבו דאינו נאמן.

ג. השתא אין בידה לטבול

בתשובות זית רענן (להגאון מקוטנא) וכן בקהילות יעקב (גיטין סי' א') כתבו ליישב דברי מהרי"ק מקושיית בית הלוי באופן אחר, דאיירי באופן דידעינן דהשתא אין בידה לטבול, כגון דדלתות מדינה נעולות והמקוה מחוץ לעיר וכן כיוצא בו, ובכהאי גוונא אינו בידו דמהני בדבר שבערוה, כיון שרוצה להתיר עכשיו.

ולדבריהם בעל שאמר גירשתי את אשתי, וידעינן שהיום אינו יכול לגרשה, כגון שהאשה במדינת היס, אינו נאמן.

וצריך עיון לדינא כי לא הוזכר כן בפוסקים, ואין ראיה מתוספות בקידושין (סי' ב' ד"ה רבי) דבשכיב מרע אינו נאמן לומר גירשתי, דהתם הא דאינו יכול לגרשה הוא מצב מתמיד, ולא רק ענין מקרה. וצריך עיון בהאי חילוקא.

בידו כשאינו רוצה לעשותו

קיימא לן דהיכא דהוה בידו, נאמן עד אחד באיסורין, אע"ג דהוה איתחזק איסורא. וכגון מי שאומר ששחט הבהמה נאמן, משום דבידו לשוחטו.

מעשה יש לעיין היכא דקאמר ששחט הבהמה אך סבור הוא שהשחיטה אינה מועלת, דהיינו דאמר דנהי דשחטה מכל מקום היא נבילה מפאת שהיה פסול בשחיטה, וקאמר לן את מהות הפסול, ונתברר לן שבאמת אין זה פסול כי המעיד טעה בדין וסבר שדבר פלוני פוסל בשחיטה ובאמת אינו פוסל. האם ככהאי גוונא חשיב בידו.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דנשאררת עדותו ששחט ונאמן עליו מפאת בידו, או דילמא נימא דאינו נאמן, דהרי כיון דלפי דבריו הא לא כיון בעדותו להתיר, אם כן לא נאמינו כלל ששחט מחמת דבידו לשחוט דהא אינו רוצה כלל להתיר.

ב. טעות במציאות

כמו כן יש לדון היכא דלא היתה לו טעות בדין אלא טעות במציאות, כגון דקאמר ששחט בסכין שהיתה ליד הבהמה והיא היתה מוחזקת לפגומה וגם הוא ידע כן, ונתברר שהסכין נתחלפה בלא ידיעתו, ואם אכן שחט כפי דבריו בסכין שליד הבהמה אזי הבהמה כשירה, מי נימא דמקבלינן סיפורו וממילא מכשרינן הבהמה, או דילמא אמרינן דהא לא העיד שהבהמה כשירה.

ג. עדים פסולים

עוד יש לדון כשאומר שגירשה, דבעלמא נאמן מכיון דבידו לגרשה, אך אומר שפלוני ופלוני העדים הם פסולים לעדות, והנה אינו נאמן שהעדים פסולים, האם תהא מותרת לשוק כיון דבידו לגרשה, או דילמא נימא דכיון דרצונו היה שלא להתירה, קיימא באיסור אשת איש.

[אלא דיש לדון באופן זה דאולי נהימניה לענין גט זה דהעדים פסולים, אך בפשוטו הוה ליה מיגו במקום עדים].

ד. כשהנידון לאיסור

הנה הני גווני הוא כשהנידון להתיר מפאת בידו, וכמו כן יש לדון היכא דהנידון לאסור מפאת בידו, אבל הוא מוסיף שמכל מקום הדבר מותר, אלא שעל ההיתר אין לו נאמנות.

וכגון באומר שטימא כלי חבירו דנאמן מכיון דבידו לטמא, וקאמר דמכל מקום טבלו במקוה פלוני וטיהרו, ואהא אינו נאמן דבאו שני עדים ששום אדם לא בא למקוה שם, מי נימא דמכל מקום קיימא עדותו שטימאו מפאת בידו, ועל הטהרה אינו נאמן וישאר טמא, או דילמא נימא דכל נאמנותו שטמאו מפאת בידו, והכא אינו רוצה לטמאו, ואם כן אינו נאמן כלל.

ה. בפשוטו אינו נאמן

בפשוטו כל הני גווני, דמיין להדדי, ולכאורה הדין נותן דכל דאין כונתו לגמור עדותו כפי הבידו אלא בניגוד לזה, אע"ג דלא מקבלינן האי ניגוד, מכל מקום עדות הבידו ליתא דאין שייך בידו להאמינו על מה שאין רצונו שיהא כן.

הוכחה ממקור חיים

הנה כתבנו לעיל דבפשוטו הדין נותן דבהני גווני ליכא נאמנות דבידו, דאין שייך להאמינו על מה שאין רצונו שיהא כן.

ויש לדון להוכיח לא כך מהמקור חיים, אמנם מהש"ך נוכיח כדברינו.

א. הקטן אומר שהוא בדק

הנה מצאנו בסוגיא בפסחים (ד' ב') דדיינינן היכא דהשכיר ביתו לאחר כניסת י"ד דהדין דעל המשכיר לבדוק, אם היכא דאי אפשר לשאול המשכיר אם בדק הבית, האם אמרינן דחזקתו בדוק או לא.

ומייתנין ברייתא דנשים ועבדים וקטנים נאמנים, ומקשינן היכי מהימנינן להו, אלא על כרחך מוכחא מזה דחזקתו בדוק.

והקשו תוספות (שם ד"ה לאו) אם חזקתו בדוק למה לי כלל לנאמנותם. ותירצו תוספות דאיירי שהקטנים אומרים שהמשכיר לא בדק, אך הם בדקוהו, ונאמנים בזה במיגו דאי בעי שתקי והיה בחזקת בדוק.

ב. קושיית מקור חיים

מעשה הקשה במקור חיים (סי' תל"ז סק"ח) אמאי יהיו נאמנים הקטנים לאסור ולומר שבעל הבית לא בדק, הא חזקתו בדוק והאיך נאמנים לומר שלא בדק ונצטרך להגיע לנאמנותם שהם עצמם בדקוהו, ויאמנו בזה מפאת מיגו דאי בעי שתקי, הרי אין נידון כלל דמנא לן שבעל הבית לא בדק.

ותירץ במקור חיים דהיו נאמנים לומר שבעל הבית לא בדק, דבידים לפזר חמץ בבית ואז היה חיוב בדיקה. וכך כתב בשפת אמת (שם).

ג. לאור הנידון הנ"ל אמאי חשיב בידו

אמנם יש לעיין בדבריו, דהתייבא אם היו אומרים רק שהבית בלתי בדוק כנגד חזקת בדוק, הוה מהימנינן להו מפאת בידו לפזר חמץ, אך הא בנידון דידן קאמרי שהבית בדוק, דנהי דבעל הבית לא בדק הם עצמם בדקוהו, ואם כן אמאי קאמרי תוספות דנאמנותם לומר שבדקוהו מפאת מיגו דאי בעי שתקי, הרי אף בגוונא דליכא מיגו, [כגון שמקבלים שכר עבור בדיקתם ואי הוה שתקי נהי דהבית היה נשאר בחזקת בדוק, אבל לא היה להם מקום תביעה לקבל שכר], יהא הבית בחזקת בדוק, דאין להאמינם שהמשכיר לא בדקו, מפאת הא דאמרו כן ובידם לפזר חמץ, דהא אדרבא קאמרי דהבית פטור מבדיקה מפאת בדיקה דידהו, ואם כן אמאי נאמינם שבעל הבית לא בדקו.

אלא תזינן דאיכא נאמנות דבידו אע"פ דאין כונתו לגמור עדותו כפי הבידו אלא בניגוד לזה. ואם כן ניליף מינה דבמעיד דנתן גט אלא שאינה מותרת מפאת שום חסרון, ויש עדים שחסרון זה לא היה אך אינם יודעים מנתינת הגט, תהא מותרת מפאת בידו, [וכמו כן בכל האופנים הנ"ל]. וזה דלא כדכתבנו.

הוכחה דלא חשיב בידו

אך יש להביא ראיה לדברינו מהסוגיא בריש בבא מציעא, ותיקשי מינה על המקור חיים:

א. ליחזי זוזי ממאן נקט

הנה אמרינן בריש בבא מציעא (ב' ב') בשנים אוחזין בטלית, וכל אחד טוען שאני קניתי הטלית מהמוכר, אם כן ליחזי זוזי ממאן נקט ומזה נדע מי קנה הטלית.

ופירשו קמאי, דבקיבל כסף מחד על כרחך דנתרצה למכור לו, והוה אנן סהדי דלא נתרצה לשני.

ב. דעת הרא"ש דגם בהודאת המוכר

הביא בש"ך (סי' רכ"ב סק"א) דדעת הרא"ש (בי"מ פ"א סי' ב') דאף היכא דליכא עדים על המעות שקיבל מראובן אלא המוכר הודה, אינו נאמן לומר דנתרצה למכור להשני, דהוה ליה מיגו כנגד אנן סהדי.

[ועיי' בחזון איש (ח"י"מ סי' ה' ס"ק י"ט סוד"ה והש"ך) תמה על הרא"ש, הא יש כאן ב' אמירות דסתרי אהדי, לחד גיסא אומר דראובן נתן כסף, ולאידך גיסא אומר דנתרצה למכור לשמעון, וכיון דאמרינן דלא יתכן דשנים אמת, אמאי

מכרעין דאמירת הכסף אמת ואמירת הריצוי שקר, אימא איפכא, ואם כן נימא יחלוקו].

ג. הכרעת הש"ך דבהודאת המוכר נאמן

אך בש"ך גופיה הכריע דנהי דאם יש עדים על נתינת הכסף אמרינן דאנן סהדי דנתרצה למכור לו, אך בליכא עדים, ורק המוכר אומר דקיבל כסף מראובן, בזה מקבלינן אמירתו דנתרצה לשמעון אע"פ שלא קיבל ממנו מעות.

וכתב בחזון איש (שם) דטעמא דהש"ך, דמחשבינן יותר העדות שנתרצה למכור לשמעון, דהרי עיקר העדות על קביעת הבעלים של הטלית היא הריצוי למכור, אבל נתינת הכסף אין בזה נפקא מינה לענין קביעת הבעלים, דהרי אם נתרצה למכור לשמעון אין הכסף נפקא מינה כלל.

מעתה אע"פ דהיה נאמן על נתינת הכסף מפאת דבידו למכור לו, אך כיון דנאמנינן לו דהריצוי היה לאידך, שוב לא מהימנינן ליה על נתינת הכסף דליכא כאן בידו דהרי אמרינן דאין רצונו למכור לראובן אלא לשמעון.

ד. שמעינן כדברינו

שמעינן מהאמור, דאע"פ דנאמן המוכר לומר שראובן נתן מעות משום דבידו למכור לו ולקבל ממנו המעות, ואם נאמן המוכר שראובן נתן מעות, אם כן אמרינן דאנן סהדי דנתרצה למכור לו, מכל מקום הכא לא מאמינן למוכר שראובן נתן המעות, דהרי ליכא כאן בידו, דהרי המוכר טוען שלא נתרצה למכור לראובן אלא רק לשמעון. וזהו כדברינו הנ"ל דבכהאי גוונא ליכא נאמנות של בידו.

ואם כן לפי זה הדין נותן בכגון נידון המקור חיים, דבאמר בעל הבית לא בדק אבל אנו בדקנו, אינו נאמן כלל על הא דבעל הבית לא בדק, דאין כאן בידו שהיו יכולים לפזר חמץ, דהרי אין רצונם לפזר חמץ אלא לומר שהבית בדוק. וצריך תלמוד.

אמנם מהרא"ש שמעינן דלא כן, ויהא מהרא"ש ראייה למקור חיים דיהבינן נאמנות בידו על כל פרט ופרט מסיפור המעשה, נאלא דדברי הרא"ש צריך תלמוד מצד אחר, אמאי מהימנינן טפי לאמירה קמייתא ולא לאמירה בתרייתא, וכדהבאנו לעיל שהקשה בחזון איש. אך הא בש"ך פסק דלא כהרא"ש.

עניני שבת

ג. לחלל שבת להציל הנרדף

הנה נסתפקו מהו כשיש ברודף אחר חבירו להורגו, ויש לפנינו ב' אפשרויות היאך להציל הנרדף, או על ידי הריגת הרודף, או על ידי חילול שבת. האם מותר בזה לחלל שבת, או דילמא אסור כיון דהריגת הרודף היא מן הדין.

ולעני"ד כיון דהריגת הרודף אינו מדין חיוב מיתה, אלא מהצלת הנרדף, יש לחלל שבת הן מפאת פיקוח נפש של הנרדף והן מחמת פיקוח נפש של הרודף.

ד. באופן שהריגת הרודף אינו מלאכה

הנה בפשוטו בנידון הנ"ל ודאי יש לחלל שבת כדי להציל הנרדף, דהרי גם אם יהרוג הרודף יחלל שבת, דהרי גם הריגת הרודף היא מלאכה.

אך הנידון באופן שהיה יכול להרוג הרודף בגרמא, או בערב שבת, או על ידי נכרי, או שלא כדרך.

ולעני"ד בכל גווני הריגת הרודף הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו הריגת המזיקין, דהרי אין רצונו בהריגת הרודף אלא כדי שלא יהא כאן ויהרוג הנרדף.

אך הודיעני הבחור י"ב נ"י שאחד מגדולי הדור שליט"א נקט בפשיטות דהוה צריכה לגופה, כיון דהשתא מצוה להרוג הרודף, ולא דמי להריגת המזיקין.

ולעני"ד צריך עיון דחזינן (שבת צ"ד ב') דקבורה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. וכן ליטול מהרודף אחד מאבריו נמי בפשוטו הוי אינה צריכה לגופה, ואם כן מה לי קטלה פלגא מה לי קטלא כולה. והדיעני הבחור הנ"ל שהגאון הנ"ל אמר שזו שאלה.

ה. נרדף מתרשל

תו שאל הבחור הנ"ל, אם הנרדף יכול להנצל באופן היתר ומתרשל בדבר, האם מותר להרוג הרודף.

והנה תליא זה בהמבקש מחבירו שיהרגנו, אם הוה רודף, ודן בהא במנחת חינוך. והנה מסברא ודאי הוה רודף.

נידונים בפיקוח נפש בשבת

הנה יש לדון בכמה נידונים בהיתר לעשות מלאכה בשבת לצורך פיקוח נפש:

א. עומד להתחייב מיתה

הנה היכא דעומד להתחייב מיתה כדין, כגון שעומד לבשל בשבת בעדים והתראה, האם יכול להצילו על ידי חילול שבת שלא יעבור על מלאכת שבת וכך ינצל מהחיוב מיתה.

בפשוטו לא שרינן, והיינו דלא שרי לאדם אחר לבשל בשבת ועל ידי זה הוא לא יבשל, והוא פשוט מסברא.

וכן יש להוכיח מהא (שבת ד' א') דהדביק פת בתנור, ועומד להתחייב משום מלאכת אופה, מכל מקום אסור לאחר לעבור על האיסור דרבנן דרדיית הפת ולהוציא הפת מהתנור, אע"פ שהמדביק יתחייב סקילה. שמעינן דאסור לעשות מלאכה בשבת להציל מי שעומד להתחייב מיתה כדין.

[דהרי משמע דדינא דרדיית הפת איירי אף כשהיה בהתראה. וכן הדין בלא התראה, אם עבר בפעם שלישית, דאז חייב כיפה, כמבואר בסנהדרין (פ"א ב').]

ב. יהרג ואל יעבור

הנה יש לדון היכא דדינו יהרג ואל יעבור, האם מותר לחלל שבת על מנת שיברח. ובמשנה ברורה (סי' שכי"ח ס"ק ל"יא) נסתפק בזה.

ולכאורה לא דמי להך דלעיל, דהתם חייב מיתה מן הדין, משא"כ הכא אינו חייב מיתה, ונהי דחייב למסור נפשו, אבל ודאי יש מצוה להצילו.

ובזכר דבר (סי' ג') אייתי דבאליה רבה (סוף סימן ש"ו) כתב בפשיטות דשרי לחלל עליו שבת.

ובספר משנת פיקוח נפש אייתי דחתנא דהחפץ חיים הגאון רבי צבי הירש לוינסון ביאר דטעמא דהחפץ חיים הסתפק דשמא אין לחלל שבת להצילו, דיש לומר דכיון דהוא מן הדין שחייב למסור עצמו על עבירות אלו, אם כן שמא באופן זה לא הקפידה תורה על איבוד נפש ולא הותר לחלל שבת להצילו.

להצלחת פייגל בת לאה לברכה והצלחה וימלא ד' כל משאלות לבה לטובה

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7
בני ברק,
טל' 035703949
L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

שלמים מציון

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת נח

וישלח את היונה מאיתו

"וישלח את העורב ויצא ויצא ושוב וגו' וישלח את היונה מאיתו לראות הקלו המים וגו'". (פרק ח' פסוק ז' – ח')

כבר מובן לכל שהיונה שבה אל התיבה, ומהו התוספת "אלי". ולפי דברי הגמרא מובן מאוד, שהתורה באה להדגיש, שגם כאשר היונה שבה אל התיבה, היא לא הלכה לדור יחד עם כל העופות, אלא מיד שבה "אלי" לדור ביחד עם נח בעצמו, להיות באותה דירה יחד עם הצדיק.

בספר "עמוד אש" - תולדות חייו של המהרי"ל דיסקין (עמוד קל"ח) מסופר, "אחד מגדולי ירושלים נכנס פעם לבית רבנו, ומצא צפרים מנתרים על פני הבית, והוא בראותו את הצפרים בקפיצתם, הפטיר ואמר "דירתן של עופות טהורים אצל צדיקים". הגיב רבנו בענוותנותו, "כלום בדק מר שהם כשרים?...".

נ"ה, יש להביא בזה מה שסופר בעלון "כאיל תערוג" (פרשת קרח תשע"ד), על מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, ואלו הם דבריו, "באחד הפעמים שהיה מרן בבית חולים, כשעמד להשתחרר סיפרו לו שבחדר שבו שהה היה לפניו יהודי זקן, ובעת שהוצרך מרן להתאשפז ביקשו ממנו לפנות את החדר בשביל מרן (שזה היה חדר נוח במיוחד), והוא הסכים וויתר על החדר, וביקשו כעת מרן שלפני שיוצא שיבוא לברכו על כך.

אמר מרן, התיישר לי עכשיו תמיה, שראיתי כל הזמן ליד החלון בחדר היו עופות טהורים, וכתוב בגמרא שדרך עופות טהורים להיות ליד מקום קדוש, ולא הבנתי איזה קדושה יש כאן, וכעת שספרתם לי על מעשהו הנאצל של הזקן אני מבין איזה קדושה יש בחדר זו שנעשה ויתור כזה".

***

צא מן התיבה

"וידבר אלוקים אל נח לאמר. צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך". (פרק ח' פסוק ט"ו – ט"ז).

דהנה בגמרא בכיצה (דף ה' א') מובא, "כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו". שאם חז"ל גזרו גזירה או תקנו איזה תקנה מחמת סיבה מסוימת, ולאחר זמן הסיבה בטלה, אין אנו אומרים שכיון שבטלה הסיבה של הגזירה ממילא בטלה גם הגזירה. אלא צריך מנין אחר להתירו, שכשם שבשעת גזירת הגזירה חז"ל התקבצו יחד וגזרו, כך גם בשביל לבטל את הגזירה צריך שחז"ל יתקבצו ויתירו את הגזירה. וכל זמן שחז"ל לא התקבצו להתיר, הרי הגזירה והתקנה קיימים, בדיוק כמו אותו זמן שהסיבה היתה קיימת.

והגמרא לומדת את זה ממתן תורה, "מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם למה לי, שמע מינה כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו". ופרש"י, "מכדי כתיב היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, וממילא אישטרו בתשמיש לאחר שלשה ימים שקבלו את התורה, למה ליה למהדר ולמיתן להו רשות לשוב לאהליהם וכו'. שמע מינה, הואיל וקודשא בריך הוא אסר, בעי למשרייה הוא גופיה בהדיא, והוא הדין לכל דבר שבמנין". והיינו שלפני מתן תורה הקב"ה אסר על כלל ישראל, ואמר להם "אל תגשו אל אשה", והסיבה היא לכך היתה מחמת מתן תורה, שיהיו טהורים במתן תורה. ולכאורה היה צריך להיות שאחרי מתן תורה מיד האיסור יתבטל מעצמו, שכיון שבטלה

בגמרא בסנהדרין (דף ק"ח ב') מובא, "וישלח את היונה מאיתו לראות הקלו המים, אמר רבי ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים".

ופרש"י, "מאיתו, גבי עורב לא כתיב מאיתו מכאן שדירתם כו', כלומר הנאה הוא שדרים אצלם שמכירים בצדיקים כדאמרין בדוכתי אחריתא". מבואר בגמרא שהיונה לא היתה בתיבה באותה קומה ששם היו כל העופות והחיות, אלא היא היתה ביחד עם נח, שכיון "שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים" על כן באה היונה לדור עם נח, במקומו ובמדורו. ועל כן כאשר נאמר בפסוק שנח שלח את העורב ולאחר מכן את היונה כדי לראות האם "הקלו המים מעל פני האדמה", נאמר חילוק בין העורב ליונה, שאצל העורב נאמר בסתמא "וישלח את העורב", ואילו אצל היונה נוסף ונאמר "וישלח את היונה מאיתו". משום שהיה חילוק בין היונה לעורב, שהעורב שאיננו חיה טהורה היה מקומו ומדורו במקום של כל העופות והחיות, וממילא כאשר נח בא לשלחו הוא בא אל מדורו ולקחו משם ושילחו. אבל היונה שמקום דירתה היה במקומו של נח, נח לא הוצרך ללכת אל מדור העופות כדי לשלחה, אלא הוא לקחה "מאיתו" מהמקום שבו הוא נמצא ושילחו.

ונראה לפי זה לדייק גם את המשך הפסוקים, שכתוב (פסוק ט') "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, ותשב אליו אל התיבה וגו'". ולכאורה המילה "אלי" מיותרת, שהיה מספיק לכתוב "ותשב אל התיבה" ובזה

הנה כאשר נגמר המבול, נח שלח את היונה, וכאשר היונה לא חזרה אליו הבין שכבר נגמר המבול, ופתח את מכסה התיבה, ולאחר כחודשיים ראה שיבשה הארץ ולכאורה אפשר כבר לצאת מהתיבה לעולם. אבל עדיין נח לא יצא מהתיבה, אלא המתין לציווי ה' שיוורה לו שיכול לצאת ממנה, ורק לאחר שהקב"ה אמר לו "צא מן התיבה" יצא מהתיבה.

ולכאורה יש לעיין למה נח לא יצא מהתיבה לפני שקיבל את הציווי מהקב"ה, הרי כל מה שהקב"ה אמר לו להכנס אל התיבה הוא מפני המבול, וכמו שכתוב בפסוק (פרק ז' פסוק ז') "ויבוא נח ובניו וגו' אל התיבה, מפני מי המבול", מבואר בזה שכל מה שנח נכנס לתיבה הוא מפני מי המבול.

ומעתה כאשר נח רואה שפסק המבול, וכבר יבשה הארץ ואפשר לצאת אליה, אם כן כבר אין שום ענין להיות בתיבה, ואם כן למה המתין לציווי הקב"ה ליציאה מהתיבה ולא יצא מיד בעצמו כאשר ראה שנגמר המבול ויבשה הארץ.

כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו

שמעתי מהגר"נ ובנצאל זצ"ל - ר"מ בישיבת פוניבז' לצעירים, ליישב

הסיבה בטל האיסור. ובכל זאת אנו רואים שהאיסור לא הותר מעצמו אלא היה צריך ציווי מיוחד להתיר לאיסור ולומר להם "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם". ומבואר בזה שכאשר הקב"ה אוסר דבר מחמת סיבה מסויימת, הרי אפילו שבטלה הסיבה, האיסור לא בטל עד שהקב"ה יתיר בפירוש את האיסור. והגמרא לומדת מזה דהוא הדין לגבי תקנות חז"ל ודבר שבמנין שצריך מנין אחר להתירו.

ומעתה לפי זה מובן מאוד למה נח היה צריך ציווי מיוחד "צא מן התיבה", שהרי כאשר נח נכנס אל התיבה היה לו על זה ציווי מיוחד מהקב"ה כמו שנאמר בפסוק (פרק ז' פסוק א') "ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התיבה", ואם כן כיון שהקב"ה ציווה עליו להכנס לתיבה שוב אינו רשאי לצאת ממנה עד שהקב"ה ישוב ויתיר לו לצאת ממנה. ואפילו שהסיבה שהקב"ה אמר לו להכנס לתיבה היתה מחמת המבול, ועתה פסק המבול, מכל מקום כיון שלמעשה נצטווה מפי הקב"ה במפורש להכנס אליה אין לו התר לצאת ממנה עד שיבוא הקב"ה ויתיר לו בפירוש ויאמר לו "צא מן התיבה".

חנניה מישאל ועזריה למדו מנח

אמנם יש לעיין בזה, דהנה במדרש תנחומא מובא, "כיון שנחו המים היה צריך נח לצאת מן התיבה, אלא אמר ברשות הקב"ה נכנסתי שאמר לי בא אתה וכל ביתך אל התיבה, ועכשיו איני יוצא אלא ברשותו. נגלה עליו הקב"ה שנאמר וידבר אלוקים אל נח לאמר צא מן התיבה אתה ואשתך. ובהמשך המדרש מביא את המעשה עם חנניה מישאל ועזריה, שנבוכדנצר השליך אותם לתוך כבשן האש, והקב"ה הצילם שלא שלטה בהם האש, ובסוף הם לא יצאו מהכבשן עד שנבוכדנצר בעצמו בא ואמר להם לצאת. ומובא במדרש "כיון שראה המלך אמר להן צאו לכם מכאן שהרי כבר התיר אתכם הקב"ה ועשה לכם נסים והשוהו לארץ, אמרו לו אין אנו יוצאים אלא ברשות המלך שלא יאמר ברחו להן מן הכבשן, אני פי מלך שמור ברשותו הושלכנו ברשותו נצא. כשכא נבוכדנצר וראה אותן התחיל תמיה ענה ואמר וכו' באדין נפקין, ברשותו הושלכו וברשותו יצאו. ממי למדו מנח שנכנס ברשותו של הקב"ה שנאמר לו בא אתה וכל ביתך, ולבסוף נאמר לו צא מן התיבה".

מבואר במדרש, שנח אמר כיון שברשות הקב"ה נכנסתי לפיכך איני יוצא אלא ברשותו, ומוזה למדו חנניה מישאל ועזריה שלא יצאו מהכבשן עד

* * *

ויבן נח מזבח לה' - מקום המזבח

"ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו איתו וגו'. ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבחמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עולות במזבח". (פרק ח' פסוק י"ח-כ').

ולפי זה צריך לומר שנח לא הקריב את הקרבנות מיד כשיצא מן התיבה, שהרי מהתיבה יצא בהרי אררט, ואת המזבח הוא בנה בירושלים, והוצרך ללכת כמה ימים עד שהגיע מהרי אררט לירושלים. וזהו דוחק שממשמעות הפסוקים נראה שמיד בו ביום שיצא מן התיבה הקריב את הקרבנות, ולא המתין כמה ימים עד שהגיע לירושלים לצורך זה.

הולך את כל העולם בכמה פסיעות

ושמעתי מהגר"ח פנשטיין שליט"א ליישב, שבמדרש מובא שלפני המבול היו הולכים בכמה פסיעות את כל העולם, וברגע אחד היו באים ממקום למקום, ורק לאחר המבול נשתנה הטבע של בני האדם ואי אפשר ברגע ללכת את כל העולם, אלא לוקח זמן להגיע ממקום למקום. ומעתה יתכן לומר שכלפי נח בעצמו שהיה לפני המבול, אפילו שיצא עתה מהתיבה לאחר המבול, בכל זאת טבעו לא השתנה, ועדיין יכול היה ללכת את כל העולם בכמה פסיעות. וממילא אפילו שיצא מהתיבה בהרי אררט, בכל זאת על ידי כמה פסיעות הוא הגיע ברגע לירושלים, ושם בנה את המזבח והקריב עליו את הקרבנות. ועל כן מיושב הכל שמצד אחד באמת בנה את המזבח בירושלים שהיא רחוקה מאוד מהרי אררט, ומצד שני בנה את המזבח מיד לאחר שיצא מהתיבה, שהלך בכמה פסיעות לירושלים

שכא נבוכדנצר בעצמו ואמר להם לצאת. ולכאורה אם הסיבה שנח לא יצא מהתיבה עד שהקב"ה אמר לו צא, הוא מדין "כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו", שכיון שהקב"ה בעצמו ציווה עליו להכנס ממילא אינו יכול לצאת עד שהקב"ה יאמר לו צא. אם כן זה שייך רק לגבי נח בעצמו שאצלו הכניסה לתיבה היתה מכח ציווי ה', ואינו יכול לצאת עד שיקבל ציווי מפורש לצאת.

אבל לגבי חנניה מישאל ועזריה שנכנסו לכבשן מכח ציווי נבוכדנצר, בזה לא שייכת ההלכה של "צריך מנין אחר להתירו", שאין כאן שום ציווי מהקב"ה או ממנין של חז"ל שחייבים להכנס. וממילא איך הם לומדים מנח את הענין הזה שצריך לקבל מהמלך ציווי מפורש לצאת, הרי דווקא נח לא יצא עד שהקב"ה אמר לו לצאת משום שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, אבל אצלם שלא שייך הענין הזה, צריך להיות שמיד כאשר הם רואים שהאש שבכבשן אינה שולטת בהם שייצאו ממנה בלא שום ציווי מהמלך.

שלא יהא ככופר בטובתה של התיבה

ומדברי המדרש נראה שהענין שנח לא יצא עד שהקב"ה אמר לו לצאת, הוא מצד הכרת הטוב, שכיון שע"י התיבה נעשה לו נס וניצול על ידה ממימי המבול, ממילא אם מיד שכשפסק המבול היה יוצא מהתיבה בלא שהקב"ה יאמר לו צא, הרי זה נראה כאילו שהוא בועט בתיבה וכופר בטובתה. ולכן אמר נח "ברשות הקב"ה נכנסתי שאמר לי בא אתה וכל ביתך אל התיבה, ועכשיו איני יוצא אלא ברשותו". ובא לומר בזה שאני מצד עצמי איני יכול לצאת לבד מהתיבה, שלא יהא נראה כבועט בה וכופר בטובתה, אלא מאחר שנכנסתי על פי ציווי ה' ממילא גם ביציאה אני לא יוצא מעצמי אלא רק אחרי שהקב"ה ציווה עלי ויאמר לי צא.

ולפי זה מובן מאוד שגם חנניה מישאל ועזריה למדו מנח, שכאשר נעשה להם נס בכבשן האש, שנבוכדנצר השליך אותם לתוך הכבשן, והאש לא שלטה בהם. הם למדו מנח, שכמו שנח לא יצא מהתיבה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה, בשביל שלא יהא נראה כמבעט בה וכופר בטובתה, כך הם שנעשה להם נס בכבשן, לא יצאו מהכבשן עד שנבוכדנצר שאמר להם להכנס לתוכה יבוא ויאמר להם לצאת, שלא יהא נראה כאילו הם מבעטים בכבשן וכופרים בטובה שנעשתה להם בו.

והוא המקום שבנה בו נח את המזבח

אולם ברמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק ב') כתב שנח בנה את המזבח בירושלים, שמקום המזבח שבבית המקדש הוא היה המקום שבו נח בנה את המזבח שלו כשיצא מן התיבה והקריב עליה את הקרבנות. וז"ל (הלכה א'-ב'), "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם וכו', ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה וכו'. ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא".

וישת מן היין וישכר

אמנם שמעתי שה"שפת אמת" ביאר את מה שנה כשיצא מהתיבה שתה יין והשתכר, כמו שנאמר בפסוק (פרק ט' פסוק כ"א) "וישת מן היין וישכר, ויתגל בתוך אהלה", נח שתה יין כפי הרגלו קודם כניסתו לתיבה שאז היה שותה הרבה יין ולא היה משתכר, אלא שעתה לאחר שיצא

מהתיבה השתנה טבעו וכמות כזו של יין כפי ששתה לפני כניסתו לתיבה היא כבר כמות שמשכרת אותו. ונח היה סבור שכמו שקודם המבול לא היה משתכר מכזו כמות של יין, כך גם עתה לאחר שיצא מהתיבה, זה לא ישכר אותו, ולא שם על לבו שטבעו השתנה ועתה יין בכמות כזו עלול לשכרו.

ולפי דבריו שינוי טבעי בני האדם לאחר המבול, חל גם על נח, ומיד שיצא מהתיבה כבר יצא בשינוי טבע כמו כל בני האדם שלאחר המבול.

ויעל עולות במזבח

(שכולה כליל ואין בה אכילת בעלים). וז"ל, "וירח ה' את ריח הניחוח, רבי אליעזר ורבי יוסי בר חנינא, רבי אליעזר אומר הקריבו בני נח שלמים, רבי יוסי בר חנינא אומר עולות הקריבו וכו'".

ולכאורה לפי מה שנתבאר שבאותו זמן היה אסור עדיין באכילת בשר, קשה איך הקריב קרבן שלמים הרי הוא עדיין אסור באכילת בשר, ונמצא מביא קדשים לידי פסול.

בשר מן השמים

ונראה לומר דהנה בגמרא בסנהדרין (דף נ"ט ב') מובא שכל האיסור של אכילת בשר נאמר דווקא על בשר שאדם לוקח ושוחט לעצמו, אבל על בשר מן השמים לא נאמר האיסור הזה. ולכן מובא בגמרא שאדם הראשון אכל בשר, שהיו מלאכי השרת צולין לו בשר, הבשר הזה היה בשר מן השמים, ועל זה לא נאמר האיסור של אכילת בשר.

ומעתה אפשר לומר שהוא הדין לגבי אכילת בשר קרבן שהוא בגדר בשר מן השמים, שהזכות של אכילת הבשר הזה היא מן השמים, בתור מתנה מהשמים לבעלים מהקרבן שהקריב, ובבשר כזה אין בו איסור אכילת בשר. וממילא יכל נח להקריב קרבן שלמים ולא היה בזה חשש איסור של הפסד קדשים, כיון שאין איסור אכילה בבשר קרבן שלמים.

* * *

לשון הקודש וכתב אשורית

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים". (פרק י"א פסוק א').

ופרש"י, "שפה אחת, לשון הקודש".

ובהמשך הפסוקים מובא המעשה של דור הפלגה, וכתוב בפסוק (פסוק ו' ז') "ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילם לעשות, ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו".

מבואר בפסוק שכל הענין של לשונות העמים התחדש רק כאן כמעשה של דור הפלגה, אבל עד אותו מעשה כל העולם כולו דיבר בשפה אחת - לשון הקודש.

וברש"י בפרשת בראשית (פרק ב' פסוק כ"ג) מביא על הפסוק "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת", ופרש"י "לשון נופל על לשון, מכאן שנברא העולם בלשון הקודש".

רואים מזה שכבר מעת בריאת העולם, הקב"ה ברא את עולמו בלשון הקודש, וזו היתה השפה שבה כולם דיברו.

לשון הקודש הוא לשון בעצם

והנה הביאור הלכה (ריש סימן ס"ב, ד"ה יכול לקרותה) מביא שיש חילוק להלכה בין לשון הקודש לשאר הלשונות, לגבי אותם הדברים הנאמרים

*

כתב אשורית

ואפשר לבאר דהנה בפסוקים על נמרוד כתוב (פרק י"א פסוק ח' - י') "וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גיבור בארץ. הוא היה גיבור ציד לפני ה' וגו'". ופרש"י, "להיות גיבור, להמריד כל העולם על הקב"ה בעצת דור הפלגה. גיבור ציד, צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום. לפני ה', מתכוין להקניטו על פניו.

ובהמשך כתוב, "מן הארץ הוא יצא אשור ויבן את נינווה ואת רחובות עיר ואת כלח". ופרש"י, "מן הארץ וגו', כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם".

מבואר שאשור יצא מתוך כבל, עירו של נמרוד, בשביל שלא להיות בעצת נמרוד למרוד במקום.

ולפי זה כאשר נמרוד ודור הפלגה בנו את המגדל, והקב"ה ירד ובלבל את שפתם אשר לא ישמעו איש את שפת רעהו, הרי אשור שפרש מנמרוד ולא היה יחד עמם במחשבות הרשע של דור הפלגה, לא חלה עליו הגזירה של "הבה נרדה ונבלה שם שפתם". וממילא אצלו נשארה השפה שבה הקב"ה ברא את עולמו ומסרה לאדם הראשון, שהיא לשון הקודש.

ואח"כ בא אברהם אבינו ולמד מאשור את לשונו "לשון הקודש". וכיון שאשור הוא היה מי שנשארה אצלו שפת לשון הקודש, וממנו נמסרה השפה הזו לכלל ישראל, לכן קראו חז"ל את הלשון הזו על שמו וקראו בלשון "אשורית" על שם אשור.

ובפשוטו "לשון הקודש" כולל גם את הכתב, שבכלל הלשון הוא השפה והכתב, וכאשר הקב"ה בלבב את השפות נתבלבל גם הכתב. ואילו אצל אשור נשארה הכתב של לשון הקודש כצורתו וכנתינתו. ולכן גם הכתב הזה נקרא "כתב אשורית", על שם אשור שממנו הגיעה המסורת של הכתיבה הזו לכלל ישראל.

והדברים מפורשים בקצרה בפסקי תוספות במגילה (פרק קמא אות כ"ג), שכתב "אשורית לשון הקודש ולא עברית, ומה שקורין ללשון הקודש עברית משום אברהם שסיפר לשון עברי, והוא לשון הקודש ונמסר לאשור שיצא מעצת הפלגה".

ולכאורה זה כוונתו בדבריו "שנמסר לאשור שיצא מעצת הפלגה", שכיון שיצא מעצת הפלגה ממילא לא חלה עליו הגזירה של בלבול השפה ונשארה אצלו הלשון לשון הקודש, ועל שמו נקראת הלשון "אשורית", והכתב "כתב אשורית".

ויבן את נינווה

והנה לגבי אשור כתוב בפסוק "מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את נינווה וגו'". שמעתי להוסיף, דהנה אשור יצא מהארץ ההיא כיון שלא רצה להיות בתוך עצת נמרוד למרוד במקום, ובמקום זה בנה לעצמו עיר חדשה "נינווה".

ואפשר לומר דבזכות זה זכו אנשי עיר נינווה בזמן יונה הנביא לחזור בתשובה, כאשר הקב"ה שלח להם את יונה שיוכיח אותם על מעשיהם הרעים. דבזכות זה שאשור יצא מעצת נמרוד, ובנה לעצמו עיר ששם יוכל להאמין בה, זכו בני בניו לקבל נבואה מהקב"ה ולחזור בתשובה שלמה על מעשיהם הרעים.

*

כתיבת דברי חול בכתב אשורית

דפנות פסולה, היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו כמין גאם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות ודיו וכו'".

ומה שהרמב"ם ממשיל את הצורה של דפנות "כמין גאם" זה מוזכר כמה פעמים בגמרא שרוצים להביא דוגמה לצורה מסויימת ממשילים את זה שעשוי כמין גאם. ועיין בזה בגמרא בעירובין (דף נ"ה א'), ובגמרא בפסחים (דף ד' ב').

וברבנו מנוח כתב לבאר את הצורה הזו, וז"ל: "כתב הרב היו לה שתי דפנות זו בצד זו כמין גאם, כלומר גימ"ל יונית שהיא עשויה כדל"ת שלנו. ומה שאמרו רבותינו כמין גאם ולא אמרו כמין דל"ת שלא רצו לתאר לאותיות הקודש שום דבר של חול וזה מהפלגת הגדולים קדושת התורה וכבודה".

וראים בדבריו את הקדושה הגדולה שיש בכתב אשורית, שבו כותבים את התורה, שכאשר חז"ל רצו להביא דוגמה של אות מסויימת בחרו להביא דוגמה של אות יונית ולא של אות אשורית, מרוב הקדושה שיש בכתב ובצורת האותיות לא רצו להביא אפילו את צורת האות בתור דוגמה לצורה מסויימת.

ובספר ראשית חכמה (שער היראה פרק ט"ו אות י"א) מאריך וכותב על קדושת האותיות ובתוך הדברים כתב, "ומפאת בחינה זו צריך לנהוג כבוד בכל כתב מרובע אע"פ שלא נכתב בקדושה וכו', ואם מצאם בשוק או בשאר המקומות המבוזים שיגנום במקום הראוי".

כתב הרמ"א (יו"ד, סימן רפ"ד סעיף ב'), "ויש אומרים דאין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית שכותבין בו התורה".

ומקור הדברים מובא בבית יוסף (סוף סימן רפ"ג) בשם תשובות הרמב"ם, שכתב "מן הראוי שתדע כי כתב אשורי כיון שניתנה בו תורה ונכתבו בו לוחות הברית, הוא מגונה מאוד להשתמש בו, רק בכתבי הקודש. וע"כ שינו הספרדיים כתיבתם ושמו אותותם אותות אחרות, עד שנעשה הכתב ככתב אחר להתיר להשתמש בו בדברי חול".

מבואר שבכתב אשורית יש קדושה בעצם הכתב, ולכן אין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית.

הזמנה בכתב אשורית

ודבר זה מצוי בהזמנות לשמחות, שהרבה פעמים רוצים לייפות את הכתב ומדפיסים את ההזמנה בכתב אשורית, ולפי זה ראוי להמנע מזה. ואפילו שההזמנה אינה נחשבת דבר חול לגמרי, מכל מקום למעשה אין זה כתבי הקודש, ובדברי הבית יוסף מבואר שיש להקפיד ולהשתמש בכתב אשורית רק בכתבי הקודש ולא לדברים אחרים. וכן הורה למעשה הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, שלא להדפיס הזמנות בכתב אשורית מהאי טעמא. שוב מצאתי את הדברים מפורשים בשו"ת רב פעלים (חלק ד' יו"ד, סימן ל"ב), שכתב בפשיטות שלפי דברי הרמב"ם אין לכתוב הזמנות לחתונות בכתב אשורית.

העשויה כמין גאם

הרמב"ם בהלכות סוכה (פרק ד' הלכה ב') כותב, "סוכה שאין לה שלש

*

זהירות בכתיבת פסוקים בהזמנות - ואופן הראוי לנהוג בכיבוס מפה שרקום עליה פסוקים

ומפעם לפעם המפה מתלכלכת וצריך לכבסה, ובדרך כלל לא מכבסים את המפה לבד, אלא מכניסים את זה למכונה יחד עם עוד כביסה מלוכלכת. ויש להסתפק אם יש בזה חשש של בזיון כתיב הקודש בזה שהמפה מונחת במכונת כביסה יחד עם שאר הכביסה המלוכלכת, וממילא יצטרך לכבס את המפה הזו לבדה. או שאין לחוש.

והגרא"ל שטיינמן זצ"ל אמר, שכיון שלא מכבסים את זה עם צואה ממש אין בזה חשש של בזיון כתיב הקודש, שעצם הדבר שזה מונח במכונה עם עוד בגדים הטעונים כיבוס זה לא נחשב לבזיון.

והנה בהזמנות לשמחות ראוי להקפיד עוד שלא לכתוב בתוכן פסוקים שצריכים נגיזה, משום שהרבה לא מבחינים בפסוקים הללו ובסוף זורקים את כל ההזמנה לפח, ויש בזה בזיון של כתיב הקודש.

ומטעם זה החזון איש היה מקפיד במכתביו שלא לכתוב אי"ה (אם ירצה ה') או בעז"ה (בעזרת ה'), שמא יזרקו את המכתב ולא ישימו בנגיזה את המילים הללו. אלא היה כותב רק בס"ד שזה אין צריך נגיזה.

הנה יש הרבה שרוקמים על המפה של שבת פסוקים, כמו "זכור את יום השבת לקדשו" וכדומה.

***

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

בשעה שאני נמצא אצל הסבא מספר פעמים ביום, ויכול היה להמתין ולתת לי את הכסף בבואי אליו?
ענה לו הסטייפלר: "אם המרחק מביתי לשיבת פוניבו נקרא רחוק - מה תאמר על המרחק שיש לרדת מהשמים עד לכאן? זה הרבה יותר רחוק"....
רבתי: מצמרר! לווים כספים ושוכחים להחזיר! צריך להזוהר!
בהנחות הטהורות התעלו למדרגת "איש ואשתו"
מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו (א, ה)
רבי יענקל'ה גלינסקי זצ"ל שאל את רבי חיים קנייבסקי שליט"א, כיצד כתבה התורה על בעלי החיים הטהורים שהגיעו לתיבת נח: "שבעה שבעה איש ואשתו", וכי אצל בעלי החיים יש מושג של "איש ואשתו"?
השיב לו רבי חיים שליט"א: כיון שהם לא קלקלו כאשר השחית כל בשר את דרכו על הארץ - ממילא הם עלו בדרגה והגיעו למעלת "איש ואשתו". אם מתנהגים שונה מכולם, אזי מתעלים למעלה מיוחדת.

משקר לא מרוויחים!

שניים שנים באו אל נח אל התבה (א, ט)

השקר והפחיתא - בני זוג

במדרש (ילקוט תהלים רמז תרלח) מובא על פסוק זה: "בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לנח שיכניס שנים מכל מין ומין לתיבה ובאו כולם ונכנסו לתיבה, אתא שיקרא בעא למיעל" - בא השקר ורצה אף הוא להיכנס לתיבה.
"אמר ליה נח: אין את יכול למיעל אלא אם כן נסתת לך זוג" - אינך יכול להיכנס אלא אם כן יהיה לך בן זוג.
"אזל פגע בפחיתא" - הלך השקר ופגש את המדה של פחיתא [פחת והיזק], שגם הוא רצה להיכנס לתיבה ונח לא הכניסו כי לא היה לו בן זוג. השקר הציע לו: גם אני כמוך מחפש בן זוג, הבה נהיה בני זוג ונוכל להיכנס לתיבה. שאל אותו הפחיתא מה אתה משלם לי על כך? השיב לו השקר: אשלם לך שכל מה שאני ארוויח בביונעם שלי שאעשה - אתה לוקח אותו. הם חתמו על הסכם ונכנסו לתיבה, ומני אז ועד היום, מה שמרוויחים משקר - הולך לפחיתא.
מבאר ה"חפץ חיים" את משמעות המשל של המדרש: עד דורו של נח אדם היה מרוויח עם שקר והונאה ולא היה מפסיד. מאות שנים אנשי העולם יכלו לעשות ביונעם עם שקר וכזב והרוויחו, עד שהתקיים בהם "כי מלאה הארץ חמס".
רוב הגוילות אינן חייבות להיות גוילה ישירה, אלא נשילת ממון של הזולת על ידי שקר. לדוגמא, אחד נכנס לסוחר מישות ומבקש ממנו: "תמכור לי את המיטה הזו בשבע מאות שקל". אומר לו הסוחר: "וכי אמכור בשבע מאות, הרי אני לבד קניתי אותה באלף שקלים ואיך אמכור בשבע מאות?!... והוא משקר, לא קנה באלף, לא היה ולא נברא.

עד ימי המבול, הרוויחו עם הכוזבים והשקרים, אולם אחרי המבול התחילה הנהגה אחרת: אם תראה שפלני עשה עסק עם שקר, והעסק שלו פורח - דע לך שמדובר ברווחים זמניים וב"עושר שמור לבעליו לרעתו", תהינה לו מכך צרות צרורות, הפחיתא ממתין בצד בסבלנות, כמי שאומר: בבקשה, תהיה עשיר, אבל תסבול... ולא זו בלבד שישבול מהכספים שהגיעו לכיסו במרמה, אלא הפחיתא יזיק לו גם את החלקים הכשרים שבכסף, היינו עסקא שחלקה שקר - לא ייצא ממנה טוב בכל חלקיה, גם באחוזים הכשרים, כי אמרו חז"ל "אם אתה נוטל שאינו שלך את שלך נוטלים ממך" (מסכתא דר' אר'א).
כזה חורבן נהיה לו - למי שמרוויח על ידי כזב.

מרוויחים במסחר רק עם שקר!?

ישנו משפט שנאמר בקרב אנשי העולם, ומוזכר ברחוב מפי עמי-ארצים: 'מי שהולך עם האמת לא יוכל להתעשר, לא יצליח להרוויח. המעוניין לעשות רווחים של ממש בעולם העסקים חובה עליו לזרוק מילה של שקר פה, מילת שקר שם, אחרת לא יוכל להתקדם ולהצליח'....
לא רק שהמשפטים הללו הם שקר וכזב, הם גם כפירה. אם אדם יודע שאת הפרנסה נותן בורא העולם, ה' הוא זן, הוא מפרנס, לא אף אחד אחר, וכל

מוכיח גדול וגם איש נח

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (א, ט)

חז"ל (בראשית רבה ל, ה) עומדים על פסוק זה ואומרים: "אלה תולדות נח נח, אַתְמָקָא, לא הנה צריך קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם? אלא נחא לו, נחא לעולם, נחא לאבות, נחא לבנים, נחא לעליונים, נחא לתחתונים, נחא בעולם הזה, נחא לעולם הבא".
נח היה איש נוח; נח לבריות, נח לאבות ולבנים - לכולם!
ולכאורה יש להתבונן: הגמרא (סנהדרין קח ע"ב) אומרת: "מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים" - בעת שנח היה מוכיח את בני דורו, הוא לא הוכיח אותם בצורה מתונה, אלא היה אומר בפניהם דברים "קשים כלפידים"! זה נראה, לכאורה, ההיפך הגמור של "איש נח"?

מכאן מוכח שאין זו סתירה!
אפשר להיות מוכיח גדול, להשמיע לציבור דברים קשים, ועם כל זאת להיות 'א' גישמאקער מנשש!
תולדות נח - נח!
אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (א, ט)

רש"י בתחילת ספר במדבר (א, ג) אומר על הפסוק "אלה תולדות אהרן ומשה": "ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה - לפי שלמדם תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".
כשאדם לומד תורה מהרבי'ה שלו - נחשב הדבר שכאילו הרבי'ה ילד את התלמיד. וכשאדם לומד תורה עם עצמו - נחשב הדבר שכאילו הוא ילד את עצמו!
נח, כידוע, למד תורה, וכמו שהביא רש"י על הפסוק "מכל הבהמה הטהורה", ואת התורה הוא למד עם עצמו, לפיכך נחשב כאילו נח ילד את עצמו. וזהו שאומר הכתוב: "אלה תולדות נח נח" - התולדות של נח היו נח בעצמו! נח "ילד" את נח.

שמעתי וורט נוסף של ה"חתם סופר" ממש פלאי פלאים:
נח חי חמישים ושמנה שנה בחיי אברהם אבינו. השנים העיקריות בחייו של נח היו אותן חמישים ושמנה השנים בהן זכה לראות את אברהם אבינו ולחיות בצוותא עמו. נח זכה להיקרא "צדיק תמים" מכח אותן השנים בהם חי עם אברהם אבינו שנקרא "תמים", שנאמר (בראשית י, א) "התהלך לפני ה'היה תמים".
זהו שאומר הכתוב: "אלה תולדות נח נח" - עיקר חייו של נח היו אותן "נח השנים בהן חי עם אברהם אבינו.

גול מקטרג בראש

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ (א, י)

חז"ל לומדים מפסוק זה כי "לא נחתם גור דינם של דור המבול אלא על הגול" (סנהדרין קח ע"א).
עוד מובא בחז"ל (קהלת רבה פרשה ה): "אמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי יוחנן משל לְסָאָה מְלָאָה עֲוֹנוֹת. מי מקטרג בראש כלם? זה גול!" נורא נוראות!
לדאבונו הרב אנוח לא יודעים די הצורך מה זה גול, מה זה אונאה, ונכשלים בעוון חמור זה, עוון שגם תשובה ויום הכיפורים לא עוזרים לכפר עליו! צריך לרדת שוב לעולם כדי לתקנו!

בחור משיבת פוניבו נכנס לביתו של מרן הסטייפלר זצ"ל לקנות ספר "קהילות יעקב", בשעות החזיר לו הסטייפלר פחות מידי עודף, משהבחין בדבר - מיהר ללכת לשיבת פוניבו, טיפס את המדרגות הרבות, אך כיון שלא ידע מי הבחור, שלח לקרוא לנכדו, ר' אבא ברמן, מסר לידו את יתרת הכסף, ואמר לו: "בחור מהישיבה קנה אצלי זה עתה ספר. אני מבקש ממך שתברר מהו הבחור ותחזיר לו את הכסף".

כעבור שעה קלה שב ר' אבא לסטייפלר ואמר לו כי בסיעתא דשמיא מצא את הבחור והשיב לו את העודף, אך ברצונו לשאול שאלה: "מדוע צריך היה הסבא לטרוח כל כך, ללכת כברת דרך ולטפס במדרגות, כדי להגיע אלי לשיבה, בה

ה"חפץ חיים" זצ"ל איבד בביתו מפתח של אחת המגירות. הוא אמר לבני הבית כי מי שימצא את המפתח יקבל ממנו סכום מסוים של כסף [כמה קופיקעס]. בני הבית ראו שכואב לו, חיפשו וחפשו, אך לצערם לא מצאו. יום אחד, כאשר ישב באסיפת רבנים, הגיע הנכד הקטן, הירשל זקס - בן ארבע, והכריז: "סבא, הנה המפתח". מיד קם ה"חפץ חיים" [לעיני כל], הוציא כסף ורצה לתת לו. הנכד הקטן הסתייג: "סבא, לא מגיע לי כסף, כי שיחקתי בכדור שהתגלגל תחת הארון, השטחתי, נכנסתי מתחת לארון וחיטשתי כדי להוציאו, משכתי את הכדור והנה המפתח יוצא יחד עם הכדור", כמי שאומר: חיפשתי כדור לא מפתח...

ה"חפץ חיים" התפעל: "ילד שמבין כל כך?" וצבט על לחיו בחיבה. מה הכוונה "מבין כל כך?" - שהילד הבין את חסרון האמת שבדבר אם יקח את הכסף.

למדנו מהמעשה, את הענין של ישירות ואמת - גם במעשה קטן כזה של מציאת מפתח. הילד הקטן הבין שאם היה לוקח את הכסף, נכון שאין בכך שקר גמור אבל חיסרון באמת יש בכך. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

לסגור היטב את השערים!

וְתָבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְבַּ וְהָיָה עֲלָהּ וַיֵּת טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֶחַם כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ (ה, יא)

שואלים חז"ל (בראשית רבה ל, ה): מהיכן לקחה היונה את עלה הזית, והלוא כל העצים נמחו ממי המבול?

חז"ל מביאים על כך שתי תשובות: רבי לוי אומר: מהר המשחה שבארץ ישראל, שם לא ירד המבול. לדעה שניה, את עלה הזית לקחה היונה מגן עדן, שם לא ירד המבול.

הרמב"ן מקשה על הדעה השנייה: "ואני תמה על מאמרם 'מגן עדן' - אם כן איך ידע נח שקלו המים מעל הארץ, שהרי שם לא נכנסו מי המבול?" אגב, אותה שאלה קשה לכאורה גם על הדעה הראשונה: איך ידע נח, מהבאת עלה הזית, כי קלו המים מעל הארץ, והלוא עלה הזית הובא מארץ ישראל שם לא היה מבול? מדוע, אפוא, מקשה הרמב"ן את קושייתו רק על הדעה השנייה? התירוץ לכך הוא, כי אמנם בארץ ישראל לא ירד המבול, ומכל מקום ההבל של מי המבול הגיע גם לארץ ישראל והשחית בה את העצים.

הרמב"ן מתרץ את קושייתו ואומר: "ואולי היו שערי סגורים שלא יכנסו שם המים וכאשר קלו המים - נפתחו". מזה שהיונה הצליחה להיכנס לגן עדן ולהוציא את עלה הזית הבין נח כי שערי גן עדן נפתחו משום שכבר קלו המים מעל הארץ. מבואר, אפוא, לפי הרמב"ן, כי אם שערי גן עדן לא היו נסגרים -

היה המבול נכנס לתוך גן עדן!

כדי שהמבול לא ייכנס פנימה - יש צורך לסגור היטב את כל השערים!

מורי ורבותי! כלפי מה דברים אמורים?

לית מאן דפליג כי הרחוב של ימינו הוא בבחינת "מבול": מבול של כפירה, מבול של תועבה, מבול של שומאה וזוהמה. כמו כן לית מאן דפליג כי בתי הכנסת, בתי המדרש, הישיבות הקדושות, הם "גן עדן"! אבל שומה עלינו לזכור: אם לא סוגרים טוב את שערי גן עדן - המבול חודר לתוך גן עדן!

צריך לסגור היטב את השערים! לא להשאיר אף לא פתח אחד קטן לשומאה שתיכנס!

מעשי ראובן

משחר נעוריו ניכרו ברבי ראובן זצ"ל מידות תרומיות ויראת שמים עזה וטהורה. הראשון שעמד על שיבו, היה מרנא ה"חזון איש" זצוק"ל, וכך היה המעשה. בהיותו ילד צעיר כבן שלוש שנים, הגיע ראובן הקטן יחד עם אביו, להתפלל במנייניו של ה"חזון איש". לאחר התפילה, הציע ה"חזון איש" תפוח לראובן. הילד הפועט, שככל הנראה לא ידע או לא הבין בפני מי הוא ניצב, הגיש את ידו כדי לקבל את התפוח, ותוך כדי מעשה ברגע כמימרא, משך את ידו לאחור וסירב בנחישות לקבל את הפרי.

"מדוע אינך מעוניין בתפוח?" שאל ה"חזון איש" את הילד שהשיב מינייה וביה: "וכי מנין לי כי התפוח מעושר?"

מרו ה"חזון איש" התפעל מצדקותו של הילד. כשחיוך נסוך על שפתיו הקדושות, ליטף את הילד ואמר על אתר: "אער האט דער שכינה אויף זאיין קאפ?" - רואים כי השכינה שורה על הילד הזה!

פעולותיו למען פרנסה אינן אלא בגדר השתדלות, וכי אם תלך עם השקר, נגד רצונו - הוא יתן לך פרנסה! ואם תצדע עם רצונו - לא תינתן לך פרנסה! זו כפירה, כי אינו מאמין שהקב"ה הנותן, יש ללכת רק עם האמת! [המשפט הנ"ל הנאמר בפי אנשי הרחוב, הוא אולי נכון לרגע, לשעה, לזמן, נראה שמרוויחים, אבל אחר כך משלמים כפליים, בכסף או בייסורים, חלילה, ולפעמים אחרי תקופה ארוכה. אבל מי שצויד עם הקב"ה לא מפסיד - ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם".

ארבע כיתות

כפי שיש בעולם 'מרכבת הקדושה' - יש כנגדה 'מרכבת השומאה'. אלו דברים גבוהים שאינני מבין בהם, אבל כך שמעתי מהצדיק רבי דן סגל שליט"א. ומי הכסא עצמו? - התאווה.

ומי רוכב על המרכבה? - הגאווה.

ומי הם ארבעת גלגלי המרכבה השמאה? - אלו הן ארבע כיתות שאינן מקבלות פני שכינה, שאחת מהן היא **כת שקרנים**.

בעולם ישנם מיני שקר רבים. השקר היא כת גדולה עם סוגים שונים. כת שקרנים היא אחת מ"ארבע כיתות" שאינן מקבלים פני שכינה, ורבינו יונה כתב בספרו "שערי תשובה" כי יש תשעה חלקים בשקר, תעיינו שם ותראו.

שקר לשם שקר

שקר סתם, שקר לשם שקר - הוא גרוע מאד, כי בדרך אדם משקר מחמת שיש לו רווח כל שהוא, כספי או כבוד - מעוניין להרוויח כבוד או כסף בשקר. אבל יש סוג שקר שאדם אוהב לדבר שקר ללא רווח - סיפורים שלא היו ולא נבראו. השקר הזה בדרך כלל יותר טוב לבני אדם, כיון שאינו מזיק לאיש אלא בסך הכל מספר שבוע שעבר היה בשוויץ ואמש דיבר עם פלוני אלמוני - דברים שלא היו ולא נבראו.

הוא אינו מזיק, נכון, אבל מאידך גיסא יש על כך עונש נורא ואיום, כי דומה הדבר מאוד ל'עבירה להעניש'. הוא מספר שקרים לשם שקרים, ללא רווח, ויש בכך חיסרון גדול לנפשו.

בפסוק במשלי (י, יט) נאמר: "יָפִיחַ כְּבִיבֵי עַד שֶׁקֶר". השקרים הללו שמוציא מפיו סתם - הם יביאו אותו בסופו של יום להעיד עדות שקר. כי אמנם כעת באמת אינו מזיק לאיש, אבל הוא מתרגל שאפשר לומר שקר, וזה יביא אותו להעיד עדות שקר לפני בית דין.

השקר הוא מגונה! עד כדי כך שלא מצאנו בכל האיסורים שבתורה, שהפסוק יאמר את הלשון "תרחק", רק בשקר - "מדבר שקר תרחק".

מאידך גיסא, האמת היא אחת ממדותיו של הקב"ה: "ה' ה' א-ל-רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת". ואם אדם דבק במדת האמת, הריהו דבוק בחותמו של הקב"ה - האמת.

כוחו של המתרחק משקר לחלוטין

ידוע הדרוש בשם החיד"א על הפסוק: "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", שאם אינו מחלל את דיבורו, הרי ש"ככל היוצא מפיו" - מה שמבקש, "יעשה" - בורא העולם.

אבל רבי חיים קנייבסקי שליט"א (בספרו "אורחות ישרים") מביא פסוק זה לא לגבי דיבור אלא לגבי מי שכולו אמת, רק אמת, מעשיו אמיתיים, גם במחשבה הוא אמיתי - אחד כזה, מה שמברך מתקיים, ומה שמבקש מהקב"ה - מתקיים.

כך מביא בשם ה"ספר חסידים", שלאנשים כאלו מתייחסים מאד בשמים [כמו לדוגמא רב ספרא, שהיה "דובר אמת בלבבו" וכאשר רק חשב בלב לקח מהם במחיר יותר יקר - לא הסכים לשלם פחות].

ישנם דברים שאין בהם דיבור או אמירה ישירה של שקר, רק שהמעשה הוא 'מעשה שקר', כמבואר בגמרא (שבועות ל ע"א), ויבא להלן.

עוד הנהגה חשובה נכתבה ב"ספר חסידים", שאפילו בדברים שהתירו לשקר מפני דרכי שלום, לא התירו שקר גמור, אלא רק מילתא דמשתמע לכמה אנפי, היינו לומר משפט שהשומע יטעה, אבל שקר גמור לא התירו.

דוגמא לדבר היא שיחתו של יעקב אבינו ע"ה עם אחיו עשו: "ואני אתנהלה לאיטי עד אשר אבא אל אדני שעירה", והוא הרי לא הלך לשעיר. נכון, אבל הוא יבוא לשעיר, מתי? "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו"..." הרי שיעקב אבינו ע"ה לא אמר "דבר שקר".

ומה שמצינו בגמרא שאם יהודי הולך עם גוי וחושש שהגוי ירהגנו, מותר לשקר ולומר לו: 'תלך, ואני אבוא תיכף אחריי...' וכך לחמוק ממנו - שם באמת הטעם מחמת פיקוח נפש, שבכחאי גוונא התורה התיירה, וגם יעקב אבינו ע"ה יכול היה מחמת פיקוח נפש לשקר, אבל רצה להתרחק כמה שיותר מהשקר ולכן לא אמר שקר גמור אלא רק הטעה אותו.

אפילו ילד קטן הבין שזה שקר!

אני נזכר במעשה אמיתי.

חסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמסור

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

א] מקור העניין. הבה נרדה ונבלה שם שפתם (יא ז) הנה בתלמוד ירושלמי (מסכת מגילה פרק א) נחלקו שם אמוראים, גמ' כתיב [בראשית יא א] ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ר' לעזר ור' יוחנן חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון וחורנה אמר שהיו מדברין בלשון יחידו של עולם בלשון הקודש. וביאר הפני משה, שם, חד אמר שהיו מדברים בשבעים לשון. שהיו מקודם המבול ולמדו מנח ובניו וזהו שפה אחת שהיו כולם יודעים בכל לשון ומבינים זה את זה דברים אחדים כלומר ואף שהיו דברים אחדים מיוחדים כל לשון ולשון בפ"ע. ואחרינא אמר אחדים שהיו מדברים כלשון יחידו של עולם והוא לשון הקדש שבו נברא העולם וזהו שפה אחת והכתוב מפרש מהו שפה אחת דברים אחדים ואחר דור הפלגה שאמר ה' הבה נרדה ונבלה שם שפתם וגו' ונפוצו ונחלקו לשבעים אומות ולשבעים לשונות: וראה במדרש תנחומא כאן בפרשת נח, שביאר כצד אחד, הבה נרדה ונבלה שם שפתם (שם שם / בראשית י"א / ז), שעירבב הקדוש ברוך הוא את לשונם ולא היה אחד מהם יודע לשון חבירו, מה היה אותו הלשון שהיו מדברים בו, לשון הקודש היה, שבו נברא העולם, בעולם הזה היו האומות והבריות חולקין על הקדוש ברוך הוא, אבל לעולם הבא כולן שוין כתף אחד לעבדו, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה [לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד].

ב] ביאור העניין. מהגרש"י בורנשטיין זצ"ל. מהספר זאת לעקב פ' וישב. בקרא דהבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו דמציאות העולם נשתנתה מויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים [שם א], ופירש"י דהיינו בלשון הקדש והיא כדעה אחת בירושלמי במגילה פ"א ה"ט עד ונבלה שם שפתם שנתהוה הענין של שבעים לשונות שכל אומה מדברת בשפתה וכל עם בלשונו, והנה באמת היה כאן לא אך פירוד הלשונות בלבד אלא פירוד כללי בעצם צורת אדם וכדכתיב דברים לב ח בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל, ופירש"י דקאי אדור הפלגה אלא שמהלך הפירוד השרשי הזה בצורת אדם והעמדת המציאות של שבעים אומות בהנחל עליון גוים המציאות של ע' גוים בהפרידו בני אדם הפירוד בצורת אדם היה ע"י פירוד הלשונות דמאחר דעיקר צורת אדם הוא בכח הדיבור כאמור ע"כ נתהוו עצם הפירוד בצורת אדם ע"י פירוד הלשונות. והנה נאמר בנבואתו של צפניה ג' ט' כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד ובהך דאז אהפוך אל עמים שפה ברורה פירשו ברד"ק ובאבן עזרא ומהר"י קרא דשפה ברורה היינו בלשון הקודש והביאור בזה דכלפי מה

שבדור הפלגה ה' פירוד הלשונות לעומת שפה אחת ודברים אחדים בלה"ק, הרי בזמן התיקון ישוב המצב לקדמותו שתהא שפה אחת ודברים אחדים ואז אהפוך אל עמים שפה ברורה שיהא דיבור הכל בשפה הברורה של לשון הקודש וכ"ה מפורש בילקוט פ' נח שם לשעבר הוא אומר הבה נרדה ונבלה את שפתם אבל לע"ל אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'.

ג] אדם הראשון משה ושבעים זקנים ידעו ע' לשון. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת דברים, א"ל הקדוש ברוך הוא והרי אדם הראשון שלא למדו בריה מנין היה יודע שבעים לשון שנאמר (בראשית ב) ויקרא להם שמות, שם לכל הבהמה אין כתיב כאן אלא שמות, ואתה אומר לא איש דברים אנכי, בסוף ארבעים שנה שיצאו ישראל ממצרים התחיל מפרש התורה בשבעים לשון, באר את התורה הזאת, הפה שאמר לא איש דברים אנכי אמר אלה הדברים. ראה בילקוט מדרשים [פתרון תורה פרשת זאת חוקת התורה עמוד 190] באר חפרוה שרים, משה ושבעים סנהדרין שהיו דורשין את התורה בשבעים לשון ומוציאין כל אחד ואחד טעמי תורה.

ד] לכתוב התורה על האבנים בשבעים לשון. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לב עמוד א, ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: באר היטב, ונטלו את האבנים ובאו. והיינו בשבעים לשון שכך יהיה מבואר לכלום היטב. ובתוספתא אמרו: היאך למדו אומות העולם תורה, שלחו נטירין והשיאו את הכתב מעל האבנים בשבעים לשון. (תוספתא סוטה פרק ח הלכה ו; ירושלמי סוטה פרק ז ריש הלכה ה, ושם: בכל יום ויום אומות העולם משלחין נטיריהו וכו').

ה] סנהדרין ושבעים לשון. בגמ' סנהדרין דף יז עמוד א, אמר רבי יוחנן: אין מושיבין בסנהדרי אלא בעלי קומה, ובעלי חכמה, ובעלי מראה, ובעלי זקנה, ובעלי כשפים, ויודעים בשבעים לשון, שלא תהא סנהדרי שומעת מפי המתורגמן. והנה הרמב"ם פסק בהלכות סנהדרין פרק ב הלכה ו וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה, בעלי מראה, נבוני לחש, ושידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. ועיין עוד מגילה דף יג עמוד ב, אמר רבי יוחנן: בגתן ותרש שני טרסיים הוו, והיו מספרין בלשון טורסי, ואומרים: מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו, בא ונטיל ארס בספל כדי שימות. והן לא היו יודעין מי מרדכי מושיב לשכת הגזית היה, והיה יודע בשבעים לשון.

והנה יש לברר האם כו צריכים לדעת שבעים לשון או רק חלק מסנהדרין, והנה גרסין ספ"ק דסנהדרין (יז ב) כל עיר שאין בה שנים לדבר וא' לשמוע אין מושיבין בה סנהדרין. ופירש"י שנים

מזן ראש הישיבה

הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

לשון שאין אנשי המדינה מדברים בה

הביאור הלכה סי' ס"ב, כתב ודע עוד דנ"ל בפשיטות דארתן דברים הנאמרין בכל לשון הוא דוקא אם אנשי אותה המדינה מדברין כך, אבל אם אנשי המדינה אינם יכולין לדבר זה הלשון ורק הוא ועוד איזה אנשים יחידים יודעים זה הלשון זה לא נחשב לשון כלל למדינה זו שאינה מזכרת בזו הלשון, דבשלמא לשה"ק הוא לשון מצד העצם משא"כ שאר לשון איננו כ"א מצד הסכם המדינה וכיון שאין אנשי המדינה זו מכירין בלשון זה לא נקרא לשון כלל וכו', והביא שם שכעיי"ז כ' הריטב"א בנדרים. אולם יעו"ב בבה"ל שם שכתב להק' מסי' תר"צ ס"ט דלכאורה לא משמע כדברינו וכו', וצ"ע למעשה.

ובעיקר ח"י הבה"ל, ידוע קשיית הגרי"ג הוטנר נהא דמצינו גבי סוטה דאפשר לקרוא נוסח השבועה בכל לשון, ואף דשבועת סוטה הוא דוקא בבית המקדש, שלשון המדינה הוא לשון הקודש.

והנראה לומר בזה, דכל מה דבעינן בשאר לשונות שיהיה לשון המקום, היינו דוקא היכא שאין זה השפה שלו, אבל היכא דזה השפה שלו, א"צ שיהיה גם לשון המקום, וא"ש, דהתם גבי מגילה וסוטה מיירי בשפה שלו דלהכי א"צ שיהיה לשון אותה המדינה.

ולכא"ו מצינו זאת בריטב"א (נדרים יז ב מדה"ר) דכתב "ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם במקומו ובשעתו ובאותו לשון שהוא רגיל לדבר בו אף אם אינו מדבר כלשון מקומו". אכן באמת ליכא ראייה, דהתם מיירי דהוי לשון המקום, אלא דבהאי מקום פירוש המילה שונה ממקומו, דבהכי אזלינן בתר לשון המורגל בו, אף שאינו לשון המקום, וליכא ראייה ללשון שאינו לשון המקום כלל.

הנאמרים בכל לשון, כשאינו מוכין הלשון

תנן סוטה לב א, אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וידידי מעשר קרית שמע ותפלה וכו' ובתוס' שם כתבו תימה אמאי שייר הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות וכו', ותי' התוס' דהני נאמרים בכל לשון אפי' אינו שומע (פי' מביין) הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם. וצ"ב סברת התוס' לחלק בין הענינים.

והנראה לומר בזה, דגבי הלל קידוש וברכות לא הוזכר בגמ' ילפותא לזה דמהני בכל לשון, והיינו משום דהתם הוי סברא פשוטה דכל לשון הוי כלה"ק, וכה"ג מהני כל לשון אף אם אינו מבינו כדין לשון הקודש, משא"כ בהני דהוזכרו במשנה התם, דא"י שם בגמ' ילפותא לכל דבר, דמבוא' דהתם לא הוי סברא פשוטה דכל לשון הוי כלשון הקודש, אלא דבעינן ילפותא לזה, [ונאף גבי תפילה דליכא התם ילפותא, מ"מ הוצרכה הגמ' שם לבאר זאת, דהוי סברא, הרי דלא הוי דבר פשוט], ובכה"ג לא נתחדש דכל לשון מהני, אלא רק היכא דמביין הלשון.

(שיעורי רבי גרשון נדרים)

שבעים לשון ושאר לשונות

בילקוט פרשת נח רמז ס"ב ותהילים רמז תרס"ז, ר"ש אומר בשעה שבנו בני אדם את המגדל, קרא הקב"ה לעי מלאכים המסבבים את כסא כבודו, ואמר להם בואו ונבלבל לשונם לעי אומות ולעי לשון, שנאמר הבה נרדה, ארדה אין כתיב כאן אלא נרדה, והפילו גורלות בנייהם, שנאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם וזרעו, שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וכו'.

הרמב"ן בפרשת בהעלותך [פ"א פס"ז] על הכתוב אספה לי שבעים איש מזקני ישראל להאציל עליהם רוח נבואה, כתב בלשון זה, כבר הזכירו רבותינו, כי שבעים אומות הן בשבעים לשון, ויש לכל אחת ואחת מזל ברקיע ושר למעלה כענין שנאמר בדניאל [פ"א פ"ג] ושר מלכות פרס וכתוב אצל מלכי יון, והוא שנאמר [ישעיה פכ"ד פ"א] יפקוד ה' על צבא המרום במרום, ואמרו [בסוכה נה:]: כי פרי החג ירמזו בהם.

והמשיך דבפרקי רבי אליעזר פכ"ד אמר הקב"ה לעי מלאכים הסובבים כסא כבודו בואו ונבלבל לשונם, ולכן היה המספר ביורדי מצרים שבעים, וצוה המספר הזה בשופטי ישראל, כי המספר הזה יכלול כל הדעות בהיותו כולל כל הכחות, ולא יפלא מהם כל דבר, וכן במתן תורה ושבעים מזקני ישראל [פרשת משפטים פכ"ד פ"א], כי ראוי במספר השלם הזה שישאר עליהם כבוד השכינה כאשר היא במחנה העליון וכו'.

אשר מוכרח ומבואר מזה דחלות תורת אומה ולשון הוא חלוקה שנתחלקה לשבעים דוקא, וחלוקה זו חלה בדור הפלגה, והנה בכלל חלוקת שבעים אומות חלה גם חלוקת שבעים לשונות, וכל אומה ואומה קיבלה שפה אחת כפי שיבואר, וזהו דאיתא בילקוט שם שכמו שהיה חלות חלוקה לעי אומות כן היה חלוקה לעי לשונות, וממילא נראה דכל עיקר תורת אומה ותורת לשון נקבע רק במעשה זה, ותו אין לחדש עוד.

והנה איתא בעי"ז: שמלכות רומי בזויה לפי שאין להם לא כתב ולא לשון, ופרש"י [ד"ה ומן] שנלקט לשונם משאר אומות, ותמהו בתוסי' [ד"ה שאין] דהלא אף בני ישמעאל וקטורה אינם מעי אומות ומנין להם כתב ולשון, ותירצו דאיתא במדרש דבדור הפלגה עלה הים והציף הרבה עמים, ובני ישמעאל ובני קטורה לקחו כל אחד כתב ולשון של האומות שטבעו, זולת הרומיים שלמדו לשונם מאומה אחרת, עכ"ל.

אשר נראה בביאור דבריהם דבאמת כל שבעים לשון חיל בהו חלות דין לשון, והוא עי"ז שבעים מלאכים שנפרדו כל אחד ואחד להיות שר לאומה לעצמה, וחלוקה זו של שבעים אומות נקבע בידי שמיא עי"ז שבעים מלאכים, ואחר כן הציף ה' הרבה משפחות בים, ובני ישמעאל ובני קטורה עמדו להיות תחת כל אומה ואומה שטבעה בים עם כתבה ולשונה, אכן הרומיים אין להם משל עצמם כתב ולשון כלל.

הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א ראש ישיבת סלבודקא

בענין ק"ש בכל לשון

ברכות טו ע"א, שמע - בכל לשון שאתה שומע. בביאור הלכה סי' ס"ב סי"ב כתב בכל הדברים הנאמרים בכל לשון אם אין אנשי המדינה מכירים בלשון זו לא נקרא לשון, ויעו"ש מה דמייתי עלה ראייה לדבריו מהא (קידושין ו' ע"א) דחרופתי דל"מ אלא ביהודה שכך קורין שם לארוסה חרופה [ויעו"ש מש"כ מענין שיטת הרמב"ם בזה, ויל"ע בביאור הגר"א אה"ע"ז סי' כ"ז סק"ז] במש"כ בשיטת הרמב"ם בזה ול"ז דו"ק], עוד מייתי שם מדברי ריטב"א רפ"ק דנדרים {דבכל לשון היינו הלשון שמדברים באותו מקום}.

ויל"ע במש"כ הריטב"א עירובין כ"ח ע"א, יעו"ש שכתב שם דג' דרכים הם לענין מנהג שנוהגין רק במקום אחד. כשהוא משונה אפי' באתרי' לא מהני. כשאינו משונה אלא ששאר המקומות לא בחרו בו, מהני רק באתרי'. ומנהג יפה ומה שאין נוהגים בו בשאר מקומות הוא מפני שאין צריכין לו או שאינו מצוי להם,

אשר נמצא מבואר מכ"ז דכל מה שיש תורת לשון לכל אחת ואחת משבעים לשון, אין זה משום שהסכמת כל אומה קובעת לעצמה תורת לשון, אלא הוא חלות דין שחל בדור הפלגה כי נפלגה הארץ לשבעים אומות ולשבעים לשון, וממילא הוא דחייל על כל לשון תורת לשון, וכל מי שימצא שפה זולת אלו ע' לשונות [כגון לשון לאטינית ובכללה אנגלית וכדו'] הרי זה כמו צפצופי עופות, וכפי שיבואר.

וזהו כוונת כל הכתובים בפרשה זו, ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, ופרש"י שפה אחת לשון הקודש, ודברים אחדים באו בעצה אחת, והיינו שלא היתה חלוקה בנייהם אלא כולם עם אחד ברצונות שוים ובשפה אחת, ועי"ז אמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילום לעשות וגו', היינו שהיותם עם אחד ושפה אחת גרם לכך, וזהו שחילקם הקב"ה לעי אומות שכל אומה לעצמה, ולכל אומה לשון וכתב משלה.

ובחת"ס גיטין פ. וז"ל, עי' מש"כ תוסי' במס' עי"ז, ולבאר הענין, הנה נפלגה הארץ לשבעים עמים ושבעים מדינות, וכל עם כתבו ולשונו לפי טבע המדינה לפי מזל ושר מלמעלה או שניהם כאחד, אך אומה זו לשונה וכתבה אינה מטבע המדינה ולא שלמעלה, אך איש אחד ושמו לאטינס בשנת שמי"ה לאלף השלישי המציא לעצמו לשון לטיני י"ט אותיות, וכל הלשון כרצונו וחפצו, ובאותו לשון משתמשים במלכות בכל כתבי חוקיהם, ודתיהם ונימוסי מלכות וחכמות, במקום שהיו היוונים משתמשים בלשון יון, והישמעאלים בלשון ישמעאל, [והרומיים] משתמשים בלשונם שהמציא האיש ההוא, ובהו תבין דברי הז"ל, עכ"ל, ורמזו בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' קי"ח.

ועפ"ז נראה לדון דבקר"ש אין יוצא רק בעי לשון, ולטינית כמו אנגלית ואידיש לא, וראייה לזה מברכות יג. דנראה דרק בעי לשון ולא בשאר לשונות, יעו"ש דפר"ך למ"ל קרא דשמע, והוא נפלא. ונפ"מ דאין מלאכת כתיבה בשבת אלא מעי לשון, [עי' לשון הר"ן בשבת קג.], שהכתיבה היא כתיבת הלשון, והוא חידוש.

דבכה"ג אותו מקום שנוהגין בו הוה רובא לעלמא. והקי הריטב"א שם מ"ש מחרופה דל"מ בעלמא, ות"י דחרופה הוא כמנהג בינוני דל"מ רק לאתרי' יעו"ש, ולפי"ז יליד בלשונות דהוה מנהג יפה [ויל"ד בגדרי הענין הזה], ליהוי מקום שנוהגין בו רובא לעלמא, ועי"ש.

ועי' ירושלמי נזיר פ"ב הי"ב, איש מהו להתפיש לו נזירות בלשון אשה [ופי' הפ"מ, שאמר הריני נזירה בלשון נקבה אם נתפס הוא בנזיר] תמן אמרינן הא נזירה איעבר [ופי' בפ"מ כשרואין נזיר אומרים הא נזירה עובר לפנינו, ושייך שפיר גם לשון נקבה בנזיר], והיינו דגם בארץ ישראל מהני לשון זה דנוהגין בו תמן [וע"כ הכוונה דתולין דמתכוין ללשון המועיל, אי"כ יש לדון היאך יהני למי שאינו יודע שכך אמרין תמן. [ובעיקר הענין דאומר במקום לשון זכר לשון נקבה, ילי"ע במש"כ במיוחס לר"ש לתו"כ בחוקותי ריש פרק י"א, וז"ל, ועוד היכן מצינו שאם לא דקדק ואמר לשון נקבה לזכר גבי הקדש דלי"ח הקדש, יעו"ש וצ"ב].

(ספר הזכרון ברכת מנחם)

הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א ראש ישיבת ארחות תורה

קדושת לה"ק וטומאת שאר הלשונות

איתא בגמ' סוטה (ל"ו ע"ב) דלפרעה הוקשה לדעת לשון הקודש וליוסף הוקשה לדעת את הלשונות האחרים, איתא שם א"ר חייא בר אבא וכו' בא גבריאל ולימדו שבעים לשון [ליוסף], לא הוה קגמר הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולמד, שנאמר עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע. וצ"ב, דאטו לא היה יכול ללמוד מגבריאל שבעים לשון, ומסתמא היה גבריאל מלמד מועיל. ומאי דך יש להבין, דבמדרש מבואר שפרעה ביקש מיוסף שילמדנו לשה"ק והוקשה לפרעה מאוד ללומדה ולהבינה. וזה צ"ב, שהרי פרעה ידע כבר שבעים לשון ואי"כ מאי קושי יש בשפה זו יותר משאר לשונות.

ועי"פ הסברא נראה לבאר דטומאת פרעה לא הנחתו להבין את לשה"ק, וטהרת יוסף לא הנחתו לדעת את הלשונות האחרים, אלא עי"י שהוסיף לו המלאך אות ה' לשמו, כדאיתא "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע". והביאור בזה דלכאוו איך הועילה הוספת אות ה' כדי לידע לשונות האחרים, ונראה דבאמת אצל האדם הוה תרתי דסתרי ואם כולו תורה וקדושה הרי לא שייך שיכנסו בו דברים אחרים ששייכים לטומאת העולם, ורק אצל הקב"ה לא שייך סתירה בזה כדכתיב "השוכן אתם בתוך טומאתם", ולזה כשהוסיף לו אות משם השם הרי עי"ז ניתן ביוסף הכח ללמוד שבעים לשון בלי שיהיה סתירה לקדושתו, והבן.

והנה בבראשית (מה יב), עה"פ כי פי המדבר אליכם, פרש"י בלשון הקודש. וברמב"ן השיג על פרש"י שאינה ראייה שידבר אדם אחד במצרים בלשון הקודש, שהוא שפת כנען ורבים במצרים יודעים אותו וכו'. ודברי רש"י צ"ב. אולם למשי"נ דברי רש"י מיושבים להפליא, דזה שאמר כי פי המדבר אליכם, שעל אף טומאת מצרים אשר ישנה מסביבי, והגם שיודע אני שבעים לשון בכל זאת נשארתי "אני יוסף" ומדבר בלשה"ק. (רביד הזהב פ' ויגש ופי' ויחל)

חקירות הלכתיות

שבעים לשון

בילקוט שמעוני על הכתוב: 'הבה נרדה ונבלה שם שפתם' מובא: 'רבי שמעון אומר קרא הקב"ה לע' מלאכים הסוככים כסא כבודו ואמר להם בואו ונבלבל לשונם לשבעים גייים ולשבעים לשון. מה שיש בעולם שבעים אומות ושבעים לשונות, ובהן הסוכות אנחנו מקריבים עבורם שבעים פרים, נובע משבעים המלאכים הסוככים את כסא כבודו של הקב"ה.

בתפילת 'שחרית' אנחנו משבחים ומודים לקב"ה: 'ברוך הוא א' שבראנו לכבודו והבדלנו מכל התועים ונתן לנו תורת אמת והיי עולם נטע בתוכנו'. ההבדלה ביננו לבין שאר האומות היא בגלל 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו'.

בתפילת כל הז' ומועד אהרי שלש ברכות הראשונות: גבורות, תחיית המתים וקדושת השם. אנחנו מברכים ברכה לקדושת היום. 'אתה בחרתנו מכל העמים'.

ומפרש ב'עבודת התפלה' 'אתה בחרתנו' 'בחרת בכלל ישראל, ביציאת מצרים, מכל האומות'. 'אהבת אותנו' 'הראת לנו אהבתך במתן תורה'. 'רצית בנו' 'הראת שהפצת בנו אפילו אחרי הטא העגל'. 'ורוממתנו מכל הלשונות' 'זנתת לנו לשון הקודש שמדברים בה בני מעלה'.

והביא שהמקור לכך הוא מהכתוב: 'בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לויעז' לא רק הוציאנו ממצרים אלא גם הוציאנו מעם לויעז ונתן לנו לשון הקודש שתהיה לנו ללשון - לשפה. מדרגה אחר מדרגה, יציאה ממצרים, מתן תורה ו'לשון הקודש'.

הרמב"ן בשמות ל' י"ג מביא: 'הטעם אצלי כמה שרבותינו קוראין לשון התורה לשון הקודש שהוא מפני שדברי התורה והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא נאמרו. והנה הוא הלשון שהקב"ה יתעלה שמו מדבר בו עם נביאיו ועם עדתו'.

השפה בו נתנה תורה לישראל היא 'לשון הקודש' יש בה קדושה והיא המרוממת אותנו מכל העמים והלשונות.

הגמרא בפסחים מביאה על רב יוסף שאמר 'ביומא דעצרתא' זמן מתן תורתנו, 'עבדי לי עגלא תלתא' שהרי 'אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא'.

מפרש רש"י: 'אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינם'. כל ההבדל ביני לבין אנשים הרבה שבשוק הוא שאני למדתי תורה שנתן לנו הקב"ה ביום זה ועל ידי זה נתרוממתי.

כשברא א' את האדם נאמר: 'זיפה כאפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' ותרם אונקלוס 'הות באדם לרוח ממללא'. יהו עם הנשמה החלק אלוקא ממעל קיבל האדם את כוח הדיבור וכמו שמפרש רש"י: 'שנתוסף בו דעה ודבור' שאין לכל שאר הברואים.

'לשון הקודש' כותב ה'ביאור הלכה' 'הוא לשון מצד העצם מה שאין כן שאר לשון שאיננו כי אם מצד הסכם המדינה'. לשון הקודש היא המרוממת אותנו 'מכל לשון'.

זה מחייב אותנו. 'שמירת הלשון' היא אחת מהעבודות הקשות המאתגרות את האדם. המדרש רבה בפרשת מצורע מביא: 'מעשה ברוכל אחד שהיה מחזר בעיירות הסמוכות לצפורי והיה מכריז ואומר מאי בעי למזבן סם חיים'. שמע אותו רב ינאי מכריז וביקש לקנות ממנו את סם החיים. אמר לו הרוכל 'לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך' 'הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב'.

'אמר לו רב ינאי אף שלמה מכריז ואומר שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו' 'אמר רב ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעני מי האיש החפץ חיים'.

מוקף גויל בכתב האומות

דבר פלא כתב הריטב"א (מגילה יח,א) הוי"ד בביאור הלכה (סי' תרצ ד"ה אבל), דמגילה הכתובה בכתב האומות אין מדקדקין בה שיהיו האותיות מוקפות גויל שלא הצריכו זה אלא בכתב הקודש, והדברים תמוהים כי בכתב האומות המבוזה לא הצריכו מוקף ובלשון הקודש הקפידו בזה, אתמהא.

שפת האומות

ויש לבאר, כי הנה שפת האומות יש לה מעלה אחת שהיא קשר בין האנשים, ובאמת הסימנים הם סימנים סתם שאין להם טעם, רק שהם משמשים כתקשורת בין האנשים, משא"כ לשון הקודש תרתי אית בה, (א) שהיא משמשת לתקשורת בין האנשים וסימניה סימנים כמו של האומות. (ב) שהיא לשון בעצם, כלומר גם אם שום אדם לא ידבר בשפה הזאת, מ"מ שפה היא שהרי בה כתובה התורה והיא שפה מצד עצמה.

נמצא, כי כאשר מחוברים אותיות בלע"ז אין בזה חסרון, דסו"ס הקורא מבין הענין ויש תקשורת, אבל לשון הקודש הוריד ממעלתה, שהרי אין כאן צורת אותיות של תורה [אף שנשארה מעלת תקשורת], ומשום כן פסולה המגילה משום שהוא כתב שירד ממעלתו.

הפסק

ידוע כי מילה אחת נחשבת הפסק ואף אם היא בנויה משתי הברות, וראה בזה במשני"ב בסי' קס"ז. יש לחקור בזה לענין אדם שגר בסין וחלק משפתם הוא סוג של נהימות כמו 'הא' האם מי שהשמיע קול זה כדי לורו את בני ביתו נחשב לו הפסק שהרי אמר מילה הנהוגה במקום שהוא גר, אף שאין כוונתו לזה. או שמא כל היכא שאדם לא מתכווין לומר מילה לא יחשב לו דבר זה להפסק. כי הפסק בזה לא שייך באינו מתכווין, [עוד אני מסתפק לענין אמירת המילה 'נו' שמשמעה בימינו להזדרז האם נחשב דבר זה להפסק או שמא זהו 'קולי' של זירוז ואין כאן מילה].

דווקא הרוכל הזה, שמבעלי אומנותו מלמדת אותנו תורה את איסור לשון הרע כדכתיב: 'לא תלך רכיל בעמך' ואמרו בירושלמי 'תני רב נחמיה שלא תהא כרוכל הזה ממעיין דבריו של זה לזה ושל זה לזה'.

אותו רוכל במקום להביא לשומעים לשון הרע שהוא סם המוות הוא בא לזכות אותם ב'סם חיים'. כאומר להם אל תחשבו שהרוצה לשמור פיו ולשונו צריך להתרחק מחברת בני אדם להתנהג נגד טבע האדם ולהתבודד. ראו אותי, אני רוכל המסתובב בעיירות ויש לי מה 'למכור' ולמדתי להיזהר מסם המוות.

תלמדו ממני, אפשר להיות 'איש הפץ חיים' הרוצה ליהנות מחברתם של בני אדם ויהיה עם זאת לשמור פיו ולשונו. ידועים דברי בנו של החפץ חיים' שתיאר עד כמה היה מרבה אביו לדבר עם אנשים כאשר כל דבריו דברי חיוק ואמונה.

'שמירת הלשון' איננה רק מלשון הרע ומרכילות. יש חיוב של 'שמירת הלשון' לשמור על קדושת הדיבור. הגמרא בתהילת פסחים על לשון המשנה 'אור לארבעה עשר' שואלת 'זתנא דידן מאי טעמא לא קתני לילי' ומתרצת הגמ' 'לישנא מעליא הוא דנקמ'. מפרש רש"י: 'שמירה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה' 'שמעינן מינה לשון חכמים לחזר אחר לשון צח ונקי'.

עוד מביאה שם הגמ': 'אמר רבי יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו'.

נזכר תמיד כי 'רוח ונשמה שנפחת באפינו ולשון אשר שמת בפינו' יש להם תפקיד ותכלית 'הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו'.

מעלת לשון הקודש

קריאת שמע בכל לשון

מובא בשו"ע (או"ח סימן ס"ב סעי' ב') דיכול לקרוא קריאת שמע בכל לשון. וכתב המשני"ב שם ודווקא שמבין אותו הלשון, וכל זה מצד הדין אבל למצוה מן המובחר הוא דווקא בלשון הקודש.

והנה בביאור הלכה שם כתב לחדש דאותם הדברים הנאמרים בכל לשון הוא דווקא אם אנשי המדינה מדברים כך אבל אם אנשי המדינה אינם יכולים לדבר זה הלשון ורק הוא ועוד איזה אנשים יחידים יודעים זה הלשון זה לא נחשב לשון כלל למדינה זו שאינה מכרת בזה הלשון, דבשלמא לשון הקודש הוא לשון מצד העצם משא"כ שאר לשון המדינה איננו כי אם מצד הסכמ המדינה וכיון שאין אנשי המדינה מכירים לשון זה לא נקרא לשון כלל.

וכעין זה מובא בריטב"א על האלפס של נדרים דבכל לשון היינו הלשון שמדברים באותו מקום, ומה שכתבנו שצריך שיבין הלשון היינו דאינו מועיל מה שאנשי המדינה מדברים בזה הלשון. [מש"כ דלשון הקודש הוא לשון מצד העצם כך משמע ברי"ן ריש נדרים עיי"ש].

וכתבו האחרונים דאף דמלשון הרמב"ם (פ"ב מהל' קריאת שמע הי"י) משמע שאדם יכול לקרות ק"ש בכל לשון אולם בתנאי שמבין הלשון דזה דווקא בשאר לשונות אבל אם קראה בלשון הקודש יצא אף אם אינו מבין ומדבר בלשון, ובגדר החילוק שבין לה"ק לשאר לשונות יש שפירשו ע"פ דברי הביאור הלכה הנ"ל דכיון דלה"ק הוא לשון בעצם ולא שקבעו אותו בני המדינה לא אכפת לנו אם אינו מבין ומדבר בלשון, אבל בשאר לשונות שאינם אלא הסכמת בני אדם אם אין אנשי המדינה מכירים באותו לשון לא מועיל כיון דאינו בכלל ההסכמה.

הגרי"ש רוזובסקי זצ"ל בחידושו למסכת נדרים כתב לפרש החילוק בקורא ק"ש בכל לשון או בלשון הקודש והוא דיש ב' דינים ובי' אופנים בקרי"ש דהקורא בלשון הקודש הריהו קורא את פרשת ק"ש הכתובה בתורה והיינו דאינו קורא את התוכן שנאמר בפרשת שמע אלא קורא את שמע עצמה הכתובה בתורה אבל הקורא בשאר לשונות הוא רק מדין תרגום שקורא ואומר בלשון את כל התוכן הנאמר בפרשת שמע, ולדעת רבנן שאפשר לקרוא ק"ש בכל לשון נתחדש דחוץ מן האופן שקורא ק"ש את הפרשה עצמה שכתובה בתורה יש עוד אופן שיכול לקרות ק"ש ע"י תרגום דמלשון שמע בכל לשון שאתה שומע נשמע שיש דין נוסף דיכול לקרותה ע"י שמתרגמה ויאמר בלשון אחר את כל אשר נאמר בתורה בפרשת שמע, אלא כשאומרה דרך תרגום לא מועיל רק אם מבין את התרגום דבכל לשון "שאתה שומע" הוא בדווקא דצריך שישמע ויבין אותה הלשון שהוא מתרגם וקורא את שמע.

ולפי"ז מובן החילוק שבין לה"ק לשאר לשונות דבשאר לשונות דהוא מדין תרגום שלומדים זאת משמע בכל לשון שאתה שומע שמועיל תרגום הריהו דווקא בלשון שאתה שומע דלא מועיל התרגום אלא במבין, אבל בקורא בלשון דהוא מדין קריאת הפרשה עצמה הכתובה בתורה יצא יד"ח אף אם אינו מבין דמ"מ קרא את כל הפרשה הכתובה בתורה. (ע"י בסי' כח ה' שכתב וז"ל בלשון הקודש הכל היה בכוונה נפלאה ומעצה עמוקה כי המלות והשמות שבה מיוסדים על סודות ונימוקים עמוקים ושמות הדברים מורים על עצמותם והבדליהם, וכעין זה כתב המהר"ל מפראג בסי' תפארת ישראל וז"ל, אפשר לומר כי כל הלשונות אינם מכירים המלאכים והטעם כי הלשון אינו טבעי ואינו מושכל רק הסכמי ומפני זה אין המלאכים מבינים אותו חוץ מלשון הקודש כי הלשון הזה יש לו מעלה עליונה עד שהוא קרוב אצל המושכל כי לכך נקרא לשון הקודש).

היוצא מזה דלשון התורה שהוא לה"ק דהוא המובחר מכל הלשונות שבעולם דלשון זה הוא בעצם ואינה רק אמצעי להתחבר איש עם רעהו דהרי לשון זה נברא קודם בריאת העולם ובלשון זה נברא העולם כמש"כ בב"ר ומביא רש"י (בראשית ב' כ"ג) וז"ל לואת יקרא אשה כי מאיש וגו' לשון נופל על לשון מכאן שנברא העולם בלשון הקודש, וגם משנברא העולם היה זה הלשון של כל העולם כמש"כ בבראשית (י"א א') "ויהי כל הארץ שפה אחת" ופירש"י לשון הקודש, ובעל הטורים מטעים ש"שפה אחת" בגימטריא "לשון הקודש". (ע"י בקונטרסי השיעורים מהגר"י גוסטמאן זצ"ל על מסכת נדרים שער א' אות ז' משכב"ז).

דברי חול בלה"ק בבית המרחץ

בשו"ע (או"ח סימן פ"ה ס"ב) כתב דמותר לדבר בבית המרחץ דברים של חול בלה"ק. אולם המשני"ב (שם סק"ט) הביא את דברי המג"א בשם ספר חסידים (סימן תתקצ"ד) שמידת חסידות היא להחמיר שלא לדבר במרחץ בלשון הקודש כלל ואף דברי חול בעלמא, וז"ל "אמרו לזקן במה הארכת ימים, אמר כי היו אורחים בבית, ולא היו מבינים בלשוני והיו מדברים עמי בלשון עברית בבית המרחץ ואני לא דברתי מעולם בבית המרחץ ובבית הכסא ואפילו דברים של חול אע"פ שמותר והואיל ועשיתי גדר ותוספת הוסיפו לי אף שנותני". (ע"י ספר חסידים סימן ר"ל). ומשמע מדבריו שראוי שלא לדבר בבית המרחץ כלל ואפילו בכל לשון (ובפרט בלה"ק).

והטעם כתב בסי' תורת חיים (סימן פ"ד) כדי שלא יבוא לדבר בלה"ק ולהזכיר שם שמים בדבריו, ומציין מש"כ בשו"ת שאילת יעביץ שגם בלשון הקודש יש קדושה, וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סימן ס"א) שראוי שלא לדבר כלל בבית המרחץ, וכ"כ בשו"ת שלמת חיים (סימן ע"ז).

ועפ"י כתב החתם סופר בהגותיו שם דמשום הכי כשגלו אבותינו לבבל שהיתה מלאה גילולים הם הנהיגו את בניהם שלא לדבר בלה"ק והיא נשכחה מאתנו לגמרי בעוה"ר. (ע"י בביאורים של החתם סופר בפרשת ויגש משכב"ז, שו"ת דברי יציב מהאדמו"ר מקלוזינבורג זצ"ל חיו"ד סימן נ"ב ובשו"ת אבן הראשה (קלצקין) בדרשות).

כתיבת מצבה

יש לדון האם מותר להקים מצבה שנכתבה בלשון אומות העולם (כגון אנגלית), בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סימן קע"א וחיו"מ סימן נ"ו) השיב בתוקף לאסור לכתוב על המצבה בלשון העמים, דאם יכתבו כן הרי זה עומד בניגוד למטרת הקמת המצבה, דהמצבה מרמז על עולם התיקון שיתוקן עולם במלכות ש-ק-י ומלכות זדון יעברו מן הארץ ורשעים ינערו מן הארץ וישראל יהיו עם אחד ולשונינו לשון התורה הקדושה הטהורה, ולכן מוסיף שגם אם כבר העמידו המצבה כזו אין רשאי להניחה רק החיוב להשליך את המצבה החוצה והרי מפורש בפסוק ביעקב אבינו ע"ה הוא שהעמיד מצבה על קבר רחל אמנו לזה נקרא מצבה דהיינו לקיים בנו האמונה שיעמדו ויקומו לתחיית המתים ולכן המנהג אצל בני"י לכתוב על המצבה שתהיה נפשו צרורה בצרור החיים, וכן האריך בזה לאסור בשו"ת פרי השדה (ח"א סימן ג') ובשו"ת שערי צדק (סימן קצ"ט). (ע"י שו"ת תירוש ויצהר סימן קמ"ה, ובשו"ת צ"ץ אליעזר ח"י סימן ל"ו).

הברל מזהותי בין לשון קודש לשאר לשונות

כתוב "ויקרא לו לבן יגר שהדו"א ויעקב קרא לו גלעד" (בראשית ל"א מ"ז) וכבר כתבו להעיר דבשביל מה באה התורה לומר איך קרא לזה לבן, וכתב הספורנו "ויעקב קרא לו גלעד שלא שינה את לשונו", דהיינו יעקב אבינו הקפיד שלא להשתמש בלשון ארמית אלא בלשון הקודש.

וכתב בסי' הכוזרי במאמר רביעי במעלת לשון הקודש על פני שאר לשונות, כי כל הלשונות נקבעו ע"י הסכמת בני אדם, זולת לשון הקודש שהיא אלוקית, וז"ל "אך לשון האלוקית לשון אשר ה' בראה ולמדה לאדם ושמה על לשונו ובלבו, היא כל ספק השלימה בלשונות וכו"ו".

וכתב בסי' אורי וישעי סימן ד' להסביר דבריו כי השם בלה"ק מורה על מהותו של דבר ולא יתכן שום שינוי בפירוש המילה שהרי המילה מורה על מהותו של דבר, משא"כ בשאר לשונות שמכיון שהשם אינו אלא הסכמה של קבוצת אנשים יתכן שוב שקבוצת אנשים אחרת תחליט לתת את אותו כינוי לדבר אחר, ולכן במעשה יעקב ולבן כתוב "ויעתה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך", דברית פירושו הסכמה של שני הצדדים על דבר מסוים, ולכן בכריתת הברית בינו לבין רצה יעקב לקבוע הדברים דווקא בלה"ק שכל מילה מורה על דבר מסוים בבירור מוחלט בלי שום אפשרות לשינוי שתנאי הברית יהיו ברורים ולא ניתנים להפרה אולם לבן הארמי שמלבד שהיה רמאי לעצמו היה בעל שליטה בלשון הארמית להשתמש במילים שניתן להבין בהם כפל הבנה, ולכן רצה לקבוע את דברי הברית דווקא לשון ארמית שהינן לשון הסכמות שיתכנו בה שינויים וחילופים כדי שיוכל לפרש הדברים כרצונו.

הגאון הגדול רבי דן אונגרישר זצוק"ל

זיו החכמה, זיו התורה

בערוב ימיו נטע ידיו של הגאון הגדול רבי דן אונגרישר זצוק"ל, כנה, חוטר מגזע האילן ששורשיו בקמניץ, ועיקרו במונסי, ונופו נוטה עתה על עיר התורה בני ברק, בישיבת "בית מדרש עליון" על מאות תלמידיה.

נביא כאן קווי זכרון מפי בנו הגאון רבי ירחמיאל אונגרישר שליט"א

ד. צפתמן

"מעייני התורה" - המשיל פעם מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל את נביעתה של תורה בישראל, בוקע ומבצבץ במקומות שונים, אי אפשר שלא להרהר בדברים אלו שעה שאתה רואה את היכל ישיבת "בית מדרש עליון" שבירכתי שכונת "משכנות יעקב" גובלת עם "נווה אחיעזר" חומת גבולה המזרחי דרומי של עיר התורה.

מראה הישיבה על מאות תלמידיה, שכולם שכולה אין בהם, הכרת פניהם עונה בהם, בתורתם וביראתם הקודמת לה. המייתה של תורה הנשמעת השכם והערב, רינתה של תפילתה שבוקעת שחר וערבים מחלונותיה, מעניקות את התחושה של בית יוצר חי ופועם לתורה בישראל.

כמו מעליהן נמשכות המחשבות בקו יובל המים שבקיעתו אי שם בערי הפרבר של נוי יורק, בית מדרש עליון, מונסי ספרינג וואלי, על רביה וראשי ישיבתה לדורתיה, וממנה אל קמניץ העיירה הליטאית הטיפוסית, בדמותו של ראש הישיבה מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ ז"ע. ארבעה דורות של מסירת התורה - הינך מונה מדמותו של רבן של יגיעי התורה בעל ה"ברכת שמואל", אל חתנו מרן רבי ראובן גרוזובסקי זיע"א, חתנו הגאון הגדול רבי דן אונגרישר זצוק"ל, ולהבדל"ח הגאון רבי ירחמיאל אונגרישר שליט"א ראש הישיבה כאן בבני ברק.

זכינו לשעה של שיחה בביתו של הגאון רבי ירחמיאל שליט"א, קיטון צר בירכתי בנינה של הישיבה. כותלי הבית, מעידין שעל אף הטרחה הרבה להשביע נפש הבחורים בתנאים המרחיבים דעתם, הוא וביתו, די להם בקב חרובין ואף פחות מכך.

*

דבריו של הגאון רבי ירחמיאל שליט"א מתובלים במדרשי חז"ל השגורים על לשונו, ובדברי רבותינו מהם הוא שואב את המבט אל דרכי והנהגות האבא הגדול זצוק"ל ומתוכם מונה שבחו.

החלל של האבא הגאון הגדול רבי דן זצוק"ל אינו נדרש להגדרה, הוא זועק מכותלי בית המדרש, מהבנין שעומד על תילו, מהבנין שזה לא זמן רב נחנך וזה שגדול יהיה כבודו מהראשונים - שממתין להגשמת החזון שנותר תלוי ועומד כמו קרון שהקטר נטשו.

בכל הסתלקות של גדול בישראל - אומר לנו הגר"י שליט"א יש את הבחינה של הצדיק אבד, אבד לכלל ולפרט. אבל כאן בהסתלקותו של האבא זצוק"ל יש את הבחינה המוחשית, הנראית לעין, של: "צדיק עושה רושם - פנה זיווה, פנה הודה, פנה הדרה" נתיב זה של הבחינה נמשך לכל אורכה של השיחה. הפירוש "יפה תואר" על המדרש מבאר את הדברים: 'זיו', הוא זיו התורה זיו החכמה "חכמת אדם תאיר פניו". 'הדר', מלשון 'כבוד' שהכל מתכבדים בו. כמו "והדרת פני זקן". 'הודה', שדבריו נשמעים כמו: "ונתתי הודך למען ישמעון".

על אף שהדברים נאמרו כמענה לתשובות, הענקנו להם את הסדר של העריכה כדי ליצור את הרצף הנכון של הדברים לאור הקו האחד שבפי הגאון רבי ירחמיאל שליט"א.

פגשני יהודי נכבד - מרחיב ומספר הגר"י שליט"א - שביקש למסור פריסת שלום מבית אבי, הוא נסע ל'מונסי' ונכנס לביתו של האבא, שאלתי אותו, היית, "נו, מה ראית שם"? - הוא ענה על אתר, כמי שציפה לשאלה: **"שמחת תורה", זה מה שראיתי שם, שמחת תורה.** זה היה החלון ראווה שראה בבית, לא קירות, לא אנשים, שמחת תורה!.

שמחה זו מה טיבה, מהיכן היא נבעה? זכורני, מימי חורפי כשהייתי נסמך על שולחן לימודו, שולחן יגיעת התורה שלו, אמר לי דבר שהוא מורה דרך בלימוד, דבר שמסביר את היגיעה חסרת ההגבלות שלו בתורה, וכך אמר: **"צריך לדעת שאין שום סברא בגמרא, או מאמר חז"ל וראשונים, שלא ניתן להגיע להבנתם עם יגיעה"!!** יש כאן הבנה במושג יגיעת התורה, לומדי תורה צריכים לדעת בידיעה מוחשית, שחוסר הבנה איננה משהו אמיתי, אלא קליפה שצריך להסיר כדי להגיע אל הפנים, אבל אין שום ספק שהפנים נמצא. כאשר האדם יודע זאת בידיעה חושית, לא יהיה מעצור בעד יגיעתו כדי להגיע אל ההבנה. ממש בחינה של "מטמון" - כמטמונים תחפשינה, אז... דעת אלוקים תמצא. זו היתה ההשקפה שיכולה להסביר את המראה הנורא שראינו ביגיעת התורה העצומה שלו, חיפוש של מטמון, לא עצר דבר בעדו לא כאבים ולא עייפות, אין זה "עמא פזיזא" זהו עם שיודע שהוא מחפש דברי תורה כמטמונים ואז אין ערוך לשמחה של הדעת אלוקים תמצא! שמחה שהדביקה את התלמידים, את המקורבים והקרובים, שמחה שכל מבקר ונכנס רואה אותה... את זיו התורה

היה מרגלא בפומיה לזרזנו בדביקות בתורה, במחשבה, שלא להסיח דעת ממנה כלל, כדוגמה היה מביא את מה שסיפרו על מרן רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שכאשר היה מחייג בטלפון למאן דהו, היה משקיע מחשבה קלה במספרי החוגה, ותוך כדי עיקר מחשבתו נתונה לסוגיה בה עסק. לא היה זה אצלו דוגמה רחוקה של "מתי יגיעו מעשי"... אלא מציאות של דרגתו הוא. של "כי קרוב אליך הדבר הזה מאד בפיק ובלבבך לעשותו". פעם למדתי זאת מרגע של גילוי על עצמו. היה זה כאשר נכנע להפצרות מקורביו שיסע בתקופת הקיץ למקום מרפא ומרגוע, למנוחה קצרה והפוגה מרוב יגיעו עמלו וטרחתו. על פי עצת הרופאים הומלץ לטבול במעיינות מים. לאחר שטבל, אמר לי, בעגמימות קלה, **"כזאת אין ידי משגת, לטבול במים ותוך כדי להמשיך לחשוב בסוגיה, כזאת אין ביכולתי לעשות"**... איזו שאיפה, איזה חסרון בלתי מושג... לטבול ולא להסיח דעת... אבל שלא בשעת טבילה, ביבשה, אז כשם שאי אפשר לדגים בלא מים כך אי אפשר להם לישראל בלא תורה... אין מציאות של הסחת דעת מהסוגיה.

השמחה, הזיו של השיעורים: בשבעה נכנס לנחם אדמו"ר חסידי שבעבר גר בארצות הברית, ישב ודיבר על האבא, תוך כדי הוציא מכיסו דף מחברת מצהיב, עם שורות צפופות כתובות, נושא את התאריך; תשכ"ב. **"זה שיעור ששמעתי מהאבא זצוק"ל, מרוב חיבת הקודש שמור הוא אתי, כמו יין הטוב שלא פג ניחוחו ברבות הימים אלא משתבח והולך, כך הנני מתרפק על הזיכרון הטוב של השיעורים"**.

השיעורים לא נאמרו אצלו מתוך מחברת, או מתוך עיון קל בספרים, הוא לא היה אומר את השיעור, לפני שכתבם וערכם בכתב, כידוע אין בירור יותר גדול מכתביה. אבל לא הסתפק בזה אלא קודם השיעור, ישב והגה בדברים תפוס שרעפים, ליבן וביררם מחדש, מתוך חתירה אל האמת. אין זה פלא שהדברים היו שמחים כנתינתן מסיני.

אחד שאל אותי, למה לא עורך את שיעוריו כספר ומוציאם לאור? השיעורים היו בירור של דברי הראשונים לחתור לאמיתתה של תורה. לשבת לילה שלם ולעמול להבין את דבריהם. להיות יגע בלימוד התורה, לומר רעיון בשיעור לאמיתתה של תורה, זוהי הדבקות הנעלית ביותר, זה יותר מגילוי אליהו. ניתן ללמוד זאת מהגמרא בגיטין ששואלת, מניין לן שרבי אביתר אדם גדול הוא? מביאה הגמרא על כך עובדה שהוא פגש את אליהו הנביא בשוק, וגילה לו **שבשמים בישיבה של מעלה מסכימים לדעתו.** הנה הגמרא מדגישה לנו שהראיה להיותו אדם גדול **שהוא מכון לאמיתתה של תורה,** הגמרא לא מביאה ראיה מעצם זה שהוא פגש את אליהו הנביא, גילוי אליהו. כמה אנו רחוקים מהערכה אמיתית למעלה הנשגבה של מי שלומד לאמיתתה של תורה. הלא אם נשאל אדם, מי יותר חשוב; תלמיד חכם שאמר שיעור בישיבה לאמיתתה של תורה, או מי

שהיה לו באמצע היום גילוי אליהו? נדמה שרובם ככולם של האנשים יעריכו את מי שהיה לו גילוי אליהו, אבל הגמרא מגלה לנו שזה עדיין לא ראייה שהוא אדם גדול, אלא דווקא במה שכיוון לאמיתתה של תורה, זוהי דביקות האמתית בהקדוש ברוך הוא.

למוד כזה, שעורים שנאמרים מתוך כוונה כזו, מעוררים אהבה בקרב השומעים ובעיני הרואים. זה לבד בכוחו ליצור אהבה, כמו שמצינו בפסוק "ויאהב יצחק את עשיו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב" לכאורה יש כאן טעם באהבה של יצחק לעשיו, "כי ציד בפיו", אבל באהבת רבקה ליעקב אין טעם, אהבה סתם, הא כיצד? התשובה שזה נדרש על למעלה, ויהי עשיו איש שדה, אם כך, צריך טעם לאהבה, 'איש שדה' אינו טעם לאהבה, לכן צריכים את הסיבה של "כי ציד בפיו", אבל "יעקב איש תם יושב אהלים" – זה סיבה מספקת ל"רבקה אוהבת את יעקב", מי שיושב ולומד יגע בתורה לדעת אמיתתה, הוא אינו נצרך לסיבה נוספת לאהבה.. אהבת החכמה

אנשים יצאו מביתו עם תחושה של כבוד, כקטן כגדול. מדוע זה קשור לתורה, מדוע לכבד אנשים היא תוצאה של יגיעת התורה ולימודה? על הפסוק 'הקול קול יעקב' אומר רש"י שעשיו אומר "יקום אבי ויאכל" ואילו יעקב אומר "קומה שבה", ממה בא ההבדל? ממה נובע קולו של יעקב, מתוך הקול של איש תם יושב אהלים, מקולו של יעקב שנשמע בבתי מדרשות. המבחן של הקול אם הוא קולו של יעקב, אם הוא הקול שבא מתוך הלימוד, הוא אם יש בו קול של הדר, של ישראל אשר בך אתפאר. זה הקשר בין הדרגה הנשגבה של יגיעת התורה של האבא זצוק"ל לבין ההדר שהוא ההדיר כל אחד, וכל אחד חש מכובד וחשוב אצלו.

נוהג שבעולם שכאשר עורכים דינר לישיבה, מוציאים לאור ספר כבוד שבו מזמינים אנשים ומוסדות שטח פרסום, הם משלמים עבור השטח, ובכך גם משתתפים בהוצאות וגם מעניקים כבוד למקום. בישיבה באמריקה, נהגו כך, בין המברכים בלט מכתבו של מושל המחוז, בדבריו סיפר על ביקורו בישיבה, הוא כתב: **"התענגתי על השיחות עם הרבנים, החכמתי מהם רבות, בעיקר מהרב אונגרישר"...** מלבד הגילוי האישי של הערצה לדמותו של האבא, יש כאן הרבה יותר מכך. מי שיועד באיזה מושל מדובר. ההיסטוריה של 'מונסי' קשורה למאבקים רבים על צביונה, על הזכות של היהודים החרדים שהתיישבו בה. ניתן להמליץ על הפעילות של האבא זצוק"ל, **"בא איש חכם ומילט את העיר בחכמתו" כל ההתפתחות של מונסי כפי שהיא כיום היא תוצאה של פעילות בלתי נדלית של האבא זצוק"ל. המילים שנכתבו שחור על גבי לבן, על ידי אותו מושל "החכמתי בעיקר מהרב אונגרישר" היא בחינה ברורה ומובהקת של... הוד התורה,** ונתתי את הודך למען ישמעון דבריך..

השיחה עם הגאון רבי ירחמיאל שליט"א, נסובה על דמותו של האבא בדרך למודו ויגיעתו. אך אי אפשר בלא להתייחס לפעלו ונשיאת עולה של תורה, שהתעצמה עם השנים עד יומו האחרון ממש. הזכרנו את זה וזכינו למענה מעמיק:

הגר"י שליט"א: זה באמת אות ומופת לדורות. אני חושב שהנכון להמליץ על כך את דברי המדרש על הפסוק; **"את עניי ואת יגיע כפי ראה אלוקים ויוכח אמש" אומר המדרש: "גדול מה שנאמר ביגיע כפים יותר מזכות אבות".** שזכות אבות הציל את הממון בלבד כמו שנאמר "לולא אבי בעזרי כי עתה ריקם שלחתי" - זכות אבות הגינה על ממונו. אבל לבן הרי 'ביקש לעקור את הכל' את כל הרוחניות הנצחית של יעקב אבינו, ועל זה הגין "העניי ויגיע כפי ראה אלוקים ויוכח אמש" בזה שהבין שאין "לא ידו לעשות עמו רע". כמה אפשר להמליץ את זה על פעלו של האבא זצוק"ל, "עניי ויגיע כפי" הרי הוא התחיל ממש מעוני וחוסר כל, הוא סיפר שהיה לוה חמש דולר כדי לנסוע באוטובוס, לעשות למען הישיבה, ולאחר שקיבל סכום פרע את הלוואתו. ושוב חוזר חלילה. זה היה ה'ראשית מצער' אבל אחריתו שגבה מאד, מתוך ה"יגיע כפי", העמל והחריצות לעשות למען הקמת עולה של תורה. כאן נגלה בהדר גאון עוזו, אותו פה הממהר להגות באמרי שפר, אותו גוף שעמל בלא ליאות בתורה, לא ידע מנוחה מלעשות למען התורה. יש אנשים חרוצים, יש אנשים פעילים, אבל כל אחד יש לו איזה מחשבה או חלום להגיע למנוחה, להגיע ל"מתוקה שנת העובד" אבל **אצל האבא אני חושב ש שלא היה לא "רצון**

כלל. זה כוח עשייה אחר לגמרי, כח שנלקח מאותו כבשון של יגיעה ועמל בתורה, הכח הזה אינו יודע שבעה וליאות בעשייה למען התורה. 'את עניי ויגיע כפי ראה אלוקים' - 'ויזכח אמש' הבנינים שהאבא זצוק"ל הקים לתורה, מאפס, עצור, ועזוב, הגיע ל'אחריתך ישגא מאד'. הוא פטר אותי מנשיאה בעול הישיבה, "צא ולמד", - היה אומר. אבל היום כאשר אנו כבר חשים בטעם המריר של חיזור על פתחי נדיבים, אנו כבר יודעים היטב מה הוא "עניי ויגיע כפי" ... - כאן זלגו עיני הגאון רבי ירחמיאל שליט"א דמעוות...

מהיכן שאב את כוחותיו לעת זקנה, כשלא ניכר עליו שום עייפות ורגליו לא בצקה מנסיעות מקצה ארץ לקצהו למען התורה?

הגר"י שליט"א: האבא זצוק"ל היה מרגלא בפומיה ש"שמח בחלקו" פירושו של דבר, שבימי הזקנה כאשר ספו תמו הכוחות של האדם, אל יפול ברוחו אלא ישמח באותו חלק שעדיין נשאר לו, ובחלק זה יעשה את כל אשר יש לאל ידו. איי... בחלק הזה.. הוא פעל ועשה, יותר מאשר אדם אחר יכול לפעול בעלומיו ובשיא גבורתו וכוחו. הוא היה מזכיר בענין את זה את דברי רבינו יונה, אני חושב שזה חזק גדול להביא את הדברים שזה פשוט התמונה של מה שראינו ברוב פעלו לעת זקנותו. וזה לשון רבינו יונה בשער השני "ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש" חזר לדבר על ימי הזקנה שהמשיל אותם לערב, ומפני כי הזקן לא יטעם את אשר יאכל ואת אשר ישתה כדברי ברזילי הגלעדי, אמר כי יש לו לזקן להנות במאור השמש, ואל תקצר נפשו עליו, כי קוצר הנפש מונע את האדם ממלאכת שמים ויערב לו האור כאשר יערכנו לעומת ימי החושך הבאים.. זה ממש דברי האבא זצוק"ל קוצר הנפש יכול להביא דיכאון, ונפילה ברוח, על זה אמר רבינו יונה בכוונת הפסוק שהאדם יש לו לשמוח בחלקו, אמנם אין לו כבר טעם אכילה ושתייה, אבל הוא עדיין רואה, בכח חוש הראיה לבד יש לו את היכולת לפעול ולהפעיל "העמיד תלמידים בצעירותו יעמיד תלמידים בזקנותו". ובהמשך כותב רבינו יונה: "והצדיקים מתגברים בזקנתם ויאזרו חיל ויחליפו כח לעבודת השם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, "תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים חכמה מתוספת בהם" זה ממש התמונה שראינו בהאבא זצוק"ל שנתקיים בו "את מספר ימך אמלא" שכל שנותיו עד יומו האחרון היו כולם שווים בעשייה ופעולה למען התורה.

הבית ברחוב צפניה חמישים ואחד בירושלים. מבוא של אבן ירושלמית, מדרגות מסוגננות באדריכלות פעם, שחוקות ממאה שנים של דיירים עולים ויורדים, מעלות לקומת מרפסת מרוצפת. דלת פשטנית קבועה בפתח ביתו של הגאון הגדול רבי יצחק שיינר שליט"א ראש ישיבת קמניץ. ערב ירושלמי צינתי, נקשנו על הדלת, זו נפתחה על ידי נכדו, נכנסנו. שפעת חום ביתי קידמה את פנינו. החמימות השופעת מסתירה את הדלות, מגלה את העושר שבדלות, היופי שבצניעות, קיטון חשוף המשמש כמטבח, הול עם קולבים מהסוג של חדר חליפות בישיבה מצויה, ארונות ספרים גדושים, תמונה של דמות של גדול מהדור הקודם תלויה על הקיר, וודאי מאבות המשפחה משפחת בית קמניץ, או אחד מרבותיו. ברגע שהינך עומד מול העוצמה של צניעות זו, אתה מהביל על אתר את כל סולם החשיבות שעולם השקר בחוץ מטפה, ממוגנט לשלווה והשקט העמוק שב.

דלת החדר הסמוך נפתחה, הוכנסנו אחר כבוד, נכבשנו במראהו האצילי של הגאון הגדול רבי יצחק שיינר שליט"א ראש ישיבת קמניץ, כמה חום שופעת דמותו, ידו הושטה אלינו, לחצנו, הוא נרתע מהקור המקפיא שדבק בכף ידינו, אנו נמסנו מהחום השופע.

אין ניגוד גדול יותר על הפלנטה עליה אנו חיים, בין הבית הזה, פינה מכבשונה של הישוב הישן בירושלים, לבין עיירת פיטסבורג בברוקלין של שנות הארבעים, שם היתה ערש מולדתו של הגאון הגדול ראש ישיבת קמניץ שליט"א. בין שתי עולמות אלו מתוחים שנות חייו שפרק חשוב מהם הוא מושא שיחתנו; תקופת הלימוד ב"תורה ודעת" לצידו של הגאון הגדול רבי דן אונגר'שר זצוק"ל. תקופה זו גם הניבה בסופה קשרי חיתון ומשפחה, כאשר הגאון הגדול רבי דן אונגר'שר זצוק"ל היה לחתנו של ראש ישיבת "תורה ודעת"

מרן הגאון רבי ראובן גרזובסקי זצוק"ל, חתנו של מרן רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל. וכעבור זמן מה, שיך מרן הגאון רבי ראובן זצוק"ל את הגאון הגדול רבי יצחק שיינר שליט"א לבתו של הגאון רבי משה ברנשטיין זצוק"ל חתנו הצעיר של מרן רבי ברוך בער ליבוביץ ז"ע. בשיחה מציין ראש ישיבת קמניץ שליט"א ששתי הרבניות שלהם קרויות בשם אסתר על שם אמו של מרן ה"ברכת שמואל".

"מה שייך לספר על רבי דן אונגריר שר הוא היה כולו תורה, אלעבדיגער ספר תורה, ספר תורה חי" – מתמצת הגאון הגדול שליט"א את היכרותו הקרובה והממושכת עם הגאון הגדול רבי דן אונגריר זצוק"ל.

קשה ממרחק הזמן לתאר את ההווי בישיבה באמריקה, ביקשנו לגעת באותה אורה, ממנו נשקפה דמותו העולה של הגאון הגדול רבי דן אונגריר זצוק"ל.

ראש ישיבת קמניץ שליט"א: רבי דן אונגריר הגיע לישיבה כנער צעיר בן שלש עשרה, כילד היגר מוויין לאמריקה עם אחיו רבי ישראל ואחות משפחתו נשארה שם. זה לכשעצמו מעיד על השרשים הטובים שהיו לו בבית אבא, שכן באותם שנים באמריקה, ללכת ללמוד בישיבה, היה דבר רחוק מרוח הסביבה לגמרי. העובדה שנער צעיר שבא לאמריקה כמעט בגפו, מצא את דרכו לישיבה מעידה על כך שהיה נטוע בשרשים חזקים של חשיבות התורה. בישיבה נמנו אז כמה מנינים של בחורים, ורבי דן אונגריר ניכר מיד בגאונותו וגדלותו, ונתחבב מאד על ראשי הישיבה ובניה.

בן שלש עשרה בישיבה גדולה...?

ראש ישיבת קמניץ שליט"א: באותה תקופה לא היתה משמעות לגיל, הישיבה היתה בית לכל מי שהעירה אותו רוחו לקבל על עצמו עול תורה, וכאלו לא היו רבים כלל באמריקה של אז. משום כך ענין הגיל לא היה תנאי בדבר. אני הגעתי בגיל יותר מבוגר, כאשר אני עשיתי את הצעדים הראשונים בישיבה, הוא כבר היה "זקן ורגיל" נוצר בינינו קשר חזק, למדנו בחברותא לאורך זמן, גם היינו הראשונים בפנימיה.

כיצד הרב הגיע לישיבה?

ראש ישיבת קמניץ שליט"א: הו, זה נס בפני עצמו.

נשמח לשמוע..

ראש ישיבת קמניץ: זה סיפור המעיד על כוחה של מילה אחת. גרנו בפיטסבורג, היה זה בשנת ת"ש, טרום המלחמה הגדולה. החיים בעיירה זו, היו רחוקים מאד מיהדות. במוסדות הלימודים בעיירה למדו עם התושבים הגויים, רוב חברי התבוללו רחמנא לצלן. גם עתידי לא היה מובטח מדרך זו רחמנא לצלן. זה היה מצבה היהדות באמריקה של הימים ההם. הבית של הורי ז"ל היה ייחודי ביחס לסביבה כי הם נודעו כשומרי כשרות, דבר מאד נדיר באזור. עקב כך התארחו אצלנו יהודים חרדיים שהגיעו לצורך עניינם לעיירה. אחד מהם היה יהודי תלמיד חכם בשם בענדר, נכדו הוא רבי יעקב בענדער מפארקווי. הוא ראה אותי, נער בוגר, והבין באיזה דרך הנני מתעתד ללכת. מיד דיבר על ליבי שכדאי שאלך ללמוד בישיבה, הסכמתי, כנראה זכות אבות עמדה לי, הורי הסכימו גם כן, ונסעתי עמו לתורה ודעת. וזהו אני כאן...

אי לאו ההוא יומא, לא היה לנו את ראש ישיבת קמניץ שליט"א...

ראש ישיבת קמניץ: אי לאו ההוא יומא, ואי לאו כמה מילים שדיבר אותו יהודי צדיק... צא וראה כוחה של מילה..

ואיך ממצב כזה אפשר להגיע להבנה בעומקה של תורה?

ראש ישיבת קמניץ: מכוחם של רבותי, ומדיבוק חברים. מורי רבי שלמה היימן זצוק"ל היה כידוע חשון בנים והוא היה מנחם את הרבנית ע"ה שבני הישיבה הם בניהם, ובאמת הם היו מסורים בכל לב לבחורים, ממש כבנים. כך גם מייסד הישיבה והרוח חיים שמאחוריה מורי רבי שרגא פייבל זצוק"ל היה אוהב את

הבחורים יותר מבנים. וכן מורי רבי ראובן גרוזובסקי זצוק"ל ועמו במחיצתו כל ראשי הישיבה. היתה אווירה עצומה של התמסרות לימוד. רבי דן אונגרישר היה מהאריות שבחבורה לצד רבי שמחה שוסטל שיבדחט"א. מאוחר יותר הצטרף גם רבי אליהו שווי זצוק"ל הוא היה צעיר ממני. רבי דן אונגרישר היה כולו תורה לא היה שייך לדבר אתו בשום ענין חוץ מתורה. היה מתמיד עצום, ראש ברזל ירא שמים ובעל מידות טובות.

כיצד הגיבה אמריקה היהודית לתופעה החדשה שרוקמת עור מול עיניהם, ישיבה ובני ישיבה?

ראש ישיבת קמניץ: הישיבה היתה כמו אי בודד בים מתנכר ומבזה. בהמשך רבי שרגא פייבל ברוב מרצו הצליח להעתיק את הישיבה למקום מרוחק ובודד שנקרא מונסי, היתה שם רק משפחה יהודית אחת בשם שולמן. אנו היינו הקבוצה הראשונה שעברה לשם, בשנת תש"ד. תחילה שהינו בבנין מאולתר, ואחר כך איתר בנין אחר. אני זוכר את התהלכה שהיתה ברחובה של עיר כאשר עברנו לבנין החדש. הנה התמונה הזו, (ראש הישיבה מסתובב ומחווה על התמונה שתלויה על הקיר ד.צ.) רואים כאן בהגדלה את מורי רבי שלמה היימן זצוק"ל אבל הדמות שלו מוגדלת כחלק מתמונה רחבה שצולמה בעת התהלכה. הדמות שניבטת לצידו, הוא הרב בוימל שהתלווה למורי רבי שלמה ושוחח עמו בדברי תורה.

בסופו של דבר לקחו ראש הישיבה מרן רבי ראובן גרוזובסקי זצוק"ל כחתן לבתו?

ראש ישיבת קמניץ: אכן, הוא היה בחיר הישיבה וארי שבחבורה וחיבה יתירה לו ממרנן, יאה לו לכהן פאר כחתן. אני זוכר את החתונה. אחרי החתונה נותר רבי דן אונגרישר ללמוד כולל האברכים שרבי שרגא פייבל יסד. מיותר להדגיש איזה חידוש מהפכני היה זה באמריקה, ארץ ה"תכלית", ביסוד כולל לאברכים שיקבעו מקומם בבית מדרש. הוא בנה כאלו 'בונגלו' – צריפים למגורי האברכים והם נותרו ללמוד במסגרת הישיבה.

חיבה זו הנודעת לו היתה באופן מיוחד דווקא ממרן רבי ראובן זצוק"ל?

ראש ישיבת קמניץ: מכל ראשי הישיבה. אצל מרן רבי שלמה היימן זצוק"ל, ואצל רבי שרגא פייבל היה בבת נפשו ועינו. גדולה אהבה שאהב אותו, הוא אמר שהוא מובטח שיעמוד כאחד מגדולי הדור. וכך גם אצל מרן רבי יעקב קמינצקי זצוק"ל.

האם היה הבדל בין הדרך של מרן רבי שלמה היימן זצוק"ל לדרך של מרן רבי ראובן זצוק"ל?

ראש ישיבת קמניץ: שניהם היו תלמידים של מרן רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל מורי רבי שלמה היה התלמיד מובהק של מרן רבי ברוך בער ומורי רבי ראובן היה גם תלמיד וגם חתנו של מרן רבי ברוך בער ושניהם העבירו את משנתו והעתיקו שמועתו. מורי רבי ראובן היה מי שהציע את השידוך שלי לגיסו חותני רבי משה ברנשטיין זצוק"ל החתן הצעיר של מרן רבי ברוך בער זצוק"ל. וכך נעשיתי גם בן משפחה עם הגאון רבי דן אונגרישר זצוק"ל.

השווער הגאון רבי משה ברנשטיין זצוק"ל היה בארץ כבר?

ראש ישיבת קמניץ: כן. ואני הגעתי לצורך השידוך לארץ ישראל. כך הקדוש ברוך מכונן מצעדי גבר, זה לכאן וזה לשם. בכלל כל בית קמניץ התפזר בעקבות המלחמה העולמית שפרצה. בקמניץ היה נס שבשונה ממקומות אחרים בהם נכנסו הגרמנים ומיד אסרו את היהודים, בקמניץ הם אפשרו ליהודים לברוח, והישיבה ברחה לווילנא. מרן רבי ברוך בער נפטר בוילנא ממחלה. האלמנה נותרה עם נכדים יתומים שגידלה לאחר פטירת בנם. כאשר הצליחו להשיג פספורט לנסיעה מחוץ לגבולות אירופה המזרחית רצו להעניק זאת לאלמנה ולנכדים היתומים, אבל היא אמרה שאחרים ייסעו קודם. למורי רבי ראובן הושג ויזה לאמריקה ולחותני רבי משה הושג סרטיפיקט לארץ ישראל. כך סובבה ההשגחה את צעדי כל אחד למקום אחר. ובעקבות זה גם את השידוך שלי שהביא אותי בסופו של דבר לארץ ישראל. כאשר נסתלק מורי רבי

שלמה היימן זצוק"ל בשנת תש"ה, הביא מורי רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל את מורי רבי ראובן זצוק"ל לכהן כראש ישיבה.

אנו זכינו בישיבה לגדולי עולם שיאירו מאורם עלינו, מרנן רבי שלמה היימן, רבי ראובן גרוזובסקי, ורבי יעקב קמינצקי ועל צבאם, רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצוק"ל מייסד הישיבה, שברוחו הגדולה היה מביא לישיבה כל גדול ותלמיד חכם שידעו וצרפו להימנות על הנהגת הישיבה.

הגאון הגדול רבי דן אונגריש זצוק"ל היה בסגנון לימודו, בדרך חותנו זצוק"ל?

ראש ישיבת קמניץ שליט"א: הוא הרי הוציא לאור את כתביו ב'שיעורי רבי ראובן' שרק בזכות עמלו ויגיע עטו זכה עולם התורה לאור זה. לא היתה זו מלאכה קלה שבמקדש, מורי רבי ראובן זצוק"ל היה מטבעו איטר יד, ובגלל חששות הלכתיות שנוצרות מכך, ניסה לשנות את טבעו לכתוב בימין, והתוצאה היתה שכתבתו היתה קשה לקריאה. (הערנו, שהתקיים כאן אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל... וזכינו להעלות חוכא על פומיה של הגאון שליט"א ד.צ.) ורק הגאון רבי דן אונגריש בכשרון רוח ועמל המעשה ירד לדעת חותנו ורבו, נחית לעומק הדברים והעלה אותם בבהירות עצומה ושמעתתא מתבדרא ביני עמודי דגרסי.

מספרים שגם הכתבים של מרן רבי שלמה היימן זצוק"ל היו באמתחתו..

ראש ישיבת קמניץ: אכן לאחר שנסתלק מרן רבי שלמה היימן זצוק"ל נשארו כתביו, והרבנית עליה השלום נתנה את הכתבים לידי הגאון רבי דן אונגריש זצוק"ל, ביודעה את גודל ההערכה שנודע מבעלה לרבי דן אונגריש זצוק"ל. אך הגאון רבי דן אונגריש זצוק"ל חשש לקחת על עצמו את אחריות עריכת הכתבים, שמא לא יכוון בדברים בתכלית הדיוק. אז נודע שבארץ ישראל בבני ברק ישנו תלמיד של מרן רבי שלמה זצוק"ל מתקופת הישיבה שמיסודו של מרן הגר"ח"ע גרודז'נסקי ז"ע - 'ראמיילס' בוילנא, הלא הוא מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל, הכתבים הועברו לידו והוא שערסם והוציאם לאור עולם.

מדוע לא חשש בעריכת הכתבים של חותנו?

ראש ישיבת קמניץ: הכתבים של מורי רבי שלמה הגיעו לידו בצעירותו, ויותר חשש לקחת על עצמו אחריות כזו, ואילו את כתבי חותנו ערך כבר בגיל מבוגר יותר, אז חש יותר בטחון ובאמת הדבר עלה בידו.

הגאון רבי דן אונגריש היה ממשיך של חותנו מורי רבי ראובן זצוק"ל, והוא היה ממשיך של חותנו מרן רבי ברוך בער זצוק"ל, עתה צריך לשמור על הגחלת. הגאון רבי דן אונגריש מסר נפשו בעת האחרונה לקיום הישיבה בפרט הישיבה הגדולה בבני ברק, בראשות בנו הגאון רבי ירחמיאל שליט"א שמגדלותו משתקפים אבותיו וזקניו גדולי התורה זצוק"ל. צריכים לראות שהבית מדרש הגדול והעליון הזה ימשיך עד ביאת משיחנו.

יישר כח, ומודים דרבנן.

הספד מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

לפני מיטתו של הגאון הגדול רבי דן אונגריר זצוק"ל

קשה להספיד כהלכה אדם גדול כזה. גדלותו ידועה, גדול בתורה, גדול במידות טובות, ביראת שמים, במעשים טובים, גדול במעשים. כמה גדולים מעשיו, הרבצת תורה כל החיים, באמריקה, ובארץ ישראל, במסירות נפש, ממש מסירות נפש עד כלות הכוחות, עם כל החולשה שלו, והמצב הבריאותי שלו, לא הפסיק אף רגע מלעסוק ולעשות הרבצת תורה, להשפיע ולחזק, ללמד.

זה הפסד גדול, אבדה גדולה מאד לכל מקומות התורה שהיה מרביץ תורה שם, וגם הפסד גדול לדור, לכל הדור, הייתה לו השפעה, השפעה של תורה, של מידות טובות, של יראת שמים, השפעה גדולה מאד, וההשפעה חסרה עכשיו.

כמובן, ההפסד הגדול שניכר זה פה בישיבה, הישיבה שהוא יסד אותה, והשפיע עליה כל הזמן, ניהל אותה במסירות נפש, כל צרכי הישיבה היו מוטלים עליו, והצליח בסייעתא דשמיא, הצלחה שרואים סייעתא דשמיא, זה רק בזכות הזכויות הגדולות שלו הצליח להעמיד את הישיבה הזאת, ישיבה כזאת שהיא דוגמא מה זה ישיבה, מה זה ישיבה אמיתית, תורת אמת, הנהגה של ישיבה אמיתית, בני תורה מחונכים כמו שצריך להיות בשלמות, העמדת תלמידים הרבה, קידוש השם ממש, וזה חסר.

חושבים שחסר רק פה, אבל ההשפעה חסרה בכל העולם, זה דבר מפורש, ורדפו מכם חמישה מאה ומאה רבבה ירדפו, חמישה רודפים רק מאה, פי עשרים, ומאה רודפים רבבה, פי מאה, למה? לפי החשבון זה לא מתאים, מביא רש"י ממדרשים, שאינו דומה מועטים העושים את התורה למרובים, אם מועטים זה רק חמישה מאה, מרובים זה מאה רבבה, זאת אומרת כשיש מאה גם החמישה הם אחרים לגמרי, ההשפעה של מרובים היא על כל אחד ואחד מהמרובים, יותר ממה שהיה בלי זה.

אחד מגדולי הדור שחסר, חסרה ההשפעה על כל אחד ואחד, אחד שהוא שקול כנגד אי אפשר לדעת כמה, כתוב בגמרא (סנהדרין מד, א) יאיר בן מנשה שקול כנגד רובה של סנהדרין, אחד מגדולי הדור שקול כמו הרבה-הרבה, והוא חסר לנו, זה חיסרון והפסד במדרגה של כל אחד ואחד, לכל אחד ואחד מקטנם ומגדולם חסרה להם הדרגה שהייתה להם קודם, עכשיו הדרגה חסרה.

אנחנו רק מקווים, ומבקשים ממנו שיהיה מליץ יושר, שבזכותיו המרובות ישפיע מלמעלה שפע של השפעה למטה על הישיבה הקדושה שתמשיך להתעלות ולהתעלות, ועל המשפחה שימשיכו הלאה לחזק אותם, ועל כל כלל ישראל שהמדרגה שלהם תעלה בחזרה לכל הפחות כמו שהייתה בחייו, שיהיה מליץ יושר ובלע המוות לנצח.

ד' מרחשון - יום היארצייט של קדושי בריסק ובכללם רבי נח צבי שטינמן הי"ד, אביו של מרן הגראי"ל זצ"ל. שנהרגו על קידוש ה' - בשנת תש"ג

אביו רבי נח צבי נולד לאביו רבי ראובן דוב ואמו מרת טעמא בשנת תרמ"א בעיר ברשץ. היה מלמד דרדקי בבריסק בכיתה ה' ו', וגבאי בית הכנסת 'חברת לוייה', והיה ממונה על הרבה צדקות. סיפר רבנו כי בבריסק היה אביו רבי נח צבי ממונה לבדוק את העירוב, והיה נוסע כל ערב שבת עם סוס ועגלה סביב כל העיר, לבדוק אם העירוב תקין. והרבה פעמים היו צריכים לתקן את העירוב מפני השקצים – נערים גויים שהיו מקלקלים את העירוב בכוונה, ואפילו בשבת עצמה היה קורה שהיו מקלקלים הגויים את העירוב, והיו צריכים לקרוא לגוי שהיה יודע לטפס על עמודי חשמל [עם נעלים מיוחדות] שיתקן את העירוב. והיות שהחמין – הצ'ולנט של בני העיר היו מונחים בתנור האופה, כשהיה העירוב מקולקל, היו מבקשים מגוי שיביא את החמין לבית. [ואע"פ שאמירה לגוי שבות, במקום מכשול דרבים מתירים אמירה לגוי. עיין משנ"ב סי' רעו ס"ק כה]. והגרי"ז היה נוסע עמו מידי פעם לבדוק את העירוב, ותמיד היה נאנח 'כמה קולות צריך לעשות בשביל העירוב'.

משכין שלום

סיפר הגרמ"ד סולוביצ'יק שרבי נח צבי היה ת"ח גדול, והיה דרכו לילך לעשות שלום בין איש לרעהו, ובכל מריבה שהייתה בעיר, היה מגיע להשכין שלום. והוא היה גם השליח של הרב ועושה דברו הנאמן בעניני הציבור המסובכים שבעיר, ובחכמתו וצדקתו עלה בידו להשכין שלום ופשרה בין כולם. והג"ר יעקב ניימן מבריסק [לימים רב בארצות הברית] אמר, שרבי נח צבי היה חכימא דיהודאי, והרבה היו מתיעצים עמו בענינים שונים. והג"ר שמחה זליג היה מתייעץ עמו על הכל.

לכבוד הרב

הרבנית ליפשא פיינשטיין סיפרה שזוכרת מילדותה כיצד היה רבי נח צבי מסור בכל עניניו לאביה הגרי"ז. ובשם הגרי"ד בן הגרי"ז שמענו, שסיפר שרבי נח צבי היה בא עם הגרי"ז לסידור קידושין, ואם ראו שהיין שיש שם אינו כשר כ"כ, היה רבי נח צבי עושה כאילו בטעות נשפך היין, ואז היה מוציא יין שהיה אצלו, וע"ז היו מברכים. וכע"ז סיפר הגר"מ סולובציק זצ"ל [נדפס בס' דחיותי לרי' מאיר] [וסיפר רבנו שאצל אביו בבית היו עושים את הרישום לנשואין, והיה חדר מיוחד לזה, שלשם היו באים ונרשמים].

שהה ליד המת

אבי רבי נח צבי היה הגבאי של בית הכנסת 'הלויית המת' בבריסק, ופעם אחת נפטר אדם בליל הסדר ואף אחד לא רצה לטפל בו כי כולם רצו להיות בביתם, ואבי עקב שהיה הגבאי של הלויית המת היה עמו בלילה וטיפל בו. (מפי נכד רבנו, רבי אשר שטינמן)

לימוד נ"ך

מעולם לא קיבלתי מאבי ואמי מכה. אבי רצה שאדע נ"ך [כי לא נהגו ללמוד נ"ך בתלמוד תורה] ושכר מלמד שילמד איתי נביא ישעי', ואף שאבי לא היה איש עשיר כלל זה היה חשוב לו, ולמד איתי המלמד נ"ך בזמן שלמדו לימודי חול בתלמוד תורה, ובגלל שהייתי מוכשר פטרו אותי מלימודי חול, עד שנכנסתי לשיבתנו של האמרי משה בגיל 11. (צדיק כתמר יפרח עמ' תצג)

קבלה מאביו

אבי אמר לי פעם שגדול אינו מתפרסם, אלא בשל המידות הטובות שלו.

מכתב נדיר של אביו רבי נח צבי להגראי"ל בעת לימוד בישיבת קלצק

רעמד לאנד האט איים השי"ת געזאגט ואגדלה שמך, זאגט דארט רש"י ווייל אין דיא פרעמד האט מען ניט באלט קיין גרויסן נאמען ביז וואנען מען ווערט א אלגעזעסנ. דו דארפסט וויסען דיין אוועק פארען לערנען איז אויך א ציווי פון השי"ת ווייל דיא תנא זאגט אין אבות הוי גולה למקום תורה, מן הסתם וועט אויך דיר גלייך מקויים ווערען דיא פסוק ואגדלה שמך.

עס מאך ניט ____ דו ועסט אריין געהען צו ר' אהרן-ען מאהל נאך אמאהל ביז וואנען ג' (גאט) וועט דיר העלפין, דו וועסט ביי איים אויס נעמען און דו וערסט געהען למעלה מעלה הרב ר' שמחה זעליג האט מיר אויך געזאגט דיא עיקר דו זאהלסט נאר אסאך לערנען און אויב דיר וועט עפעס ווערען א דבר חידוש גיי אריין צום הר"מ דקלעצק אין רעדען מיט איים ווער ניט נתפעל טאמיר גייסט דו אפאר מאהל און ער קען מיט דיר ניט רעדען וייל ער האט ניט קיין שמייכל זיי ניט ביי זיך געפאלען ____ זיי שטאלץ בעקומען זוך מיט גרויסא אין רעד מיט זיין אין לערנען ווייל דא זאגט מען אז דארט אין קלעצק איז יעדער איינער ____ געלעבט מיטן-צווייטען, הרב ר' שמחה זעליג ווייסט ניט ____ וועלכען קו השוה קלעצק איז

ובשולי המכתב

דיין בריעף צו דרוקמאן(!) וועט אויך ניט איבערגעען ווייל עס טויג ניט אויך מיר ____ ענטפער זאלסט צו שרייבען אביסעל צו ר' שמחה זעליג דיא

ובתרגום לעברית

בס"ד

ארץ זרה הקב"ה אמר לו ואגדלה שמך, אומר שמה רש"י היות שבמקום זר אין מיד שם גדול עד אשר נהיים יושבים וותיקים. אתה צריך לדעת שהרעיון שלך לנסוע ללמוד הוא גם ציווי השי"ת היות שהתנא באבות אומר הוי גולה למקום תורה. מן הסתם מיד גם יתקיים הפסוק ואגדלה שמך.

לא נעשה ____ אתה תכנס לר' אהרן פעם אחר פעם עד שהי יעזור לך, אתה אצלו תקח (כלוי תקבל) ואתה תלך למעלה מעלה הרב ר' שמחה זליג גם אמר לי שהעיקר שתלמד עוד הרבה ואם יתהווה לך איזה דבר חידוש לך פנימה לר"מ דקלצק ותדבר עימו אל תתפעל אם יארע שאתה הולך כמה פעמים והוא לא יכול לדבר עימך היות שאין לו חיוך אל תיפול בעצמך (כלוי ברוחך) ____ תהי (תקבל) גאווה (- סוג של ביטחון עצמי) תחפש גדולים ותדבר עימם בלימוד היות שפה אומרים ששם בקלצק כל אחד ____ חי (לחיות) עם השני. הרב ר' שמחה זליג לא יודע ____ איזה קו השוה זה קלצק בשולי המכתב

מכתבך לדרוקמאן (מקוה שזה באמת שם של מישהו ולא מילה שלא הצלחתי לפענח) גם לא ינתן היות שזה גם לא מועיל אנו ____ עונים שתכתוב קצת לר' שמחה זליג את

ניתן להשיג את הקובץ מודפס במקומות הבאים:

הצטרף גם אתה להפצת הקובץ במקומות נוספים!